NADACE
UNIVERSITAS

EDICE
OSOBNOSTI

Mistr MŠ v cyklech *Ctnosti a neřesti* a *Zvěrokruh* přináší zásadní zvěst:
Ctnost a Neřest v lidském rodu i v každém z nás v duelu stále jest!

Miroslav Štěpánek, *Tak se točí svět*, 2015, z cyklu *Ctnosti a neřesti*, nerez, měď, průměr 37,7 cm.
Miroslav Štěpánek, *So the World Goes Round*, 2015, from the *Virtues and Vices* cycle, stainless steel, copper, diameter 37,7 cm.

MIROSLAV ŠTĚPÁNEK

MIROSLAV ŠTĚPÁNEK

JAROSLAV MALINA

NADACE UNIVERSITAS
AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM
BRNO 2020

Vydání knihy bylo podpořeno
z Grantového systému podpory kultury
města Velké Meziříčí.

O vydání této knihy se též zasloužily laskavou podporou:

NovaTech CZ, s.r.o. se sídlem Příkop 4, 602 00 Brno

NADACE UNIVERSITAS

AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM

Text a ilustrace © Jan Dočekal, Zdena Höhmová, Josef Chalupa, Antonín Kanta, Alice Kopečková, Alena Křížová, Stanislava Macháčková, Jaroslav Malina, Jana Mikysková, Jiří Neuwirt, Ivana Olšanová, Alena Opletalová, Marta Pavelková, Bořivoj Pejchal, Liběna Rochová, Jiřina Strýčková, Jaroslav Svoboda, Zdeněk Šplíchal, Miroslav Štěpánek, Jana Vlková, Dita Vomelová, 2020
Grafická a typografická úprava © Jaroslav Malina – Tomáš Mořkovský, 2020
Sazba © Tomáš Mořkovský, 2020
Fotografie © Archiv Nadace Universitas, Archiv Miroslava Štěpánka, Antonín Kanta, Jaroslav Malina, Jiří Michlíček, Dušan Šimánek, Miroslav Štěpánek, 2020
Translation © Jan Filipský, 2020
Recenzenti: PhDr. Barbora Půtová, PhD. et Ph.D., doc. PhDr. Václav Soukup, CSc., 2020
Vydalo © Akademické nakladatelství CERM®, s.r.o., Brno, 2020
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO

ISBN 978-80-7623-042-2

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

OBSAH

Slovo editora 10

ŽIVOTABĚH 12

DÍLO 20

Šperk 22
Objekty, sochy, monumentální realizace 36
Cykly pro projekty vzniklé na Masarykově univerzitě 54
Kruh prstenu 54
Automobily 60
Ctnosti a neřesti 66
Hlavy 69
Zvěrokruh 80
Tenis 96

ŠTĚPÁNKOVY KAMENY 104

V POHLEDU KOLEGŮ A PŘÁTEL 114

Svérázně propojil šperkařství s uzancemi architektury / *Jan Dočekal* 115
První kontakt a dlouhá cesta / *Zdena Höhmová* 116
Šperkař / *Josef Chalupa* 118
Minimalistický maximalista / *Antonín Kanta* 119
Ukryt / *Alice Kopečková* 120
„Až bude mít moje dcera hranaté prsty…“ / *Alena Křížová* 121
Mirkovy šperky / *Stanislava Macháčková* 122
Petroarcheolog sochařící pro sochaře / *Jaroslav Malina* 123
Pocta Mirkovi / *Jana Mikysková* 130
Héfaistos a Vulcanus / *Jiří Neuwirt* 132
Alfa – Omega / *Ivana Olšanová* 133
Mistr řemesel & Mistr úsměvu / *Alena Opletalová* 134
Souznění / *Marta Pavelková* 136
Vánoce / *Bořivoj Pejchal* 137
Řemeslník i bytostný umělec / *Liběna Rochová* 138
Věštkyně / *Jiřina Strýčková* 139
Kamarád / *Jaroslav Svoboda* 140
Mirek / *Zdeněk Šplíchal* 141
Učitel / *Jana Vlková* 142
Táta / *Dita Vomelová* 143

ŽIVOTOPISNÁ DATA 144

OBRAZOVÁ ČÁST 145

DOKUMENTACE DÍLA 168

Samostatné výstavy 168
Kolektivní výstavy 171
Realizace 176
Zastoupení ve sbírkách 178
Ilustrace v knihách a encyklopediích 178

LITERATURA A PRAMENY 179

AUTOŘI KNIHY 183

Autoři fotografií 189

SUMMARY 190

SLOVO EDITORA

Monografie Jaroslava Maliny a dalších autorů věnovaná životu a dílu sochaře, šperkaře a uměleckého pasíře Miroslava Štěpánka sleduje dráhu umělce od let jeho mladosti. Miroslav Štěpánek se narodil 7. ledna 1953 ve Velkém Meziříčí. Vyučil se v oboru tváření kovů, umělecké řemeslo studoval soukromě; v poslední době sám pedagogicky působí na Střední škole řemesel v Třebíči.

Ve vlastní výtvarné tvorbě se věnuje skulptuře, šperku, sochařským objektům, realizacím v architektuře a vytváření reprezentačních předmětů. Pracuje s nerez ocelí a dalšími kovy v kombinaci se sklem, kamenem a dalšími materiály. „Kámen na mne promlouval od dětství a promlouvá dodnes. Svou krásou a tvarem kresby vzbuzuje u mne vzrušující očekávání, jak bude působit po konečném ztvárnění. Člověk v kameni může hledat celý svůj svět," říká Miroslav Štěpánek, podobně jako kdysi mluvil o mramoru Michelangelo Buonarroti.

Materiály formuje Štěpánek svébytným způsobem odvozeným z úsporného a minimalistického tvarosloví kubismu a funkcionalismu; někdy se však inspiruje archetypálními tvary a technikami z období pravěku a středověku, ale i tvaroslovím starověkých kultur nebo moderny či postmoderny. Tento přístup uplatňuje ve všech zmíněných oborech své tvorby, nejvýrazněji ve šperkařství a v sochařství – při vytváření prstenů, náramků, náhrdelníků, závěsů nebo skulpturních objektů.

Je si vědom, že tyto artefakty provázejí člověka již od starší doby kamenné, že tehdy i dnes plní podobné role. Je fascinován, podobně jako člověk minulých věků, zejména symbolikou kruhu (a v něm obsažených tvarů – čtverce a trojúhelníku) a prstenu. Kruh je pro něho, stejně jako pro naše předky, symbolem univerza, uzavřenosti, věčnosti bez začátku a konce, návratnosti kosmického dění… Jako symbol věčného bytí se v nejrůznějším ztvárnění objevuje snad ve všech kulturách světa odpradávna: před 30 000 lety na území dnešního Brna byly kotoučky a dekorativní předměty vyřezané z mamutoviny, dva kamenné disky a unikátní plastika mužské postavy se zobrazením falu, vloženy jako milodary do rituálního hrobu muže. Prsten – kruhový, čtvercový, trojúhelníkový, zdobený či nezdobený tvar bez počátku a konce – symbolizoval nekonečnost a uzavřenost i společenské postavení…

Štěpánkovo dílo osciluje mezi vyzrálou řemeslnou zručností a nespoutanou uměleckou kreativitou. Charakteristickým rysem jeho prací je „umění" překračovat hranice mezi tradičními výtvarnými obory – technickou dokonalostí i užitím širokého spektra materiálů. Štěpánek svojí tvorbou dokázal spojit syrovou krásu kamene s chladem kovu, průzračností skla i „duchem místa" své rodné a milované Českomoravské vrchoviny.

Ve druhé dekádě našeho století se v šesti sochařských cyklech *Kruh prstenu, Automobily, Ctnosti a neřesti, Hlavy, Zvěrokruh* a *Tenis*, inspirovaných projekty vzniklými na Masarykově univerzitě, objevuje v Štěpánkově tvorbě vedle dosavadních znaků – formální vytříbenosti, noblesy, espritu, zároveň však laskavosti a hřejivosti – jemný humor, pod nímž tušíme skrytý základ filozofický i etické poslání. Autor přitom vtipně a neotřele užívá *ready-mades*, předměty vytržené z denního užívání, tak jako na počátku minulého století Marcel Duchamp: zlomenou raketu *(Hlava poraženého tenisty)*, razítka *(Hlava šedého úředníka)*, kosterní pozůstatky a archeologické nálezy *(Antropolog)* nebo modely autíček *(Hlava automobilového závodníka)*.

Miroslav Štěpánek se svým životem a dílem hlásí k *personalismu*, filozofickému směru, který zdůrazňuje význam neopakovatelné, jedinečné lidské osoby (bytosti) jako nositele lidských vztahů, hodnot svědomí, viny atd., často ve spojení s křesťanským a židovským viděním člověka, ale i orientálními učeními taoismu a buddhismu.

ŽIVOTABĚH

Osamělý běžec na dlouhých protínajících se tratích

V zámku a podzámčí je vykolíkován nejranější úsek životní štafety Miroslava Štěpánka. Narodil se v roce 1953 na zámku ve Velkém Meziříčí, kde byla toho času porodnice (dnes je zámek opět v majetku rodiny Podstatzkých-Lichtensteinů), a v podzámčí pak začal objevovat svět. S rodiči a dědou z matčiny strany žil pět let v domě na Novosadech (dodnes se těmto končinám říká „Na židárni"). Vzpomínku na romantické domky mezi Novosady a řekou Oslavou, spíše nepravidelně slepené než postavené, na spleť klikatých uliček, zákoutí a na šmejdivé průhledy záhadnými dvorky si uchoval v nerezové paměti jako nádherný šperk.

Kolmice dětství a dospívání se dá vztyčit z každého bodu, záleží ovšem na tom, co všechno protne a kam směřuje. Jak to bylo s Mirkovou „kolmicí"? V roce 1958 se Štěpánkovi přestěhovali do bytu v činžovním domě na ulici Kolmá 1264. Přibylo kamarádů i podnětů k rozvíjení fantazie: rozhlasové hry, písničky ze Semaforu a jiné hudební pořady, dobrodružná četba – román Ernesta Thompsona Setona *Dva divoši* měl Mirek Štěpánek za knihu téměř posvátnou. A nezůstávalo u formování mysli. Chlapecké tělo zocelovaly aktivní bojovky s převtělováním v indiány, kovboje, piráty či mušketýry, hrdiny vybavené vlastnoručně vyrobenými luky, šípy a kordy z lískových prutů. S plastovými čínskými bouchačkami by se kluci tak nevyřádili a neokřesali, žádné laserové efekty by je neuchvátily tak jako plápolání zálesáckých ohníčků. Soupeření v hrách sílí sportovního ducha, o němž by nejlépe vypověděly tehdejší dramatické zimní zápasy na ploše se svépomocnou ledovou polevou. Tolik nadějí pro Horácký hokejový klub Velké Meziříčí!

Dětské hrátky se prolínaly se školou, kde se holky i kluci učili nejen násobilku a vyjmenovaná slova, ale i šít, vyšívat, pracovat se dřevem, což všechno dříve či později dozrálo své platnosti. Poslední prázdniny po základní škole byly poznamenány nechvalným bratrským nájezdem. Čerství patnáctiletí pobrali dost rozumu na to, aby vnímali, že jim nejede vstříc náčelník Rudý oblak či jiní hrdinové siouxské války. Místo šípů brali do ruky štětce, malovali protestní nápisy, avšak z indiánských příběhů jako by zbyla jen *Trail of Tears*, Stezka slz.

Učení bez mučení je naprosto ojedinělou zkušeností, vždyť životní moudrost zformulovala přísloví opačného významu: „Učení mučení". Miroslav Štěpánek patří k těm ojedinělým případům. V září 1968 nastoupil do učení v oboru strojní zámečník pro n. p. Kablo ve Velkém Meziříčí. Mistr Josef Dvořák, přezdívaný Mrkos, byl klíčový člověk v jeho životě. Naučil ho řemeslu, vštípil mu návyky, uděloval rady, z nichž mnohé učeň později ještě docenil: „*Mistr říkal, abys byl dobrej, udělej práci dle zadání, ale vždy přidej ještě něco navíc, a budeš výbornej. Toho jsem se držel a držím celej život. Kdybych se nevyučil ve fabrice, tak nic neumím.*" Mezi něco „navíc" lze zařadit též fušky pro kamarády, třeba nože broušené ze strojních pilek, bubínkové revolvery a další umeloušené předměty, ale i to se k odbornému výcviku počítá. Moudrý pokyn „Nauč se krást očima" pochytil také od mistra a vzal si ho k srdci. Postupně se rozhlížel kolem sebe, pozoroval, jak se co dělá, všímal si detailů. A to byla ohromná inspirace, pravý klíč pro zámečníka. Tehdy šedesátiletý mistr Dvořák se ve svých učňovských letech podílel na výrobě vstupních mříží do velkomeziříčského zámku a koncem devadesátých let tyto mříže (konkrétně jejich spodní prorezavělé části) rekonstruoval jeho bez mučení vyučený žák Miroslav Štěpánek.

Měsíčku, tys mi to zavařil, noční tmou jsi náhle zazářil…, zpívá Michal Tučný v podmanivé písni pro toulavé boty. Těžko říct, kdy přesně se měsíček začal Mirkovi vměšovat do života. V roce 1963, když mu bylo deset let, postavil jeho otec chatu v lesích pod obcí Dolní Bory, kousek od řeky. Tenkrát se už začala napouštět přehrada Mostiště. Poblíž byl jeden funkční důl na těžbu živce, mimo to ještě několik již zavřených šachet. Vítaná příležitost pro klučíka, který se toulal po okolních lesích, přehrabával haldy vyvezené sutě a sbíral nerosty. Další klíč k pozdějším zejména nerezovým „zámkům".

Za pět let si patnáctiletý klacek troufl s kamarádem Oldou na třímetrovou kládu, z níž vyřezal totem. Mirkovi, nikoli té kládě, dali jméno „Hawk" (podle tomahavku, který neodkládal) a to mu už zůstalo, stejně jako láska k trampování. V té době už byl měsíček zapojen na plné pecky a podle situace svítil nebo stínil mladým čundrákům z trampské osady Zálesák (vedené Romanem Kosourem), ať už spali pod širákem, toulali se v lesích, šplhali po skalách nebo se zdržovali v chajdě. Na Fajtově kopci, zvaném Fajťák, si totiž Mirek Štěpánek na jejich zahradě postavil vlastní chatu, samozřejmě s krbem. S premiérovým krbem, postaveným podle obrázku z časopisu, mu pomáhal Olda, tehdy zednický učeň. Krb fungoval perfektně.

Nová chajda, vyzdobená kožešinami, fotografiemi a kresbami indiánů a dalších traperských symbolů, se na několik let stala hlavním stanovištěm nadšených zálesáků. Ani vojna nepřervala trampské pojítko.

V roce 1976 Mirek Štěpánek s otcem a jeho bratrem tesařem Frantou přestavěli chatu v Borech do nynější podoby. Kamarád Olda opět přiskočil ku pomoci a s Mirkem postavili velký kamenný krb. I tato útulna vyslechla v dalších letech mnoho trampských potlachů.

Současně s dostavbou chaty v Borech začali Štěpánkovi podle Mirkova nákresu budovat novou chatu na zahradě na Fajťáku místo vysloužilé zálesácké, opět s pomocí strýce Franty. Nechyběl velký kamenný krb. Jak jinak? A výsledná stavba sloužila dlouhé roky jako ateliér výtvarníka Miroslava Štěpánka.

Za vojáčka brali devatenáctiletého svobodomyslného mladíka v Pohořelicích u železničního vojska. Jestli ho „na kraťúčko striháli", to ve svém životopise neprozrazuje, jisté však je, že vidina těžkých vojenských okovů se naštěstí nedostavila. Naopak: místo obávané pohromy se dočkal rozšířeného vzdělávání, k tomu dokonce malého prostoru pro vlastní tvorbu i občasných trampských podnětů. Na vojně totiž Miroslav Štěpánek potkal výtvarníka Jiřího Vašicu, absolventa brněnské Školy uměleckých řemesel. Ten ho postupně zasvěcoval do dějin výtvarného umění, takže se zasvěcovaný vracel z vojny vybaven vědomostmi žáka Šuřky. Šťastná planeta Miroslava Štěpánka mu navíc ve skladu kasáren zařídila malou dílničku, kde ve volných chvílích vyráběl dřevěné šperky, dlabal mísy, vázy a africké masky. Skupinka kamarádů trampů se sčuchla i na vojně, chodili po večerech k Jirkovi Vašicovi, „vévodovi kulturáku", kde bylo kino a malá kantýna. Tam probíhaly živé debaty, zněly zpěvy trampských písní, pokuřovaly se dýmky a plynul čas… Potom po vojně se tu a tam ještě setkávali na vandrech.

Co dělat mám, měsíčku? Takový dotaz nemusel Miroslav Štěpánek položit, poté co se skokem plavmo radostně přenesl do nevojenského režimu. Na podzim 1974 přistál opět v Kablu, a to v takzvaných pomocných provozech, kde byla přepestrá nabídka od rozličných oprav po výrobu nových strojů. Vedle zadaných zakázek se mu podařilo vyhrát si i s výtvarnými výzvami, z nichž vzešly tyto realizace: ozdobné mříže na okna chat ve Svatém Petru v Krkonoších, dělicí stěny a schodiště v rekreačním zařízení v Zahradištích, věšáky a lavice do čekárny podnikového lékaře, návrhy a realizace zařízení prosklené podnikové návštěvní místnosti, vyzdobené kovovými reliéfy znázorňujícími

průřezy kabelů. Dlouhodobější výzvu – symbolické znázornění kabelů ve venkovním prostoru – se Miroslavu Štěpánkovi podařilo zvládnout v roce 1982, kdy byla před Kablem osazena jeho první a nadlouho jediná velká plastika.

S puškou v ruce s ohněm v srdci… velebí bojová socialistická píseň partyzána uhánějícího vpřed. Miroslav Štěpánek měl, jak víme, jiné idoly. Vstříc novým aktivitám se vrhal zajisté s ohněm v srdci, jsa zanícen četbou odborné literatury o historických zbraních, ale do rukou bral chladné zbraně, jejichž kopie vyráběl. Dychtivý nových dovedností absolvoval v roce 1975 konzervátorský kurz. Mimo to vyráběl šperky, pracoval se dřevem, kovem, kůží.

Hledání tvaru je celoživotním krédem Miroslava Štěpánka. Školou výtvarného myšlení ho protáhla spolupráce s profesorem Igorem Zhořem, od něhož krédo převzal. S tímto výtvarníkem, neúnavným organizátorem kulturního života, autorem studie o moderním sochařství *Hledání tvaru* (1967) se poprvé setkal ve výtvarném kroužku při Jednotném klubu pracujících, který organizoval zajímavé semináře. Diskutovali spolu o výtvarném dění v zahraničí, Zhoř mu půjčoval knihy, katalogy a dával cenné podněty.

V kroužku se Štěpánek spřátelil též se sochařem Arnoštem Košíkem, který pocházel z Nového Města na Moravě. Jezdil do jeho pražského ateliéru, realizoval pro něj několik plastik do kovu, hodně se od něj naučil.

V tomto období Štěpánek přímo hltal knihy a ty ho obohacovaly. Jako povinnou četbu jak na středních, tak na vysokých školách uměleckého zaměření by stanovil vzpomínky a úvahy jednoho z nejvýznamnějších výtvarníků 20. století Jana Baucha *Čím jsem žil*.

Měsíčku, znám tvoji vábničku. Miroslav Štěpánek byl navnaděn již v roce 1970, kdy se na trampských akcích seznámil s Milenou Vybíralovou z Osové Bitýšky. Měsíček se asi docela činil, vábit umí, ale zásluhu na trvalém dobrovolném připoutání nelze přičítat uhrančivému bledému srpku ani sebezářivější úplňkové kouli, nýbrž ženě, která po sedmi letech oddaného čekání měla odvahu provdat se za milovaného muže na apríla. Bylo to dne 1. dubna 1977. Po svatbě následovalo stěhování do dvoupokojového bytu na Krškově ulici, jen o ulici níž pod Kolmou, kde Miroslav Štěpánek bydlel s rodiči. Novomanžel se ujal zařizování. Přirozený zájem o věci výtvarné, estetické, architektonické ho vedl ke sledování veletrhů s nábytkem a zahraničních časopisů o bydlení.

Dospěl k názoru, že nejlepší nábytek se stejně dělá ve Velkém Meziříčí: Firma Dřevo Měřín vyráběla takzvaný pánský pokoj pro Švédy; skládal se z plných spodních a vrchních zasklených skříněk, knihoven. Tento nadčasový výtvor, i když trochu ošuntělý, slouží rodině ke spokojenosti dodnes. Ložnici vyráběl sám; bílé skříňky na modrém koberci působily dojmem čistoty a harmonie, navzdory varování některých bytových architektů před modrou barvou v interiéru kvůli její údajné močopudnosti.

Uprostřed radostného budování hnízda Mirek Štěpánek onemocněl. Klíšťový zánět mozkových blan, který ho dostal málem na hrobníkovu lopatu, byl naštěstí zažehnán v nemocnici v Novém Městě na Moravě.

V říjnu 1977 se Mileně a Miroslavovi Štěpánkovým narodila dcera Dita.

Za devět let, v roce 1986, si Štěpánkovi pořídili nové bydlo na Bezděkově ve Velkém Meziříčí. Do domu ve městě, který se rekonstruoval, se stěhovali až v roce 1992, ale dílna a ateliér v domě fungovaly už o dva roky dříve. Tam Miroslav Štěpánek bydlí a tvoří dodnes. Stýská se mu sice po výhledu do dálky, který měl ze své rajské zahrady, důležité však je, že mu nechybí perspektiva do časů budoucích. Může se těšit na další umělecké výzvy, může se radovat z vnuků Jakuba (2006) a Matěje (2008), sledovat jejich cestu.

Krása střídá nádheru. Příhodná charakteristika pro výtvarné dílo Miroslava Štěpánka soustředěné na práci s nerezovým kovem a s kameny. Nerez používají výtvarníci málo, mají za to, že je příliš tvrdý, ne tak Štěpánek. Nerez si zamiloval, zdolává jeho houževnatost, oceňuje jeho odolnost a stálost. V roce 1979 pozvolna opouštěl ryté kopie historických zbraní a soustředil se na výrobu šperků, které prezentoval na slavných výstavách. V letech 1980–1985 se účastnil výstav na Bertramce: první z nich – třídenní výstava šperků; vitríny volně rozmístěné v zahradě, módní přehlídky na terase… Výtvarník z Velkého Meziříčí vláčel v kufru vlastnoručně vyrobené vitríny. Ale to uspokojení! Předstupněm přijetí jeho výrobků byla přísná prověrka; šperky posuzovala komise při mineralogickém oddělení Národního muzea v Praze, které vedla paní Březinová, organizátorka řady výstav (Drahé kameny ČSSR, Praha, Drahé kameny ČSSR, Drážďany, Idar-Oberstein, Drahé kameny ČSSR, Vídeň).

První Bertramka rozvířila nové obzory. Štěpánek se v Praze ocitá v centru dění: sleduje výstavy, poznává kolegy šperkaře, skláře, malíře, spolupracuje s textilními výtvarnicemi Liběnou Rochovou, Kateřinou Pittlovou, Ivou Nesvadbovou, Tatianou Kovaříkovou, Ivanou Follovou, Hanou Havelkovou a dalšími. Tvoří kovové šperky, které přizpůsobuje

oděvům, obojí nacházelo uplatnění na opakovaných oblíbených podzimních buticích, kde nakupovali významní zákazníci.

Následovala šňůra kolektivních i samostatných výstav, samozřejmě nejen v Praze. Tvořila se umělecká uskupení i v okolí Velkého Meziříčí, první z nich HBEŠPE – Pavel Hajný, Helena Berková, Miroslav Štěpánek, Bořivoj Pejchal. Geolog Václav Mátl z Brna, který pracoval na projektu „Užití netradičních minerálů ve šperkařské tvorbě“, vyzval Miroslava Štěpánka ke spolupráci; dával mu vzorky nerostů k zapracování do šperků.

Amatérští členové filmového kroužku při Jednotném klubu pracujících natáčeli se Štěpánkem a jeho starším kolegou Milanem Homolou dokument, „Proměny kovu“ o práci na výrobě replik historických zbraní. A jelikož Štěpánek se v té době vedle práce na replikách věnoval tvorbě šperků, stala se i jejich výroba součástí natáčeného dokumentu.

Mezi muzejníky zavítal Miroslav Štěpánek v 80. letech díky řediteli velkomeziříčského muzea Bohuslavu Mikuláškovi, který si ho „půjčoval“ z Kabla, vždy tak na několik dní kvůli restaurování a konzervování zbraní ze sbírek. Zároveň ho přizval do muzejní rady učených kmetů, všichni přes šedesát – ředitel gymnázia Žďárský, profesor matematiky a kreslení Fidler, knihař Vodička, muzejník z Velké Bíteše pan Kotík, sběratel nerostů pan Janíček, doktor Němeček a pan Benneraiter, znalý sběratel starožitností. Další podnětná škola s mnoha moudrými „kantory“.

Jsou životy přervané, jež neúprosná smrt sklapne jako zavírací nůž. Jsou krásné plány, jejichž uskutečnění nezávisí na naší vůli. Plány, které nedošly naplnění, spřádal Miroslav Štěpánek se svou maminkou. Byla zaměstnaná v archivu v Kablu. Od spolupracovníka, knihaře Stanislava Vodičky z Tasova, který měl v minulosti knihařskou dílnu ve vile pátera Jakuba Demla, se naučila vázat knihy. Zhotovovala nádherné umělecké kožené francouzské knižní vazby. Syn jí začal dělat z bronzu takzvané štočky ke zdobení (vypalování) desek a hřbetů knih. Z velkých společných plánů sešlo, paní Anna Štěpánková zemřela na rakovinu 8. ledna 1983, den po synových narozeninách. Bylo jí 49 let.

Život spolkový se dotýká i osamělých běžců. V roce 1985 podal Miroslav Štěpánek na doporučení Igora Zhoře přihlášku do Fondu výtvarných umělců a po předložení svých výtvarných prací byl přijat. Obdržel průkaz profesionálního výtvarníka a mohl pracovat na volné noze. Nejprve kombinoval poloviční úvazek v Kablu (půl měsíce s osmihodinovou

pracovní dobou) s prací svobodného umělce, na volnou nohu pak nadobro přešel v červnu 1989. V roce 1988 se stal členem Krajského spolku při Fondu výtvarných umělců v Jihlavě, jehož součástí byla skupina ve Žďáru nad Sázavou. Výtvarníci ze Žďárska se scházeli v Radniční restauraci k veselým a rušným debatám, které mnohdy divočily přes půlnoc. Z těchto schůzek vzešly žďárské Salony – v Domě kultury roku 1989 a na zámku v roce 1990. Po roce se žďárská skupina odloučila od jihlavské. Odštěpená část dostala název Klub výtvarných umělců Horácka, je součástí Unie výtvarných umělců České republiky a trvá dodnes. Pořádá pravidelně klubové výstavy. Současně se v pražské Unii výtvarných umělců tvořily profesní skupiny, mezi nimi i sekce zaměřená na kov – šperk. Štěpánek se stal jejím členem a absolvoval několik profesních výstav. Prezentoval svá díla také v Art galerii paní Aleny Zezulové ve Žďáře nad Sázavou, kde v devadesátých letech vystavovali naši přední malíři, například Karel Malich nebo Adriena Šimotová.

Život spolkový a klubový ovšem prochází proměnami. Spolky se rozpadávají, nové vznikají. V druhé polovině devadesátých let Art galerie k lítosti Miroslava Štěpánka zanikla.

Roku 1991 založili Igor Zhoř, Dalibor Chatrný a další výtvarníci TT Klub v Brně při Domu umění. Štěpánek byl jeho členem až do zániku klubu po roce 2000.

V těchto letech se skupina architektů, designérů a výtvarných umělců sdružila v Brně kolem společnosti I.DE.A. Brno, což je dceřiná společnost Mezinárodního designového centra I.DE.A Schrems, vedená prof. arch. Efthymosem Warlamisem. Štěpánek jako člen společnosti získal vynikající zkušenost: účastnil se konzultací u Warlamise ve Schremsu, spolupracoval na projektu Brněnský pokoj, který byl završen výstavou v Design centru Brno.

V roce 2003, po krásné výstavě *Ve znamení kovu a kamene*, pořádané v Horácké galerii v Novém Městě na Moravě k Štěpánkovým padesátinám, založili s Jiřím Vašicou, dlouholetým spolupracovníkem, výtvarnou skupinu Dva Albatros. S Jiřím pak ještě pod názvem *Ve znamení kovu a kamene* uskutečnili výstavy v Galerii U Dobrého pastýře v Brně (2004) a v Galerii 12 v Náměšti nad Oslavou (2007).

Vykročení volnou nohou Miroslavu Štěpánkovi prospívalo, pečeť nezávislosti se otiskla do jeho díla. Do roku 1992 uplatňoval své drobnější výtvory u Českého fondu výtvarných umění Dílo, z větších zakázek mu byla svěřena pamětní deska do metra v Praze a realizace reliéfu *Dvacáté*

století na budovu elektrárny v Dukovanech, podle návrhu akademické malířky Vladimíry Sedlákové z Brna.

Vedle výtvarných záležitostí prováděl také řemeslné práce. Hodně žádané bylo kovové písmo nad obchody, práce s nerezí, mosazí, mědí do interiérů, kovová loga firem i nerez zábradlí. Do Místodržitelského paláce Moravské galerie navrhl a realizoval mříž. Jeho specialitou je ručně sekané písmo do měděných desek, nacházející uplatnění v nápisech na pomnících, pamětních deskách apod. Tato technika se používala v gotice.

Galerie není galérka. Jakkoli jsou obě slova odvozena ze stejného italského základu *galleria*, významem se rozcházejí. Jak by to vypadalo, kdyby Miroslav Štěpánek jako své šťastné místo velebil vysočinskou galérku? Jeho šťastné místo se skutečně nachází na Vysočině, ale je to Galerie z ruky v Křížovicích, spravovaná „šťastnou rukou“ paní Stanislavy Macháčkové. Tam má umělec svou stálou vitrínu, do níž každou sezonu tvoří novou kolekci.

Které další galerie zařadily do sbírek díla Miroslava Štěpánka? Je jich celá řada: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, kde sbírku kovů spravovala PhDr. Věra Vokáčová, Moravská galerie v Brně, kde nad sbírkami bděli PhDr. Alena Křížová a ředitel PhDr. Karel Holešovský, Muzeum skla a bižuterie Jablonec nad Nisou, soukromá sbírka prstenů Alice a Louis Koch ve Švýcarsku, Horácká galerie v Novém Městě na Moravě.

Co nepředáš, je ztraceno. Síla této moudré zkušenosti zapůsobila na Miroslava Štěpánka, aby po dlouholetém přemlouvání a po jedenadvaceti letech na volné noze vstrčil hlavu do školského chomoutu. V roce 2010 v září nastoupil na Střední školu řemesel v Třebíči jako učitel odborného výcviku v oboru pasíř. Odbyl si prvotní šok z komunikace s generací dorostenců narozených po roce 1990, ale situace se záhy vyvinula ke vzájemnému prospěchu, zavládla přátelská atmosféra a na obou pólech byla odvedena spousta dobré práce. Škoda, že pozdější neblahé sloučení školy se Střední průmyslovou školou zaměřenou na elektroobory přineslo přemíru administrativy, organizační chaos a také hodně řevnivosti.

Miroslav Štěpánek na škole vytrvává, přestože je podle jeho slov „zájemců o obor šlakovitě málo“. Ve spojení odborné profese s posláním učitele jako by opsal kružnici a dospěl k průsečíku s přímkou svých učňovských let u mistra Dvořáka. Kdyby nepředával, bylo by ztraceno.

DÍLO

Miroslav Štěpánek se svým životem a dílem hlásí k *personalismu*, filozofickému směru, který zdůrazňuje význam neopakovatelné, jedinečné lidské osoby (bytosti) jako nositele lidských vztahů, hodnot svědomí, viny atd., často ve spojení s křesťanským a židovským viděním člověka, ale i orientálními učeními (taoismu, buddhismu). Osoba se může k něčemu zavázat, může se stydět, může svědčit a ručit za něco. Je schopna lítosti, důvěry, lásky. Jeho „osobní personalismus" stojí v protikladu jak k individualismu, který podceňuje význam vztahů, tak zejména proti kolektivismu, který osobu přehlíží, nebo dokonce ničí.

Ve své tvorbě se Miroslav Štěpánek věnuje šperku, sochařským objektům, realizacím v architektuře a vytváření reprezentačních předmětů. Pracuje s nerez ocelí v kombinaci s drahými kovy, sklem a kamenem; často používá horniny a minerály z Českomoravské vrchoviny, protože odrážejí *genia loci* rodného kraje. Materiály formuje svébytným způsobem odvozeným z úsporného a minimalistického tvarosloví kubismu a funkcionalismu; někdy se však inspiruje archetypálními tvary a technikami z období pravěku a středověku, ale i tvaroslovím starověkých kultur nebo moderny či postmoderny. Tento přístup uplatňuje ve všech zmíněných oborech své tvorby, nejvýrazněji ve šperkařství – při vytváření prstenů, spon, jehlic, náramků, náhrdelníků nebo závěsů.

Je si vědom, že tyto artefakty provázejí člověka již od starší doby kamenné, že tehdy i dnes šperk plní podobné role. Je fascinován, podobně jako člověk minulých věků, zejména symbolikou kruhu (a v něm obsažených tvarů – čtverce a trojúhelníku) a prstenu. Kruh je pro něho, stejně jako pro naše předky, symbolem univerza, uzavřenosti, věčnosti bez začátku a konce, návratnosti kosmického dění… Jako symbol věčného bytí se v nejrůznějším ztvárnění objevuje snad ve všech kulturách světa odpradávna: před 30 000 lety na území dnešního Brna byly kotoučky a dekorativní předměty vyřezané z mamutoviny, dva kamenné disky a unikátní plastika mužské postavy se zobrazením falu, vloženy jako milodary do rituálního hrobu muže. Prsten – kruhový, čtvercový, trojúhelníkový, zdobený či nezdobený tvar bez počátku a konce – symbolizoval nekonečnost a uzavřenost i společenské postavení. Prsteny nosili naši pravěcí předkové, později starověcí Egypťané, jimž byl prsten i hieroglyfickým znakem věčnosti, antičtí Řekové, pro něž byl prsten výrazem svobodného muže, Římané, jimž prsten představoval i sociální postavení, příslušníci orientálních civilizací, kteří prstenu připisovali magickou ochrannou funkci. Zvláštní význam měl pečetní prsten: zanechával otisk, znamení symbolizující nedotknutelnost, měl vysokou hodnotu a též význam zplnomocnění. Pečetní prsten, kterým vládce stvrzoval své výnosy, byl zpravidla nošen na prstu pravé ruky. V jiných případech převládal zvyk nosit prsten na prsteníku levé ruky: třeba při starořímském svatebním obřadu, kdy byla nevěstina ruka vložena do pravice jejího muže a na čtvrtý prst levé ruky (tj. na „prst srdce", který podle antických představ byl žilou či nervem přímo spojen se srdcem) byl navléknut snubní prsten; vsunutí prstu do prstenu je též chápáno jako symbolický akt spojení muže a ženy.

Tento zvyk podrželo i křesťanství, kde je posvěcený svatební prsten vzájemnou zástavou symbolizující věrnost…

Podobné významy mají kruh a prsten pro Číňany. Kruh rozdělený sigmou na dvě části s černým bodem v bílém poli a bílým bodem v černém poli představuje symbol univerza, dynamické jednoty dvou protikladů, mužského a ženského principu *jin-jang*, z nichž se skládá původní substance bytí *čchi.* Jin-jang vzniká z *tao*, nepostřehnutelného pramene všeho bytí, je jeho polárním projevem. Mužský aktivní princip *jang* je symbolizován kruhem (nebe), jehož bílé pole znamená energii a směřování, ženský pasivní princip *jin* je symbolizován čtvercem (země), jehož černé pole znamená setrvání. Ve spojení dynamizovaném sigmou bílý bod v černém poli znamená, že ženský prvek v sobě zahrnuje i aktivní substanci, zatímco černý bod v bílém poli vyjadřuje, že ani mužský prvek není zcela prost ženské substance.

Osobitost a výjimečnost Štěpánkových artefaktů umocňuje perfektní řemeslné zpracování. Jeho šperky, sochy, realizace v architektuře či dekorativní a reprezentační předměty se vyznačují harmonií a jemným kontrastem dokonale tvarované nosné kovové hmoty a optického detailu.

Šperk

Štěpánkovo originální šperkařství výtvarná scéna zaznamenala v první polovině osmdesátých let minulého století zejména v souvislosti s módními přehlídkami „Setkání na Bertramce“. Tehdy jeho spony, přezky, jehlice, prsteny nebo náhrdelníky dotvářely konečnou podobu modelů módních návrhářek Liběny Rochové nebo Sylvie Škráškové (Křížová 2002, 75, Rochová – Bílá 2014).

Štěpánek používá jako šperkařský materiál vedle exkluzivních minerálů a obyčejných hornin také vltavíny, mimozemská meteorická skla nebo produkty dopadu kosmického tělesa na zemský povrch. Tyto enigmatické kameny se nacházejí mimo jiné na jihozápadní Moravě (na Třebíčsku a Znojemsku), kde byly povrchově sbírány a opracovávány od mladého paleolitu, zejména pak v období kultury s moravskou malovanou keramikou.

Kámen ve vybroušené i krystalické podobě není v jeho díle pouhým solitérem, ale podílí se svým tvarem a zasazením na konečném vzhledu prstenu, náramku či náhrdelníku. Sochařsky pojaté šperky mají důmyslně promyšlený tvar i z hlediska funkčnosti, aniž by slevovaly z výtvarné či řemeslné kvality. Základní idea každého Štěpánkova šperku, jeho barevné a strukturální symboliky vychází ze struktury a textury kamene. Estetické vlastnosti kamene jsou pro něho inspirací, určují jeho plastické ztvárnění i způsob zasazení. Někdy ponechává přírodní plastickou strukturu kamene takřka nedotčenu, jindy ji upraví broušením. Ale vždy dbá na to, aby vznikla esteticky působivá a vyvážená kompozice kamene a kovu i jiných materiálů.

Mezi Štěpánkovými šperky tak nacházíme malachity zasazené v bílém nerezovém závěsu – ladné, čisté tvarování kovu dodává křehkosti přírodnímu kameni a vzniká tak výrazný, zdobný náhrdelník, který pak malachit povyšuje na drahokam. Rudé české granáty odrážející se v ledové bělosti kovu uchvátí barevnou i tvarovou kompozicí. Různé tvary jemného růženínu ukazují výmluvně různé podoby jeho krásy. Zdánlivě obyčejná břidlice zasazená do stříbra či spíše stříbro zasazené do tmavé břidlice svou neobvyklou inverzí vytváří tajemné kouzlo. Alpský křišťál v podobě pyramidionu zasazený do nerezového prstenu zosobňuje monumentálnost, zářivost, jemnost, hloubku i věčnost, to vše je jakoby zakleto v malém prstenu. Brož s *lapisem lazuli*, enigmatickým kamenem

předovýchodních kultur, nejstarších civilizací světa, navozuje jeho původní význam drahocenného magického amuletu…

Jeden z vrcholů Štěpánkova šperkařství představuje soubor nazvaný *Prsten pro opata* (2002), který vytvořil u příležitosti 750. výročí založení cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou.

Prsten vznikl již ve starší době kamenné, je jedním z nejstarších artefaktů. Široké spektrum funkcí a významů, které prsten v dějinách kultury plnil, z něj činí unikátní artefakt, kulturní konstrukt a specifický předmět archeologických, literárních, uměnovědných a antropologických výzkumů.

Motiv prstenu pronikl i do výtvarného umění, dramatu, hudby, krásné literatury a filmu. Z množství děl připomeňme alespoň obraz italského malíře Giovanniho Battisty Tiepola *Josef přijímá prsten od faraona* (1732–1735), staroindické lyrické milostné drama *Abhidžňánašákuntala* (O rozpoznání Šakuntaly, počátek 5. století) básníka a dramatika Kálidásy, které do českého jazyka přebásnil František Hrubín pod názvem *Ztracený prsten* (1944), operní tetralogii německého skladatele Richarda Wagnera *Der Ring des Nibelungen* (Prsten Nibelungův, 1848–1874) nebo trilogii anglického spisovatele J. R. R. Tolkiena *Lord of the Rings* (Pán prstenů, 1954–1955), která byla v letech 2001–2003 úspěšně zfilmována.

O imaginativní síle prstenu jako nadčasového symbolu svědčí i skutečnost, že jeden z velkých vědecko-uměleckých projektů, který je u nás uskutečňován, probíhá pod názvem *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů*. Tohoto projektu se intenzivně účastní také Miroslav Štěpánek. Svým invenčním dílem navazuje na práce pravěkých, starověkých i novověkých šperkařů a zároveň ukazuje, že fascinace prstenem jako uměleckým předmětem, ozdobou a symbolem představuje trvalý zdroj lidské fantazie a tvořivosti.

1 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, 1970, nerez, mahagon.
1 Miroslav Štěpánek, *Ring*, 1970, stainless steel, mahogany.

2 Miroslav Štěpánek, *Závěs*, 1970, nerez, vařená kůže.
2 Miroslav Štěpánek, *Pendant*, 1970, stainless steel, boiled leather.

3 Miroslav Štěpánek, *Náramek*, 1981, nerez, kalcit.
3 Miroslav Štěpánek, *Bracelet*, 1981, stainless steel, calcite.

4 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, 1981, nerez, turmalín.
4 Miroslav Štěpánek, *Ring*, 1981, stainless steel, tourmaline.

5 Miroslav Štěpánek, *Náramek*, 1982, nerez, lepidolit.
5 Miroslav Štěpánek, *Bracelet*, 1982, stainless steel, lepidolite.

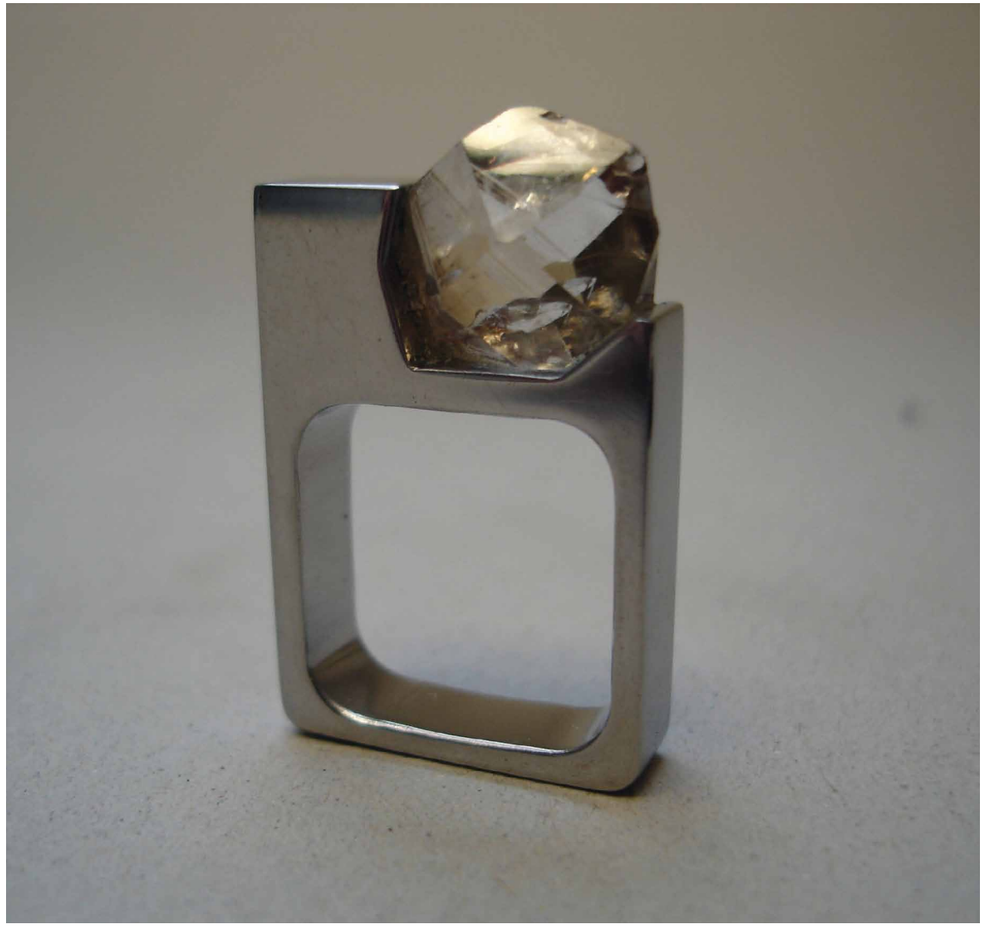
6 Miroslav Štěpánek, *Náramek*, 1982, nerez, měď, zkřemenělé dřevo.
6 Miroslav Štěpánek, *Bracelet*, 1982, stainless steel, copper, petrified wood.

7 Miroslav Štěpánek, *Náhrdelník*, 1982, nerez, měď, zkřemenělé dřevo.
7 Miroslav Štěpánek, *Necklace*, 1982, stainless steel, copper, petrified wood.

8 Miroslav Štěpánek, *Náhrdelník, náramek, prsten* (souprava), 1982, nerez, turmalín.
8 Miroslav Štěpánek, *Necklace, bracelet, ring* (set), 1982, stainless steel, tourmaline.

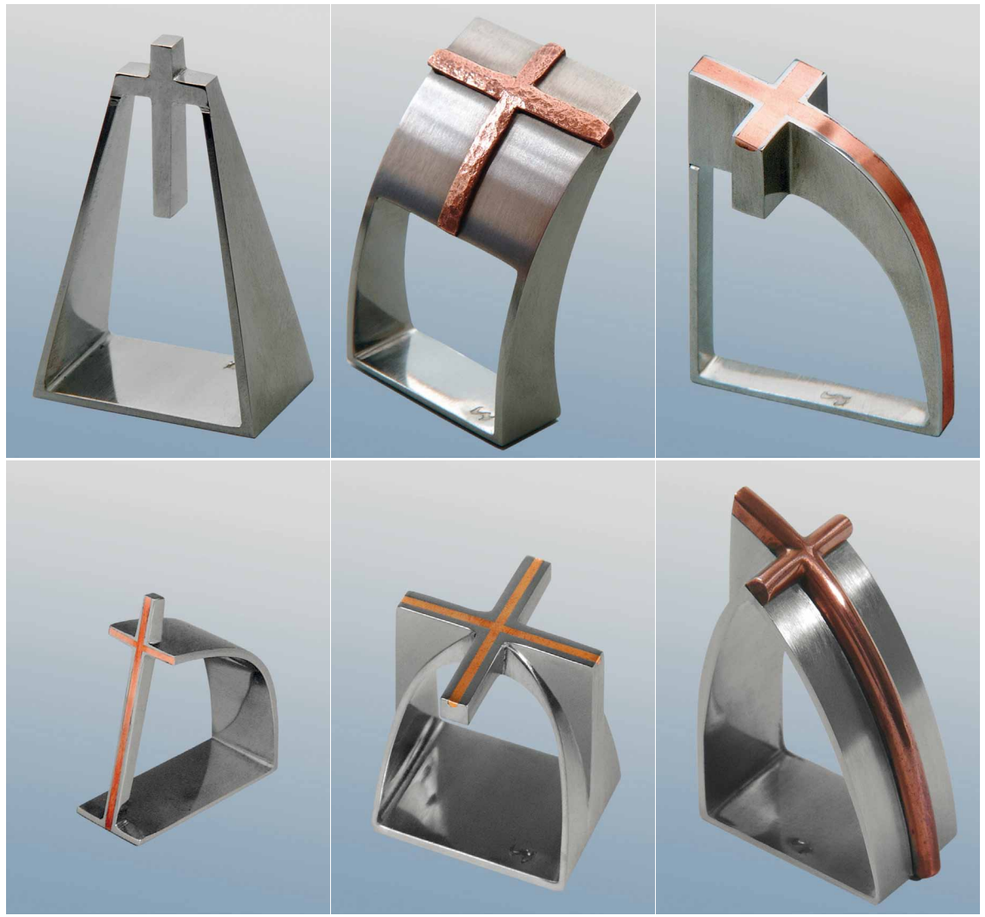
9 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, 1982, nerez, křišťál.
9 Miroslav Štěpánek, *Ring*, 1982, stainless steel, crystal.

10 Miroslav Štěpánek, *Náhrdelník*, 1980, nerez, měď, fosilie.
10 Miroslav Štěpánek, *Necklace*, 1980, stainless steel, copper, fossil.

11 Miroslav Štěpánek, *Náhrdelník*, 1997, nerez, achát.
11 Miroslav Štěpánek, *Necklace*, 1997, stainless steel, agate.

12 Miroslav Štěpánek, *Prsten pro opata*, soubor prstenů, 2002, nerez, měď; vytvořeno k 750. výročí založení cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou.
12 Miroslav Štěpánek, *Ring for the Abbot*, ring set, 2002, stainless steel, copper; created to mark the 750th anniversary of the foundation of the Cistercian Monastery in Žďár nad Sázavou.

Objekty, sochy, monumenální realizace

Zmíněný Štěpánkův filozofický půdorys se snad ještě výrazněji než ve šperku odráží v jeho sochách, plastikách, kinetických objektech či monumentálních realizacích v architektuře. Rozsah a hloubku ponoru naznačují taková díla, jakými jsou *Zrození hvězdy* (2005), *Z hlubin věků* (2008), *Z šera dávných věků I, II* (2008), *Zkamenělé písmo* (2008), *Tajemství písma II* (2008), *Strážce* (2009), *Znamení* (2011), *Objekt s pyramidou* (2012), *Sloup světla* (2012), *Nekonečný* (2014), *Aragonitový kužel* (2015), *Stéla* (2015), *Figura* (2016), *Zlatý jehlan* (2016), *Anděl* (2017), *Zlatý čtverec* (2017), *Pilíř tří barev* (2018), *Zlatý trojúhelník* (2018), *Chronos* (2019) nebo *Strážce II* (2020).

Mimořádná díla představují rozměrné realizace – plastika *Kabel* (1982) ve vstupním prostoru firmy Kablo ve Velkém Meziříčí a reliéf *Stěna XX. století* (1989; podle návrhu malířky Vladimíry Sedlákové) zdobící průčelí jedné z budov Jaderné elektrárny v Dukovanech poblíž Třebíče (Pacola 2014).

Spojnici mezi jeho šperkařským a sochařským dílem tvoří soubor šperků a plastik pro rozsáhlý projekt *Cestou Santiniho* (2009–2013), jímž Miroslav Štěpánek a další „vysočinští“ výtvarníci připomněli a oslavili tvorbu Giovanniho Santiniho. Tento český architekt italského původu, vlastním jménem Jan Blažej Santini-Eichel, též Aüchel, Aychel, Euchel, Eychl (4. 2. 1677, Praha – 7. 12. 1723, Praha), výrazně poznamenal *genia loci* Vysočiny. Santini je jedním z nejoriginálnějších architektů středoevropského baroka, představitelem jeho dynamického směru a tvůrce takzvané barokní gotiky. V architektonických realizacích pro církevní řády i šlechtu uplatnil dynamickou modelaci hmoty s konkávně konvexním zprohýbáním stěny a dokonale promyšlenou kompozici prostoru. Často užíval centrální dispozice s kontrastním střídáním hmot. K vrcholům Santiniho tvorby patří poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře ve Žďáru nad Sázavou; jeho půdorysná dispozice, některé architektonické prvky a jejich počty navíc naplňují specifické ikonografické symboly. Tento stavební komplex byl v roce 1994 zařazen na Seznam světových kulturních a přírodních památek UNESCO.

Přísná vznosná gotika a rozevláté baroko
je v geniálním spojení zážitek nejen pro oko.
Barokní osa pozvedá mysl člověka vzhůru
a na Zelené Hoře mířil Santini převysoko.

Štěpánek svým cyklem *Cestou Santiniho* a zejména *Základním kamenem* (obr. 28) zamířil také vysoko převysoko…

13 Miroslav Štěpánek, *Strážce*, 2009, nerez, sklo, 175x26x13 cm.
13 Miroslav Štěpánek, *Guardian*, 2009, stainless steel, glass, 175x26x13 cm.

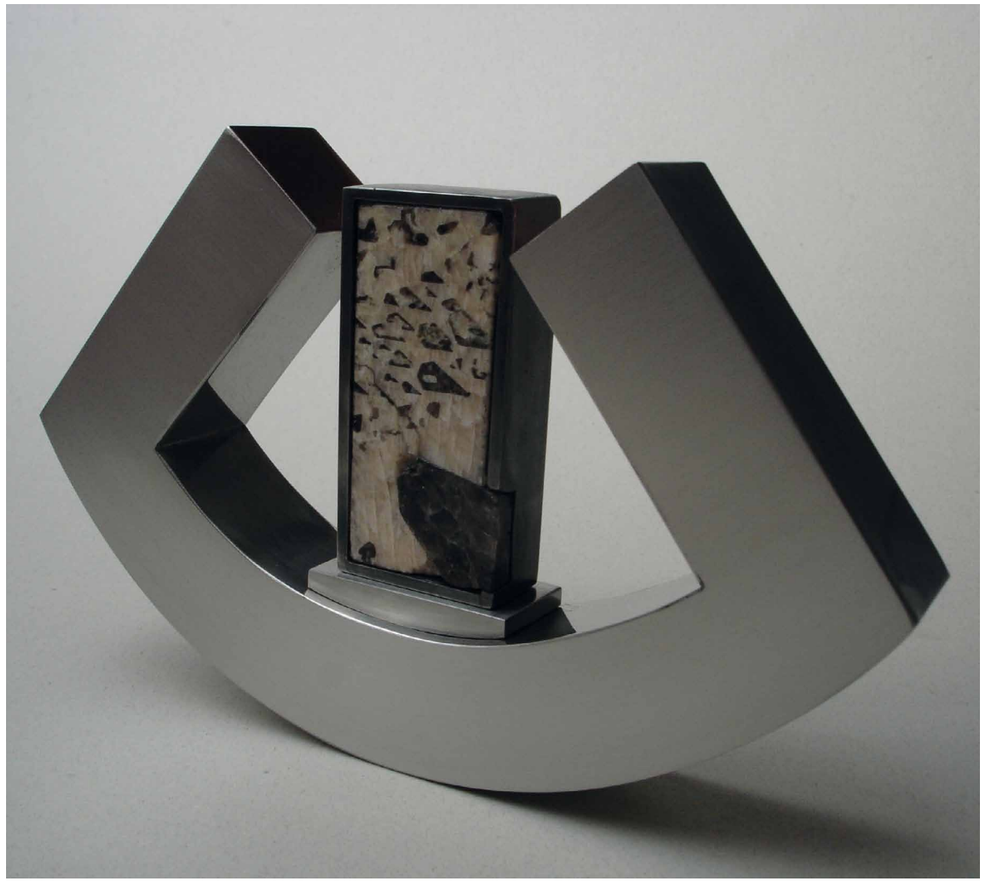
14 Miroslav Štěpánek, *Anděl*, 2017, nerez, sklo, 167x60x15 cm.
14 Miroslav Štěpánek, *Angel*, 2017, stainless steel, glass, 167x60x15 cm.

15 Miroslav Štěpánek, *Z hlubin věků*, nerez, heřmanovská koule, 2008, průměr 20x6 cm.
15 Miroslav Štěpánek, *From the Depths of Ages*, stainless steel, Hermanov ball, 2008, diameter 20x6 cm.

16 Miroslav Štěpánek, *Z šera dávných věků II*, 2008, nerez, mosaz, fosilie, 26x14x3,5 cm.
16 Miroslav Štěpánek, *From the Dusk of Bygone Ages II*, 2008, stainless steel, brass, fossil, 26x14x3,5 cm.

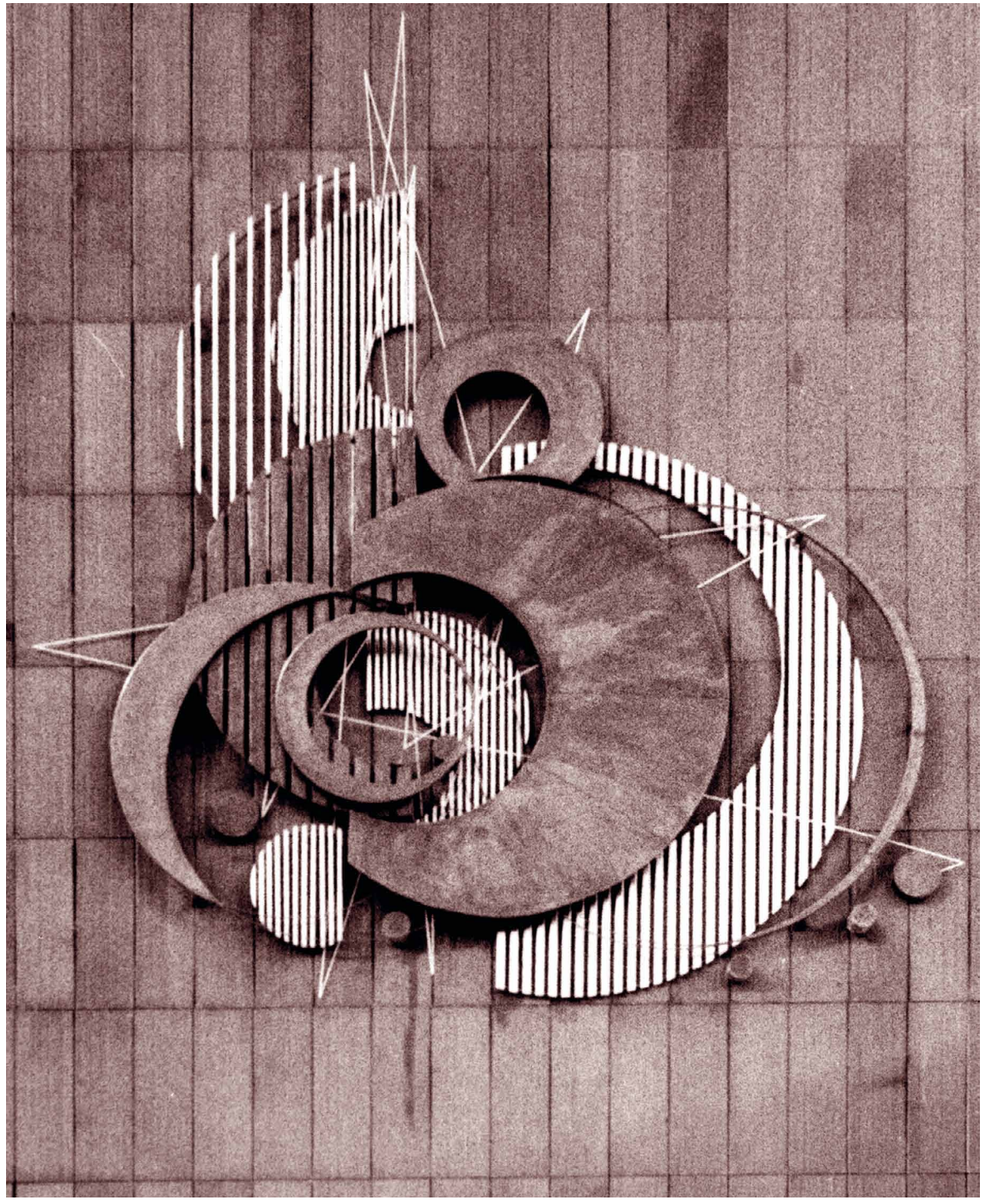
17 Miroslav Štěpánek, *Zkamenělé písmo*, 2008, nerez, písmenková žula, 21x13x6 cm.
17 Miroslav Štěpánek, *Fossilized Script*, 2008, stainless steel, graphic granite, 21x13x6 cm.

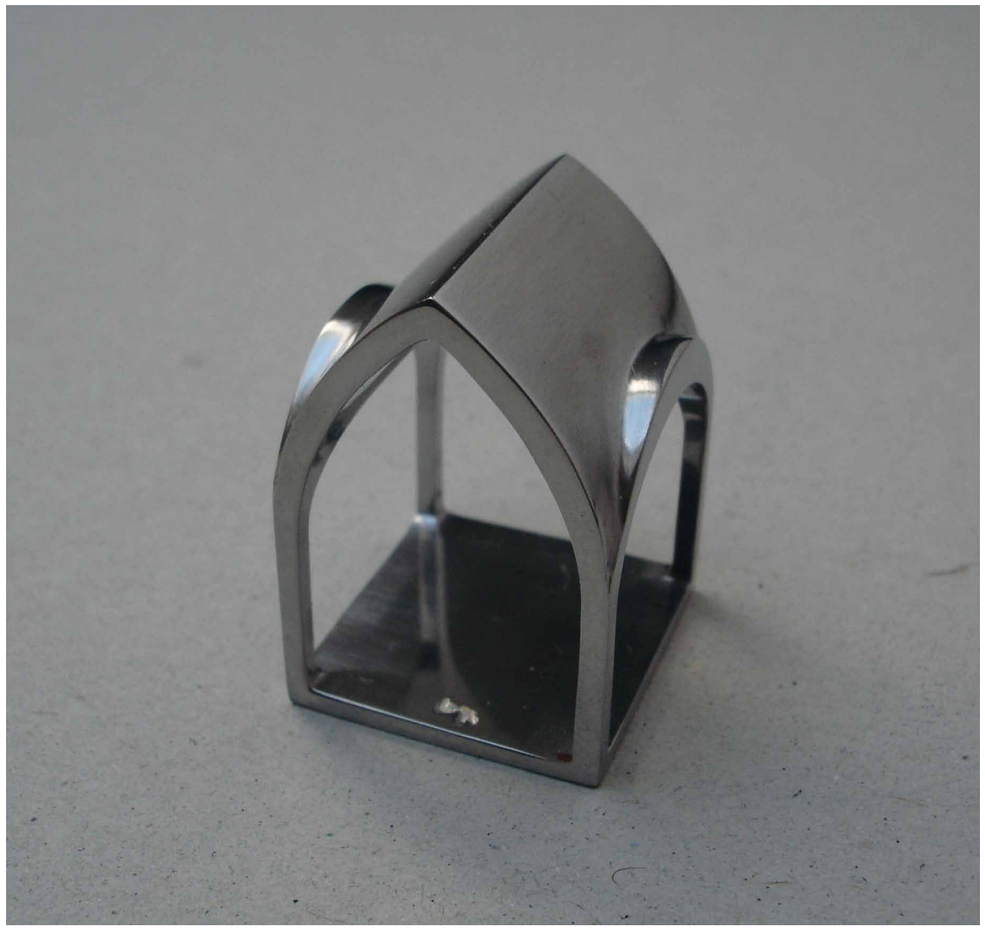
18 Miroslav Štěpánek, *Tajemství písma II*, 2008, nerez, mosaz, písmenková žula, 22x20x6 cm.
18 Miroslav Štěpánek, *Secret of the Script II*, 2008, stainless steel, brass, graphic granite, 22x20x6 cm.

19 Miroslav Štěpánek, *Kabel*, 1982, ocel, nerez, měď, 450x10x80 cm, vstupní prostor do firmy Kablo ve Velkém Meziříčí.
19 Miroslav Štěpánek, *Cable*, 1982, stainless steel, copper, 450x10x80 cm, entrance area of the Kablo enterprise at Velké Meziříčí.

20 Miroslav Štěpánek, *Stěna XX. století*, 1989, měď, nerez ocel, 600x500,50x25 cm, realizace reliéfu podle návrhu akademické malířky Vladimíry Sedlákové, Jaderná elektrárna Dukovany.
20 Miroslav Štěpánek, *Wall of the XX-th Century*, 1989, copper, stainless steel, 600x500,50x25 cm, realization of a relief designed by the academic painter Vladimíra Sedláková, Dukovany Nuclear Power Station.

21 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2010, nerez.
21 Miroslav Štěpánek, *Ring*, from the series for the *Following Santini* project, 2010, stainless steel.

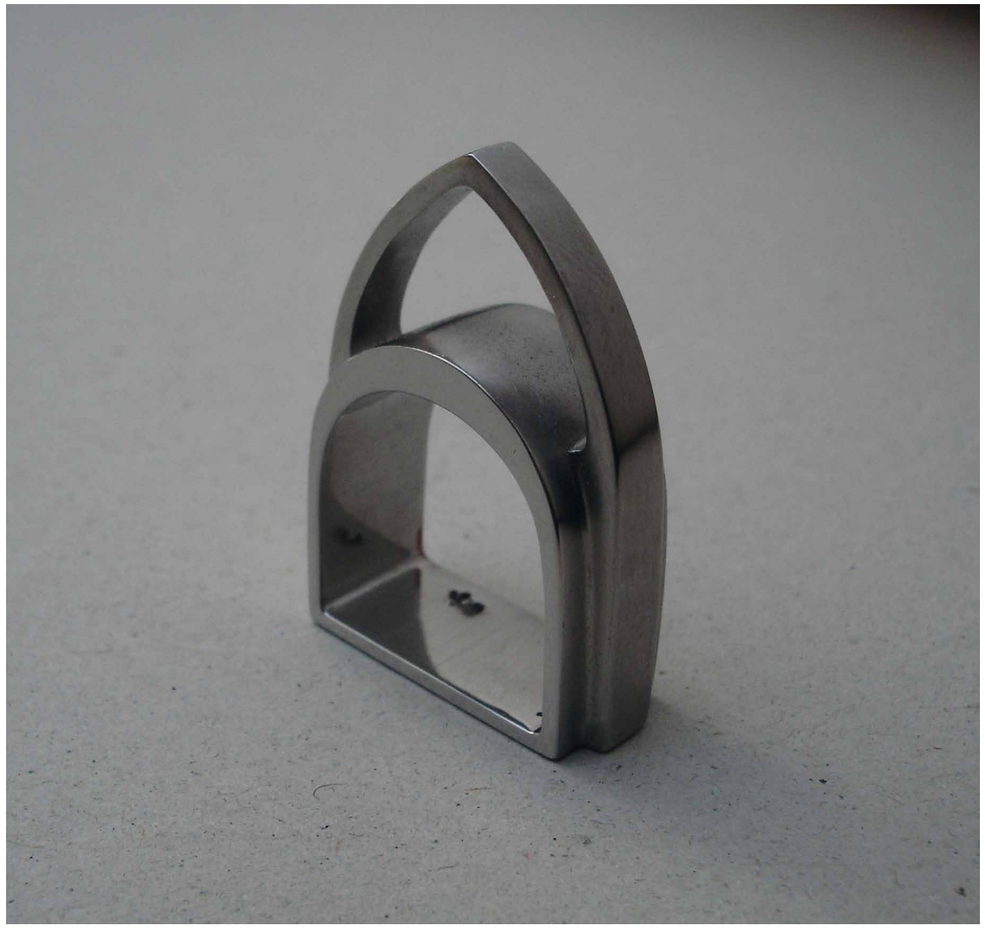
22 Miroslav Štěpánek, *Brož*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2010, nerez, měď.
22 Miroslav Štěpánek, *Broach*, from the series for the *Following Santini* project, 2010, stainless steel, copper.

23 Miroslav Štěpánek, *Brož*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2010, nerez, zlato.
23 Miroslav Štěpánek, *Broach*, from the series for the *Following Santini* project, 2010, stainless steel, gold.

24 Miroslav Štěpánek, *Náramek*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2010, nerez, zlato.
24 Miroslav Štěpánek, *Bracelet*, from the series for the *Following Santini* project, 2010, stainless steel, gold.

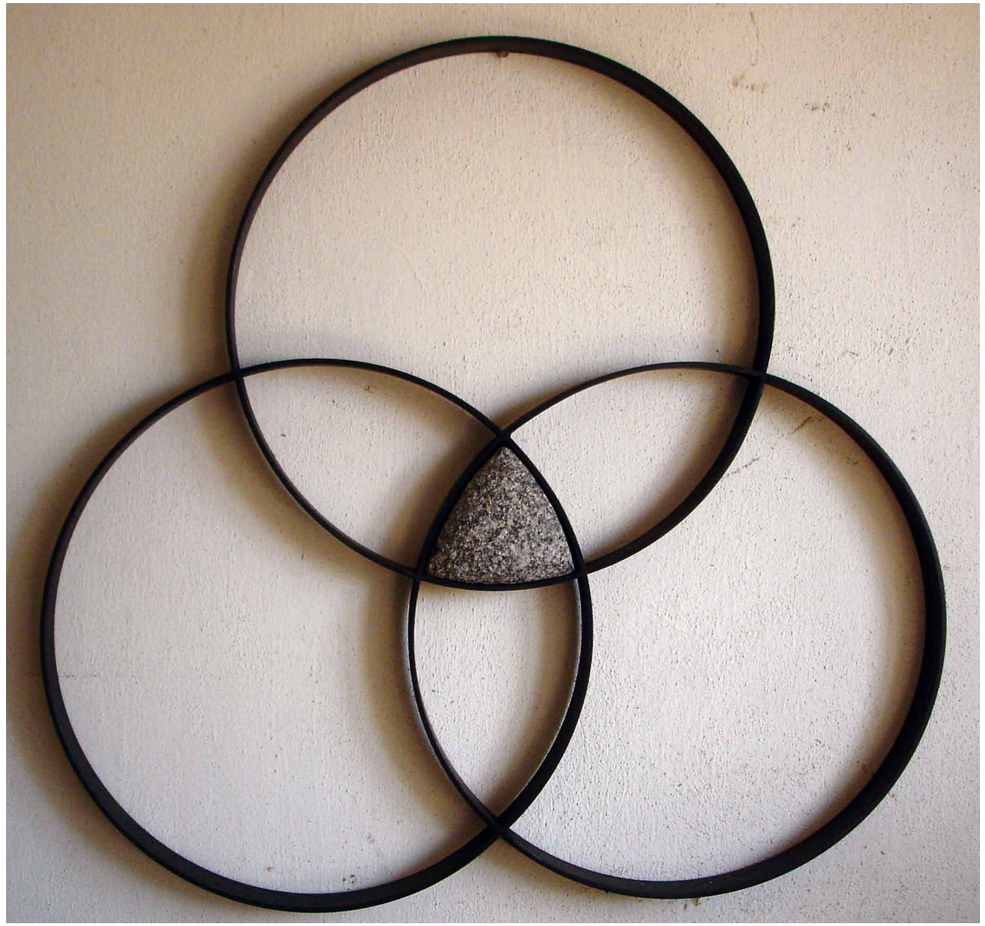
25 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2010, nerez.
25 Miroslav Štěpánek, *Ring*, from the series for the *Following Santini* project, 2010, stainless steel.

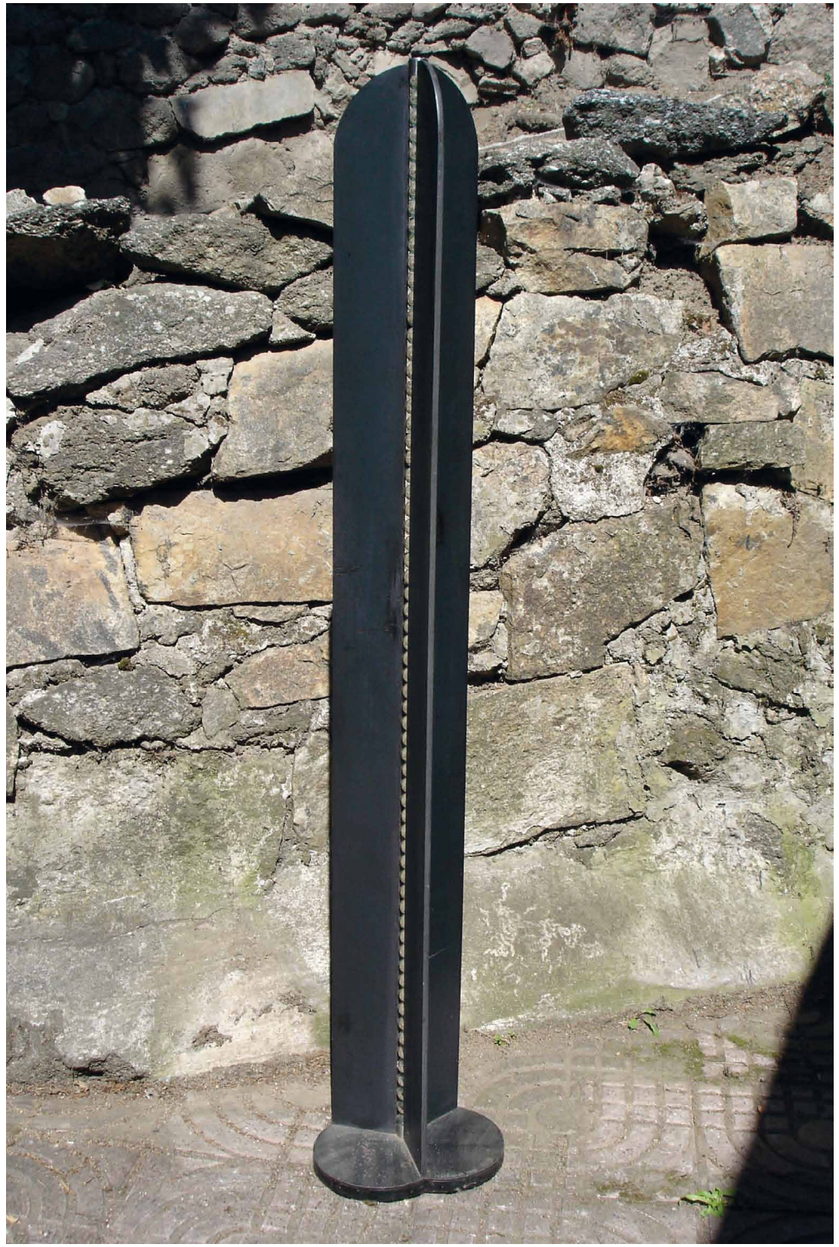
26 Miroslav Štěpánek, *Prsten*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2013, nerez, citrín.
26 Miroslav Štěpánek, *Ring*, from the series for the *Following Santini* project, 2013, stainless steel, citrine.

27 Miroslav Štěpánek, *Křišťálová brána*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2009, nerez, sklo, 220x 45x11 cm.
27 Miroslav Štěpánek, *Crystal Gate*, from the series for the *Following Santini* project, 2009, stainless steel, glass, 220x 45x11 cm.

28 Miroslav Štěpánek, *Základní kámen*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2012, ocel, žula, průměr 88x7 cm.
28 Miroslav Štěpánek, *Cornerstone*, from the series for the *Following Santini* project, 2012, steel, granite, diameter 88x7 cm.

29 Miroslav Štěpánek, *Sloup světla*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2012, ocel, sklo, 153x19x19 cm.
29 Miroslav Štěpánek, *Light Column*, from the series for the *Following Santini* project, 2012, steel, glass, 153x19x19 cm.

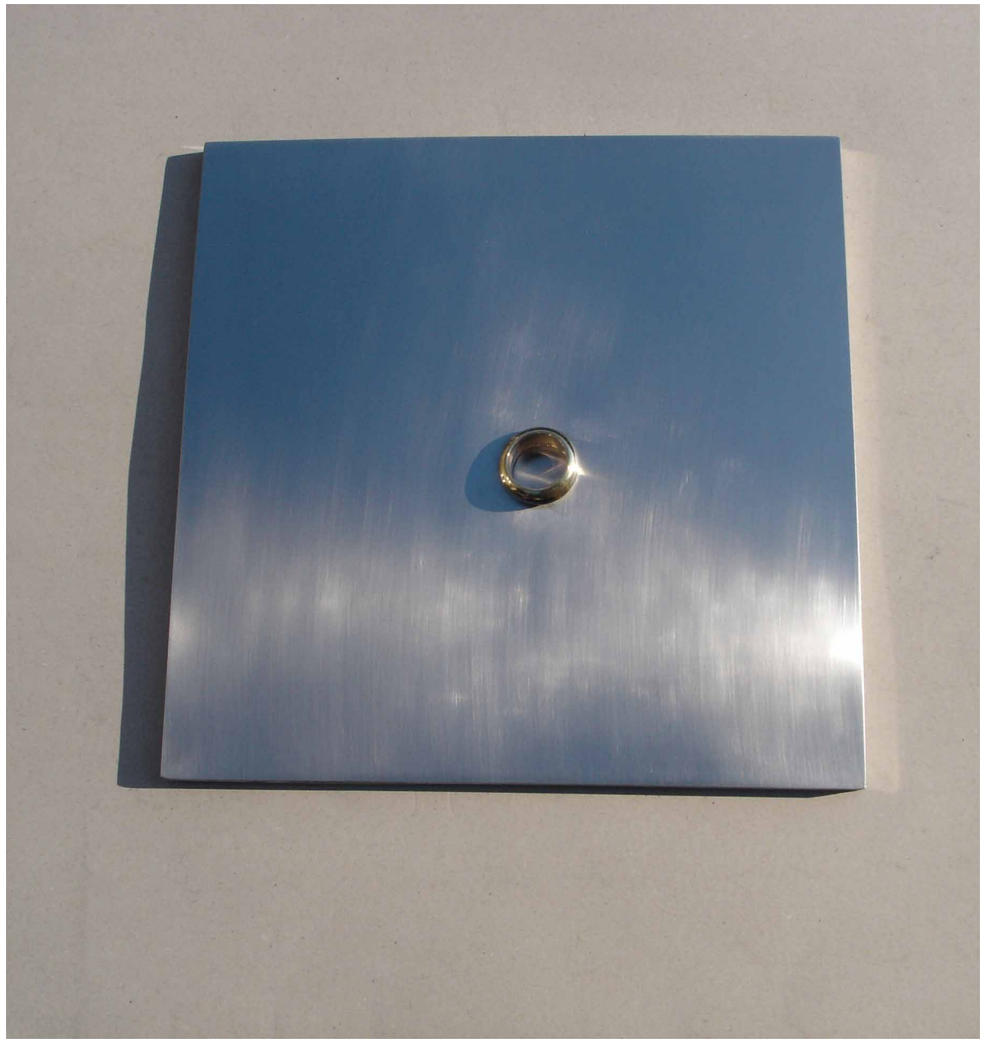
30 Miroslav Štěpánek, *Světlonoš*, ze souboru pro projekt *Cestou Santiniho*, 2012, ocel, sklo, 160x17x17 cm.
30 Miroslav Štěpánek, *The Torchbearer*, from the series for the *Following Santini* project, 2012, steel, glass, 160x17x17 cm.

Cykly pro projekty vzniklé na Masarykově univerzitě

Ve druhé dekádě našeho století se v šesti sochařských cyklech *Kruh prstenu, Automobily, Ctnosti a neřesti, Hlavy, Zvěrokruh* a *Tenis* inspirovaných projekty vzniklými na Masarykově univerzitě vedle dosavadních znaků – formální vytříbenosti, noblesy, espritu, zároveň však laskavosti a hřejivosti –, objevuje v Štěpánkově tvorbě jemný humor, pod nímž tušíme skrytý základ filozofický i etické poslání. Autor přitom vtipně a neotřele užívá *ready-mades*, předměty vytržené z denního užívání, jako na počátku minulého století Marcel Duchamp: zlomenou raketu *(Hlava poraženého tenisty)*, razítka *(Hlava šedého úředníka)*, kosterní pozůstatky a archeologické nálezy *(Antropolog)* nebo modely autíček *(Hlava automobilového závodníka)*.

Kruh prstenu

Vědecko-umělecký projekt „Kruh prstenu“ byl iniciován Jaroslavem Malinou a spolupracovníky počátkem devadesátých let minulého století. Představuje vytvoření reprezentativní trojsvazkové publikace a sbírky erotik českých malířů a sochařů. Trilogii tvoří tyto tři svazky: *Kruh prstenu, 1: „Celý svět“ kromě euroamerické civilizace* (2007), *Kruh prstenu, 2: Euroamerická civilizace, Kruh prstenu, 3: Český svět*. Uvedená trilogie předkládá pojednání o vývoji lidské sexuality, erotiky, lásky a manželství v biologických, obecně antropologických a kulturně historických souvislostech spolu s přehlídkou nejzajímavějších literárních a výtvarných děl minulosti a zároveň přináší reprodukce obrazů a soch, jež v závěru 20. a počátkem 21. století vytvořilo a dále vytváří více než sedm desítek českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem jednotlivých svazků. České výtvarné originály se možná stanou základem Galerie a muzea sexuality, erotiky a lásky, budou však spolu s knihou „putovat“ po muzeích, galeriích a výstavních síních. Vzniká dílo celostní a zdá se, že právě ve svém transdisciplinárním založení v daném tématu i ojedinělé.

31 Miroslav Štěpánek, *Kruh prstenu I*, z cyklu *Kruh prstenu*, 2020, nerez, mosaz, 37x37x2,5 cm.
31 Miroslav Štěpánek, *Circle of the Ring I*, from the *Circle of the Ring* cycle, 2020, stainless steel, brass, 37x37x2,5 cm.

32 Miroslav Štěpánek, *Kruh prstenu II*, z cyklu *Kruh prstenu*, 2020, bronz, žula, 30x30x45 cm.
32 Miroslav Štěpánek, *Circle of the Ring II*, from the *Circle of the Ring* cycle, 2020, bronze, granite, 30x30x45 cm.

33 Miroslav Štěpánek, *Spona na kravatu, „Lechtivá“*, z cyklu *Kruh prstenu*, 2020, nerez, 7x3,5 cm.
33 Miroslav Štěpánek, *Tie Pin, "Ticklish"*, from the *Circle of the Ring* cycle, 2020, stainless steel, 7x3,5 cm.

34 Miroslav Štěpánek, *Prsten, „Zelená“*, z cyklu *Kruh prstenu*, 2020, nerez, vltavín.
34 Miroslav Štěpánek, *Prsten, “Green One”*, from the *Circle of the Ring* cycle, 2020, stainless steel, moldavite.

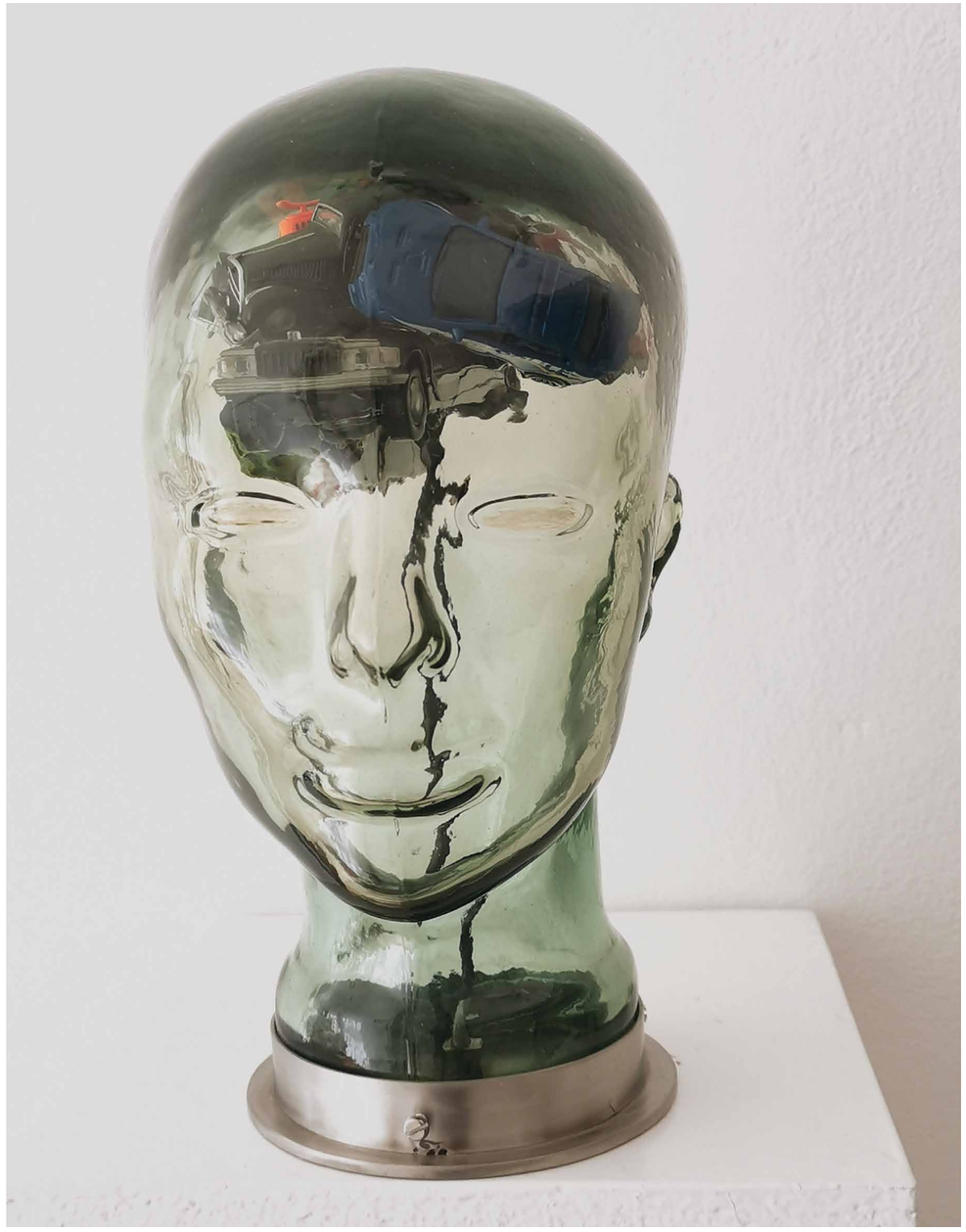

35 Miroslav Štěpánek, *Prsten, „Měděná“*, z cyklu *Kruh prstenu*, 2020, nerez, měď.
35 Miroslav Štěpánek, *Ring, “Coppery”*, from the *Circle of the Ring* cycle, 2020, stainless steel, copper.

Automobily

V současné době existuje na Zemi kolem 7 set milionů automobilů a kolem 7 tisíc milionů lidí. Dnes je tedy poměr mezi oběma entitami 1:10, v budoucnu se má zmíněný poměr měnit ve prospěch automobilů. Tuto statistiku a s ní spojený výhled lze chápat jako doklad technologického, ekonomického a sociálního pokroku, souvisejícího s rozvojem automobilismu. Pro jeho zastánce je automobil symbolem modernosti, individuální mobility, zajišťující vyšší kvalitu života, dokladem rostoucího blahobytu i statusovým symbolem. K zjevným nevýhodám osobní i kamionové automobilové dopravy naproti tomu patří rostoucí zatížení životního prostředí hlukem a exhalacemi, množící se počet úmrtí při dopravních nehodách, časté dopravní zácpy či problémy s parkováním. Automobil proto v současné době představuje významný prvek, spjatý prostřednictvím strukturálních vztahů s různými oblastmi sociokulturního systému moderní průmyslové a postindustriální společnosti. Od svého vzniku trvale poznamenává také proměny mužské a ženské identity, genderu a vztah mezi oběma pohlavími včetně vztahů sexuálních a erotických. Uvedené skutečnosti daly podnět k tomu, aby v roce 2011 byl na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, ve spolupráci s badateli z dalších akademických institucí, zahájen mnohostranný vědecko-umělecký projekt Člověk-Auto / Auto-Člověk: život – věda – umění. Součástí tohoto počinu je kromě zkoumání fenoménu automobilu a automobilismu v běžném životě v různých sociálních, kulturních a technologických souvislostech také jeho reflexe v dílech výtvarníků (automobilových designérů, malířů, grafiků, sochařů, fotografů) a literátů. Oslovení tvůrci vytvářejí od roku 2011 nová, originální díla. Dílčí výsledky tohoto výzkumu, výtvarné artefakty, básně, eseje a povídky jsou zveřejňovány v odborných a populárně-vědeckých časopisech a dalších sdělovacích prostředcích i v rámci výstav, v encyklopedii *ČLOVĚK-AUTO-ENCYKLOPEDIE: První mezinárodní interaktivní encyklopedie o vztahu člověka a automobilu a zejména ve dvou knihách* (Jaroslav Malina – Jan Filipský – Jaroslav Pernica, *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku*, 2013; Jaroslav Malina, *Tři muži v automobilu – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek*, 2013).

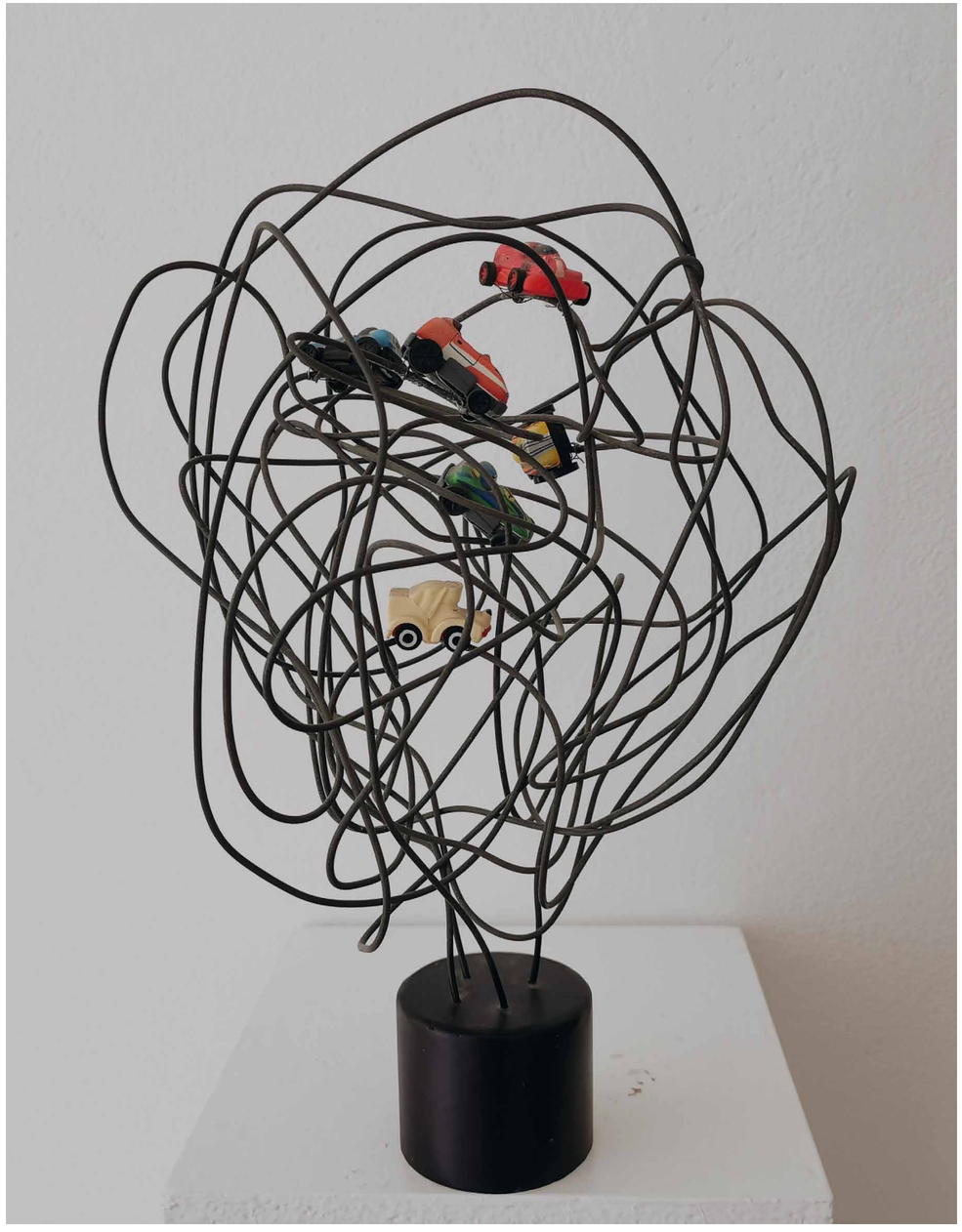
Mezi nejvýraznější výtvarné počiny patří cyklus Miroslava Štěpánka nazvaný *Automobily*.

36 Miroslav Štěpánek, *Průhledná láska*, 2012, z cyklu *Automobily*, nerez, sklo, modely automobilů, 30x20 cm.
36 Miroslav Štěpánek, *The Transparent Love,* 2012, from the *Cars* cycle, stainless steel, glass, models of cars, 30x20 cm.

37 Miroslav Štěpánek, *Láska pod čepicí*, 2013, z cyklu *Automobily*, ocel, nerez, model kabrioletu Škoda Felicie, 32x32 cm.
37 Miroslav Štěpánek, *Sweetheart Up Top*, 2013, from the *Cars* cycle, steel, stainless steel, model of Škoda Felicia convertible, 32x32 cm.

38 Miroslav Štěpánek, *Hlava automobilového závodníka*, 2013, z cyklu *Automobily*, ocel, modely aut, 37x25 cm.
38 Miroslav Štěpánek, *Head of a Racing Driver*, 2013, from the *Cars* cycle, steel, models of cars, 37x25 cm.

39 Miroslav Štěpánek, *Brouk v hlavě*, 2013, z cyklu *Automobily*, nerezová ocel, model automobilu VW Brouk, 30x22 cm.
39 Miroslav Štěpánek, *A Bee(tle) in the Bonnet*, 2013, from the *Cars* cycle, stainless steel, model of VW-Beetle, 30x22 cm.

40 Miroslav Štěpánek, *Kinetický autodrom*, 2013, z cyklu *Automobily*, ocel, nerez, modely automobilů, 52x20 cm.
40 Miroslav Štěpánek, *Kinetic Motor-Racing Circuit*, 2013, from the *Cars* cycle, steel, stainless steel, models of cars, 52x20 cm.

Ctnosti a neřesti

Výběr ctností a neřestí v knize Jaroslava Maliny *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti* (2016) je pochopitelně mírně ironický a potutelně relativistický, ale obsahuje fenomény na úrovni „kulturních univerzálií". Ústředními kategoriemi třídy pojmů označovaných jako ctnost jsou „Víra, Naděje, Láska, Trpělivost, Moudrost, Statečnost, Cudnost, Píle, Štědrost, Upřímnost, Spravedlnost, Pohostinnost a mnohé jiné…". Ústředními kategoriemi třídy pojmů označovaných jako neřest jsou „Pýcha, Lakomství, Smilstvo, Závist, Obžerství, Hněv, Lenost, Zoufalství, Lehkomyslnost, Pomluva, Podvod, Lstivost a mnohé jiné".

Tomuto pojetí kongeniálně odpovídají díla ze Štěpánkova cyklu *Ctnosti a neřesti*.

41 Miroslav Štěpánek, *Tak se točí svět*, 2015, z cyklu *Ctnosti a neřesti*, nerez, měď, průměr 37,7 cm.
41 Miroslav Štěpánek, *So the World Goes Round*, 2015, from the *Virtues and Vices* cycle, stainless steel, copper, diameter 37,7 cm.

Ctnost
Ctnost
Ctnost

43 Miroslav Štěpánek, *Archeolog*, 2015, z cyklu *Hlavy*, kámen, keramika, bronz, železo, výška 41 cm.
43 Miroslav Štěpánek, *Archeologist*, 2015, from the *Heads* cycle, stone, pottery, bronze, iron, height 41 cm.

44 Miroslav Štěpánek, *Grafoman*, 2015, z cyklu *Hlavy*, měď, mosaz, nerez, ocel, výška 37 cm.
44 Miroslav Štěpánek, *Graphomaniac*, 2015, from the *Heads* cycle, copper, brass, stainless steel, height 37 cm.

45 Miroslav Štěpánek, *Chaotik*, 2015, z cyklu *Hlavy*, měď, nerez, výška 30 cm.
45 Miroslav Štěpánek, *Chaotic Personality*, 2015, from the *Heads* cycle, copper, stainless steel, výška 30 cm.

46 Miroslav Štěpánek, *Antropolog*, 2016, z cyklu *Hlavy*, kámen, kosti, keramika, dřevo, kůže, bronz, výška 43 cm.
46 Miroslav Štěpánek, *Anthropologist*, 2016, from the *Heads* cycle, stone, bones, pottery, wood, leather, bronze, height 43 cm.

47 Miroslav Štěpánek, *Melancholik*, 2016, z cyklu *Hlavy*, měď, nerez, barva, výška 40 cm.
47 Miroslav Štěpánek, *Melancholic*, 2016, from the *Heads* cycle, copper, stainless steel, colour, height 40 cm.

48 Miroslav Štěpánek, *Hlava šedého úředníka*, 2016, z cyklu *Hlavy*, ocel, dřevo, guma, razítka, výška 44 cm.
48 Miroslav Štěpánek, *Grey Clerk´s Head*, 2016, from the *Heads* cycle, steel, wood, rubber, stamps, height 44 cm.

49 Miroslav Štěpánek, *Hlava caputologa*, 2018, z cyklu *Hlavy*, měď, nerez, ocel, 68x32x32 cm.
49 Miroslav Štěpánek, *Caputologist´s Head*, 2018, from the *Heads* cycle, copper, stainless steel, 68x32x32 cm.

50 Miroslav Štěpánek, *Chytrák*, 2020, z cyklu *Hlavy*, kolorovaná ocel, 60x18x10 cm.
50 Miroslav Štěpánek, *Smart Aleck*, 2020, from the *Heads* cycle, coloured steel, 60x18x10 cm.

Zvěrokruh

Dvanáct astrologických znamení zvěrokruhu, jež přes ascendent, nadir, zenit a descendent v horoskopu pojme ekliptika – hvězdopravná optika, určují prý charakter či temperament každého smrtelníka. Míra fantazie a touhy, kterou různé kultury používaly a používají při hledání způsobů a prostředků umožňujících určit místo a osud člověka ve světě a předvídat budoucnost, nezná hranic ani v čase ani v prostoru: po ukotvení toužil paleolitický lovec před statisíciletími, stejně jako po něm prahne postmoderní člověk globalizovaného světa v 21. století. Kniha *HVĚZDOPRAVNÉ NEBE ZVĚROKRUHU NAD NÁMI, provázené slovy, malbami a sochami* (2019) přinesla antropologický pohled na tyto otázky v rámci rozmanitých kultur a civilizací od paleolitu do dnešní doby a doprovodila jej výtvarnými díly, která pro tuto knihu vytvořili významní čeští malíři a sochaři, mezi nimi Miroslav Štěpánek *(Kozoroh)*.

Kozoroh

Běhá po kolmé skále, až závrať jímá,
sebezapření a vytrvalost osvědčuje;
v hvězdném prostoru je pro něj ideální klima,
tam dokonce s orlem rád debatuje.

Opatrný Kozoroh vyhodnotí rizika,
pamětliv Prométheova utrpení,
včas do mlhoviny Andromedy uniká
a svižně zdolává další převýšení.

Mistr Štěpánek, jsa sevřen mezi Milenou a Ditou,
cítí se s nimi jako v ráji;
nečelí vražedné kombinaci
jako Odysseus ohrožený Skyllou a Charybdou.

Co když se přesto ocitne v nebezpečné situaci?
Neuhne. To kozorozi nikdy nedělají.

51 Miroslav Štěpánek, *Zvěrokruh*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, měď, mosaz, nerez, ocel, průměr jednotlivých znamení 12 cm.
51 Miroslav Štěpánek, *Zodiac*, from the *Zodiac* cycle, 2019, copper, brass, stainless steel, diameter of individual signs 12 cm.

52 Miroslav Štěpánek, *Beran*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, 50x21x8,5 cm.
52 Miroslav Štěpánek, *Aries*, from the *Zodiac* cycle, 2019, steel, 50x21x8,5 cm.

53 Miroslav Štěpánek, *Býk*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, 54x22x2cm.
53 Miroslav Štěpánek, *Taurus*, from the *Zodiac* cycle, 2019, steel, 54x22x2cm.

54 Miroslav Štěpánek, *Blíženci*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, kolorovaná ocel, 36x20x4 cm.
54 Miroslav Štěpánek, *Gemini*, from the *Zodiac* cycle, 2019, coloured steel, 36x20x4 cm.

55 Miroslav Štěpánek, *Rak*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, měď, 57x19x3,5 cm.
55 Miroslav Štěpánek, *Cancer*, from the *Zodiac* cycle, 2019, steel, copper, 57x19x3,5 cm.

56 Miroslav Štěpánek, *Lev*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, mosaz, 57x21x2 cm.
56 Miroslav Štěpánek, *Leo*, from the *Zodiac* cycle, 2019, ocel, mosaz, 57x21x2 cm.

57 Miroslav Štěpánek, *Panna*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, 50x19x5 cm.
57 Miroslav Štěpánek, *Virgo*, from the *Zodiac* cycle, 2019, ocel, 50x19x5 cm.

58 Miroslav Štěpánek, *Váhy*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, nerez, 45,5x20x2 cm.
58 Miroslav Štěpánek, *Libra*, from the *Zodiac* cycle, 2019, ocel, nerez, 45,5x20x2 cm.

59 Miroslav Štěpánek, *Štír*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, 62x20,5x2 cm.
59 Miroslav Štěpánek, *Scorpio*, from the *Zodiac* cycle, 2019, 62x20,5x2 cm.

60 Miroslav Štěpánek, *Střelec*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, kolorovaná mosaz a ocel, 44,5x25x2 cm.
60 Miroslav Štěpánek, *Sagittarius*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, coloured brass and steel, 44,5x25x2 cm.

61 Miroslav Štěpánek, *Kozoroh*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, kolorovaná ocel, 48x14x2 cm.
61 Miroslav Štěpánek, *Capricorn*, from the *Zodiac* cycle, 2019, coloured steel, 48x14x2 cm.

62 Miroslav Štěpánek, *Vodnář*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, nerez, 47x20x5 cm.
62 Miroslav Štěpánek, *Aquarius*, from the *Zodiac* cycle, 2019, stainless steel, 47x20x5 cm.

63 Miroslav Štěpánek, *Ryby*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, nerez, měď, 65x21,5x2 cm.
63 Miroslav Štěpánek, *Pisces*, from the *Zodiac* cycle, 2019, stainless steel, copper, 65x21,5x2 cm.

64 Miroslav Štěpánek, *Hadonoš*, z cyklu *Zvěrokruh*, 2019, ocel, měď, 57x22x7 cm.
64 Miroslav Štěpánek, *Ophiuchus*, from the *Zodiac* cycle, 2019, steel, copper, 57x22x7 cm.

Kozoroh na vrcholu hory tvořené metamorfovanými horninami.
Capricorn at the Top of a Mountain Formed by Metamorphic Rocks.

Tenis

Štěpánkův smysl pro humornou nadsázku se plně projevil v cyklu *Tenis* pro projekt a knihu Jaroslava Maliny *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky* (2020). Dotváří jím texty, které v podobě básnické zkratky, často epigramatickou formou, čtenáře uvádí do světa tenisových reálií, technických termínů označujících typy úderů, herních situací, druhů turnajů a způsobů bodování, umístění na světovém žebříčku, rozmanitost dvorců a povrchů, v podstatě všeho, co školometsky učí příručky typu *Tennis for Dummies* (Tenis po nechápavé)…

Úder Velmistrův

Dvojice umělců-tenistů Zdeněk Macháček – Miroslav Štěpánek
v osmdesátých letech vládla deblu brněnského tenisu,
zejména díky Macháčkovu dělovému servisu
soupeři nedala šanci, každý se jí lek'.

Deblová dvojice Zdeněk Macháček – Miroslav Štěpánek proslula svými špičkovými výkony na kurtu, ale i špičkováním vůči soupeřům a mezi sebou navzájem. K nejproslulejší špičce došlo, když Macháčkovi při jeho razantním podání míček roztrhl výplet a zůstal v něm vězet – přírodní úkaz, popření Newtonových zákonů dynamiky. Štěpánek přítele požádal, aby mu ‚novotvar' věnoval jako relikvii, která určitě vstoupí nejen do tenisové historie. Macháčkova *Artis Cobra* byla první raketou české výroby z grafitového kompozitu; v té době ‚podpultovka'. Naštěstí zrovna přicházela na trh nová generace a Štěpánek svatosvatě přislíbil, že ji opatří jako náhradu. Raketa se stala legendou, kterou tradice udržovala až do dnešních dnů. Teprve u příležitosti vydání knihy *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky (slovem i obrazem)* se Miroslav Štěpánek zalek' a ‚šel do sebe', a aby nemystifikoval světovou historii, autorovi knihy sdělil: „Jako pasíř a šperkař jsem neměl problém napustit do míčku olovo; Zdeněk, který pracoval převážně ve dřevě, to nepoznal a s míčkem si při podání počínal jako obvykle. Jako poctu svému nejlepšímu kamarádovi přijměte, prosím, vážený pane profesore, moji kreaci nazvanou *Úder Velmistrův* (obr. 65). Považuji Zdeňka Macháčka za nepřekonatelného Mistra jak v tenisu, tak i ve výtvarném umění."

65 Miroslav Štěpánek, *Úder Velmistrův*, 2019, z cyklu *Tenis*, raketa Artis Cobra, míček Odear Air, startovací rampa (ušlechtilý kov), výška 65 cm.
65 Miroslav Štěpánek, *Bigmaster's Strike*, 2019, from the *Tennis* cycle, Artis Cobra racket, Odear Air tennis ball, launching pad (noble metal), height 65 cm.

66 Miroslav Štěpánek, *Duch tenisty*, 2018, z cyklu *Tenis*, kolorovaná měď, nerez, dřevěná tenisová raketa značky Merkur, 73x23x23 cm.
66 Miroslav Štěpánek, *Tennist´s Spirit*, 2018, from the *Tennis* cycle, coloured copper, stainless steel, wooden Merkur brand tennis racket, 73x23x23 cm.

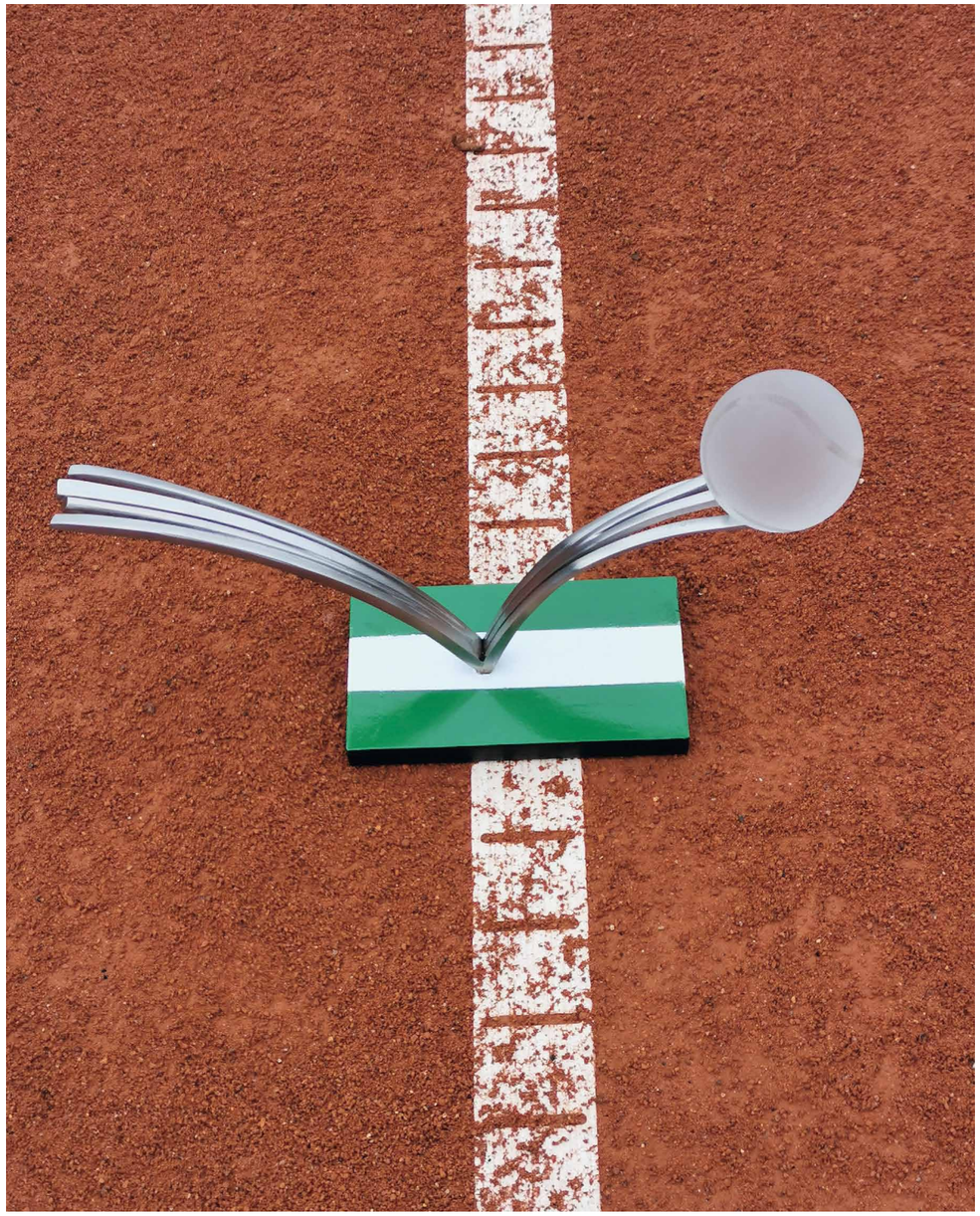
67 Miroslav Štěpánek, *Prsten tenisového šampiona JM*, z cyklu *Tenis*, 2020, nerez, mosaz.
67 Miroslav Štěpánek, *JM Tennis Champion Ring*, from the *Tennis* cycle, 2020, stainless steel, brass.

68 Miroslav Štěpánek, *Hlava poraženého tenisty*, 2017, z cyklu *Tenis*, tenisová raketa značky Neptun, kolorovaná dřevotříska, výška 53 cm.
68 Miroslav Štěpánek, *Trounced Tennis Player´s Head*, 2017, from the *Tennis* cycle, Neptune brand tennis racket, coloured chipboard, height 53 cm.

69 Miroslav Štěpánek, *Tenisová planeta*, 2020, z cyklu *Tenis*, mosaz, nerez, křišťálové sklo, 34x7 cm.
69 Miroslav Štěpánek, *Tennis Planet*, 2020, from the *Tennis* cycle, brass, stainless steel, crystal glass, 34x7 cm.

70 Miroslav Štěpánek, *Úhel dopadu = úhel odrazu aneb Ať žije tenis – křišťálově bílý sport!*, 2020, z cyklu *Tenis*, křišťál, nerez, kolorovaná ocel, 27x14x7 cm.
70 Miroslav Štěpánek, *Angle of Incidence = Angle of Bounce or Long Live Tennis – Crystal White Sport!*, 2020, from the *Tennis* cycle, crystal, stainless, coloured steel, 27x14x7 cm.

71 Miroslav Štěpánek, *Hlava tenisty*, 2020, z cyklu *Tenis*, kolorovaná ocel, kolorovaný hliník, sedm tenisových míčků, 72x24x17 cm.
71 Miroslav Štěpánek, *Tennist´s Head*, 2020, from the *Tennis* cycle, coloured steel, coloured aluminium, seven tennis balls, 72x24x17 cm.

ŠTĚPÁNKOVY KAMENY

Přírodní kámen svým tvarem, krásou a proměnlivostí barev k člověku promlouvá.
Jako by ho vyzýval k dialogu.
Pod dotekem lidské mysli a ruky kámen ožívá.

„Kameny začaly ztrácet svou tvrdost a tuhost odkládat,
postupně začaly měknout, a změklé nabývat tvaru.
Sotvaže narostly a dostaly jemnější tvářnost,
lze na nich viděti podobu lidského tvora.
Ovšem nejasně dosud, jak jeví se načatý mramor,
nedosti zpracován a podobný zhruba jen sochám.
Cokoli vlhkého bylo v těch kamenech, cosi, co bylo
prolnuto šťávou a zemí, a dostalo podobu těla.
Neohebné a pevné teď mění se ve tvrdé kosti.
Kamennou žilou co bylo, to v těle teď stejné má jméno.
V nedlouhém čase kameny tyto, jež na pokyn boží
Deukalión pak házel, se změnily v podoby mužů,
z těch pak, jež hodila Pyrrha, zas poté povstaly ženy.
Proto rodem jsme pevným a zvyklým útrapy snášet.
Důkaz tak dáváme i o svém někdejším vzniku“
(římský básník Publius Ovidius Naso, *Metamorphoses* [Proměny], 8 n. l.).

Symbolika spjatá s kamenem má ovšem kořeny snad již v počátcích paleolitu. Hlavními a zpočátku málem jedinými starostmi našich nejstarších předků, australopitéků, bylo obstarání potravy a zajištění ochrany a útočiště před nepřízní a nepohodou a před nebezpečnými a dravými šelmami. Skalní převis či jeskyně jim poskytovaly útulek a bezpečí. Kámen, kterým ulovili zvíře, zajistil potravu. Nasytili se a bylo jim dobře. Kámen se stal předmětem, který tento libý pocit způsobil. Uvědomili si jeho funkci, ocenili ji. Osvědčil se a použili ho znovu. Získali ke kameni vztah. Pak se jim začal líbit i jeho tvar, barva, struktura. Oceňovali jeho tvrdost a pevnost, představoval pro ně věčné trvání. Probouzely se v nich estetické představy, estetické vnímání, estetické cítění. Rozvíjela se jejich fantazie. Kámen se stal pro člověka nepostradatelným společníkem. Nosil ho stále při sobě. V různých situacích, při různých činnostech. Upevňoval v něm pocit, že není bezbranný, vzbuzoval sebevědomí. Když se pak stalo, že se člověk uzdravil z nemoci, zcela přirozeně věřil, že mu od trýzně pomohl kámen, který vlastnil, jeho kouzelná moc. Když se jindy stalo, že kámen v podobné situaci nezapůsobil, nabízelo se dost důvodů a vysvětlení, proč se tak stalo. Příčinou mohlo být chybné jednání člověka samotného nebo to mohly způsobit zlé přírodní vlivy či jiné nepříznivé okolnosti. Neviděl důvod, proč by kámen mohl zklamat. Byl přece tak tvrdý, pevný. A věčný. A tak se ke kamenu s důvěrou obracela i další pokolení australopitéků, *Homo habilis*, *Homo erectus* i anatomicky moderních lidí od starší doby kamenné až po dnešek. Přebírala některé domněnky a zkušenosti svých předchůdců a modifikovala je pro nové situace podle změněných přírodních podmínek i stylu života, obohacovala je o nové výklady na základě nového poznání i své fantazie. Mnohé názory a pověry o kamenech naopak zanikly a byly zapomenuty. Rozvoj styků mezi jednotlivými pospolitostmi vedl k rozvoji komunikace, k vzájemnému ovlivňování a míšení různých výkladů. Stejně tak hospodářský rozvoj a hledání nových surovinových zdrojů vedly k objevům nových kamenů a ke zkoumání jejich užitkových i magických vlastností a funkcí.

Vedle správných empirických poznatků a jejich obdivuhodného využití vznikaly nové smyšlenky a pověry. Tak se stalo, že téměř pro všechny životní situace, události a činnosti bylo možné použít nějaký kámen, horninu či minerál, který člověku pomůže a zajistí mu úspěch. Dnes však jen stěží můžeme určit, kdy a kde která pověra vznikla. Často také jen obtížně stanovíme, o který kámen vlastně šlo, poněvadž lidé v minulosti rozlišovali kameny pouze podle vnějších znaků, barvy, lesku, štěpnosti, mnohdy je jinak nazývali, nebo jedním názvem označovali několik kamenů. Jejich určení nebylo vždy přesné. Přesto však jsou domněnky a pověry o kamenech i pro nás velmi zajímavé. Dochovaly se ve zlomcích v dílech starověkých, středověkých i novověkých autorů a zčásti i v ústním podání či v různých tradicích nativních kultur a rozmanitých etnických skupin. Můžeme podle nich sledovat rozvoj poznání přírody u našich předků, vývoj jejich myšlení, způsob nazírání na okolní svět, vzájemné vztahy, estetické vnímání a projevy. Jsou to mnohdy projevy až bezbřehé fantazie a zdá se, že ji musely roznítit skutečnosti zcela imaginární nebo události velice neobvyklé a výjimečné, ať svou podstatou nebo zvláštní souhrou náhod a okolností. Ale většinou byly jejich základem skutečnosti obecné a zákonité, odvozené z neobyčejně systematického pozorování přírody. Jak byli tito lidé vnímaví k přírodě a jak vlastně jen svými

smysly, bez přístrojů a zařízení, dovedli poznávat živou i neživou přírodu a důmyslně tohoto poznání využívat, víme z toho, jak optimálně využívali vlastností různých druhů kamene při výrobě svých nástrojů (viz například kamenná štípaná industrie, kamenná broušená industrie). A tak byl mnohdy racionálním jádrem bohaté mytické alegorie prostý konkrétní fakt. Vždyť etnologický výklad a rozluštění mýtu přivedlo nejednou geology k objevu surovinových ložisek. Kámen tedy provázel člověka od kolébky až za hrob.

Narození dítěte v pravěkých, starověkých i středověkých společnostech bylo důležitou událostí, znamenalo uchování a zajištění rodu, pokračování života. Zdravý, mladý člověk znamenal potřebnou pracovní sílu. Bylo nutné, aby se rodilo hodně dětí, protože v tehdejších podmínkách s malou nebo vůbec žádnou lékařskou péčí byla novorozenecká a kojenecká úmrtnost obrovská. Proto neplodnost byla považována za závažnou nemoc. I kámen měl pomoci v jejím léčení. Byl to topas, jeden z nejstarších známých kamenů. Už od starověku byl obdivován a mimořádně ceněn pro svou krásnou barvu, obvykle nažloutlou až nazelenalou, a proto se mu říkalo zlatý kámen. Patrně pro svou cenu, vzácný výskyt i krásnou zlatavou barvu byl vybrán, aby pomohl v této nadmíru důležité věci v lidském životě. Stejně tak zelená barva, symbol probuzení a znovuzrození přírody, byla asi příčinou, proč za léčivo proti neplodnosti byly považovány kameny zelené barvy. Neplodnost byla zvláštní, záhadnou záležitostí, a snad proto ji mohly vyléčit i kameny zvláštních, mnohdy bizarních tvarů, kameny s neobvyklými závrty a otvory, či kameny neobvyklých rozměrů. Takové kameny nebo skalní útvary ženy obcházely, prolézaly jejich otvory a tiskly se k nim, jako by jim chtěly vtisknout naléhavost svého přání. Předčasný porod byl stejně nežádoucí jako neplodnost, dříve znamenal téměř jistou smrt dítěte. Předčasný porod je však moderní termín, v úvahách našich předků šlo zřejmě o to, aby se nenarodilo dítě mrtvé nebo dítě nedobře vyvinuté. Zabránit tomu měl limonit (hnědel). I tato domněnka byla zřejmě podložena pozorováním přírody. Limonitové okrouhlé konkrece nebo jejich úlomky se totiž často nacházejí v hnízdech orlů, dravých a životaschopných ptáků, navíc tvar limonitových konkrecí připomíná stavbu ptačího hnízda. Porod byl bolestivou záležitostí. Bolest je zlá, a bylo důležité ji zmírnit a zajistit úspěšný průběh porodu. Byl to problém častý, vyskytoval se prakticky každodenně, zároveň byl velice závažný a museli jej řešit všude. Proto hledali pomoc u kamenů, které se nacházely v blízkém okolí, a z nich pro tento účel vybírali ty, kterých si cenili nejvíce. Například v Číně a Tibetu nebo ve Střední Americe to byl tvrdý

nefrit či jadeit, který v tamní mytologii byl uctívaným božským kamenem, jinde to byly acháty, smaragdy či medově zářivý jantar, v Evropě velmi oblíbený už od starší doby kamenné. Patrně hrál důležitou roli i tvar kamene. Žena pociťovala menší bolest, když v ruce pevně sevřela oblý tvrdý, chladivý kámen, a někdy možná naopak bolest způsobená rezavým ostrým kamenem jako by ji odváděla od vnímání porodních bolestí. Když porod dobře proběhl, bylo důležité, aby matka měla dostatek mléka a aby nenastaly komplikace v šestinedělí. Snad pro bělavou barvu vybrali k tomu účelu kalcit, opál, baryt a alabastr. Roztlučený na prášek a smíšený s vodou připomínal mléko a kojící ženy jej popíjely. Možná už lidé tušili, že vápník je důležitým prvkem pro vývoj zdravé kostry. Zcela jistě nemohli pochopit, proč někdy matka neočekávaně zemřela v horečnatém onemocnění a mnohdy i zdravé dítě. Vykládali si to tedy uhranutím zlými silami. Bránili se tomu tak, že k dítěti vkládali kámen s nadějí, že je od zlých sil ochrání. V tomto případě měla zřejmě zapůsobit často bizarní různobarevnost jaspisu či až tajemné přecházení vlnících a proměnlivých odstínů světlých až do tmava přecházejících zelení, působících dojmem propadnutí a pohlcení v temnotě. Představovali si, že se do temnoty propadnou zlé síly, které toto neštěstí zavinily. Samozřejmě i tehdy se vyskytovaly důvody, proč těhotenství nebylo žádoucí. Třeba proto, že měli už dětí moc a další by jen s obtížemi uživili. Možná pro svou vysokou tvrdost, nepoddajnost byl vybrán k tomuto účelu právě korund.

Dobrého zdraví bez fyzických bolestí a duševních trápení si nesmírně považovali a snažili se ze všech sil dobré zdraví si zajistit a bolestí a trápení se uchránit a zbavit. Od pradávna byly proto významnou součástí mytologie, pověr i hluboké lidské víry domněnky o léčivých a ochranných účincích různých kamenů. Tyto problémy byly tak důležité, že je pochopitelně většinou měly pomoci řešit ty nejkrásnější, nejvzácnější kameny, které dnes označujeme jako drahokamy a polodrahokamy. Proto například nejtvrdší diamant byl považován za kámen, který bude svému majiteli zajišťovat pevné zdraví a radostný a dlouhý život. Jako by to sliboval svou průzračností, čistotou, třpytivým leskem, dojmem lidské křehkosti, neobyčejnou tvrdostí a pevností. Podobné představy vzbuzoval také křišťál, heliotrop a jantar svou zářivostí, beryl, ametyst a někdy i smaragd a nefrit svou neobyčejnou tvrdostí a houževnatostí. Drahé kameny přinášely svému majiteli radost svou krásou i tím, že znamenaly bohatství, a proto se od nich očekávalo, že také poskytnou stálé zdraví a dlouhý život. Z barvy, tvaru a z dojmu, který v člověku kameny vyvolávaly, se většinou odvozovaly i jejich speciální funkce podle vztahu k jednotlivým nemocem. Vyléčit nemoci očí a zajistit ostrý a bystrý

zrak měly bílé nebo průhledné či průsvitné kameny, zářící a blýskavé, například křišťál, alabastr a opál, hlavně jejich světlé, bělavé a průsvitně zářivé odrůdy. Žluté kameny měly vyléčit žloutenku a také zajistit dobrou funkci jater a žlučníku. Sloužily k tomu topas a pyrit, zejména jejich žlutavé odrůdy. Červená barva krve byla důvodem, proč k léčení ran byly dobré kameny červených barev. Karneol, rubín, krevel, jaspis i rudý granát měly zastavit krvácení.

Mnohdy barva kamenů souvisela s příčinou a okolnostmi nemoci. Jedovaté uštknutí mnohdy způsobili zelení hadi, většinou v zelené přírodě, a proto měl proti hadímu uštknutí působit serpentin, nefrit a jadeit. Tak jako červené kameny měly do sebe nasát špatnou červenou krev a tak zastavit krvácení, měly zřejmě tmavé či černé kameny, jako temný granát a černý turmalín, pohltit černé myšlenky, chmury, těžké sny, deprese a melancholii. Někdy naopak měly tmavé žilky sardonyxu (onyx) v kresbě rytmicky střídané světlými, přecházejícími až k zářivě bílé odvést černé myšlenky k radostným, světlým. Anebo měl přinést světlé myšlenky a vyvolat radostnou náladu bělavě namodralý třpytivý lazurit, připomínající jasnou oblohu. Víru, že kámen, například karneol, topas či lazurit, pomůže vyléčit horečnaté onemocnění, patrně vzbuzoval a podporoval příjemný pocit a úleva, když nemocnému přiložili chladivý kámen na rozpálené čelo nebo jej vložili do horké dlaně. Nebesky modravý safír jako by připomínal nekonečnost vesmíru, podobně jako heliotrop se žlutými a s červenými skvrnami, používaný ve starověku k pozorování slunce. Vyjadřovaly touhu po nekonečnosti lidského života, po nesmrtelnosti.

Fyzickou smrtí v představách většiny kultur život zpravidla nekončil, pozemský život se jen změnil v nekonečný život posmrtný, který měl být dokonce lepší a příjemnější než život na zemi. Bylo však potřeba už tady na zemi si věčný posmrtný život připravit. Někdy stačily obyčejné kamenné amulety, vložené do prostého hrobu. Jindy to byly posmrtné kamenné masky. Mayové, Aztékové i jiná etnika ve Střední Americe je mozaikovitě skládali z nejkrásnějších a nejvíce ceněných kamenů, z úštěpků nefritu, jadeitu a obsidiánu, nebo je tesali z čediče či jiných tvrdých hornin. Trvalost kamenné masky měla dodat věčnosti tělu a její krása příznivě naklonit nebeská božstva. Podobně měly kamenné sarkofágy tesané po celém světě svou nekonečnost předat pochovanému člověku. Někteří dokonce věřili, že porfyritový sarkofág tělo pohltí a toto tělo se stane součástí jeho věčnosti.

Myšlenka věcnosti byla velkolepá, monumentální. Monumentální věčný kámen ji dobře vystihoval. Vedl k věčnosti. Proto se od pravěkých

dob budovaly megalitické hroby a tesaly skalní hrobky. Všude to však nebylo možné a každý si takovou stavbu nemohl dovolit. Byly určeny mocným. Nejmocnějším se stavěly pyramidy. Kromě věčnosti znamenaly cestu mezi bohy.

Nutným předpokladem příjemného posmrtného života byl však úspěšný život vezdejší. Proto samozřejmě lidé prosili kámen i o úspěch v každodenní činnosti, konání a podnikání.

Při lovu a boji měl lovci a bojovníkovi pomáhat diamant. Měl mu dodat odvahu, sílu, dovednost a smělost při překonávání obtíží. Zřejmě tyto úkoly plnil, poněvadž získat vzácný, cenný, tvrdý diamant už něco znamenalo, a kdo jej vlastnil, měl dobrý důvod být sebevědomý, sebejistý a smělý. Pocit jistoty vzbuzoval i těžký, tvrdý, jiskřivě až zrcadlově lesklý pyrit, na rozdíl od diamantu hojně v přírodě rozšířený a tím i snadněji dostupný. Možná že někdy skutečně pomohl, když jeho lesklý povrch odrazil sluneční paprsky tak, že dravé zvíře prakticky oslepil. Mayové, Toltékové a Aztékové vybrušovali a leštili pyritové desky tak dokonale, že byly výbornými zrcátky. Palygorskit, kterému se říkalo kamenná kůže, vzbuzoval pocit nezranitelnosti. I Achilleova porážka byla vysvětlována nikoli jeho slabostí a neuměním, ale tím, že zapomněl v den souboje svůj palygorskitový amulet. Některým kamenným amuletům, například pazourkovým nebo obsidiánovým hlavicím šípů, rohovcovým a pazourkovým hrotům a dýkám, břidlicovým sekerám a někdy i obyčejným oblázkům měly dodávat jejich moc činy předků. Předávaly se z generace na generaci nebo byly vybírány z pravěkých hrobů a mohyl. Jako by v sobě soustřeďovaly sílu, obratnost, dovednost, odvahu a zkušenost činů předků a měly ji předat jejich následovníkům. Čingischán se například nikdy neodloučil od takového kamenného amuletu po předcích a domníval se, že právě jemu vděčí za všechna svá vítězství.

Zemědělcům měl dostatek obživy zajistit mechový achát. Obsahuje tmavě zelené keříčkovité vyrostlice chloritových nerostů, útvary, které vypadají jako mladé rostliny v úrodné půdě. Univerzální funkci křišťálu zcela přirozeně vztahovali zemědělci i na ochranu zdraví dobytka. Dobré dojivosti i dobré chuti mléka mělo podle jejich představ pomoci dojení přes průvrt v kamenném sekeromlatu.

Štěstí v podnikání a zisk v obchodování měly přinést safír, beryl a onyx. Cenný safír, bíle a černě pruhovaný onyx a zelenavý beryl, jakoby vyrůstající z matečných hornin, odpovídaly zřejmě dobře představě rostoucího bohatství. Stejně jako úspěch v konkrétní činnosti, konkrétní výsledek, byla ceněna schopnost ho dosáhnut, vymyslet cestu k úspěchu.

Proto byly obdivovány takové vlastnosti jako přemýšlivost, výřečnost, vlastnosti intelektu. Snahu je získat a rozvíjet měly podpořit akvamarín, ametyst, safír a chalcedon. Například chalcedon svým našedlým zakaleným zbarvením působí chladivě, a měl proto pomoci zachovat rozvahu a chladnou mysl a tím pomoci k úspěchu v soudních sporech.

Už od nejstarších dob lidé zřejmě dobře věděli, jak důležitá je pro úspěch v praktickém konání dobrá pohoda, harmonický vnitřní život a dobré vztahy k nejbližším i k vzdálenějšímu okolí i to, jak důležitá je vzájemná pomoc, spolupráce a porozumění. Uklidnit vášně a ztišit hněv měl pomoci karneol a krevel, k milé povaze, radosti a pocitu štěstí beryl a granát. Granát měl také chránit člověka před falší a neupřímnými přáteli. Krásná jemná barevnost různých odstínů topasu a jeho křehká průsvitnost vzbuzovaly představy, že může člověka dovést k vnitřní harmonii. Ochránit před vnitřními rozpory, přinést mužům rozum a rozvahu a ženám dát krásu a také učinit člověka oblíbeným a ochránit ho před zlými vášněmi a falší. Čirý křišťál měl člověku pomoci dospět k čistotě duše a přinášet tak radost. Indikátorem, jak se to všechno daří, byl smaragd. Když ztrácel lesk, znamenalo to, že jeho majitel je nepoctivý, zlý a špatný člověk, vysoký lesk naopak svědčil o čistotě duše a dobrých úmyslech. Dobré vztahy mezi nejbližšími měl utvářet od pradávna známý, obdivovaný a oblíbený achát. Jemný, jakoby rozechvělý rytmickým střídáním měnivých úchvatně jemných a křehkých barev byl inspirující, jako by sliboval a probouzel spoustu krásných pocitů a nadějí.

Snahy o poznání ochranných a pomocných vlastností kamenů vedly už ve starověku k propracování celého složitého systému. Před čtyřmi tisíci lety vymysleli obyvatelé Mezopotámie učení o měsíčních kamenech, o souvislosti magické moci dvanácti kamenů s dvanácti znameními zvěrokruhu. Byly to ty nejvzácnější a nejkrásnější tehdy známé kameny – ametyst, achát, beryl, smaragd, rubín, jaspis, diamant, topas, tyrkys, opál, safír a chryzolit – a měly svému majiteli, narozenému v příslušném znamení, přinášet a zajišťovat štěstí ve všech životních situacích.

Podobné systémy používaly i jiné starověké kultury, někdy s týmiž, jindy s jinými kameny, a stejně tak se pochopitelně částečně shodovaly a částečně různily i představy o účincích jednotlivých kamenů.

Zcela přirozeně se pověry, mýty a teorie o moci kamenů staly součástí velkých světových náboženství, která se vyvíjela ze základů mezopotamských kultur a civilizací.

Židé symbolizovali dvanácti kameny dvanáct kmenů izraelských, které se spojily k vytvoření jednotného státu. Těmito kameny bylo osázeno i roucho židovského velekněze, Aaronův štít. Byly uspořádány

do čtyř rad po trojicích, každý z nich představoval zakladatele jednoho kmene, jednoho z Jákobových synů. Karneol představoval Rubena, topas Simeona, smaragd Léviho, rubín Judu, safír Dana, jaspis Neftaliho, hyacint Gada, achát Asera, ametyst Isachara, chryzolit Zabulona, beryl Josefa, onyx Benjamina. Svou trvalostí a pevností měl kámen vyjadřovat pevný základ rodu a nekonečné trvání, jeho bohatá krása měla značit úspěch a bohatý rozkvět.

V křesťanství pak dvanáct kamenů symbolizovalo dvanáct učedníků Kristových. Kameny byly apoštolům přiřazeny podle jejich výrazných charakterových vlastností. Planoucímu a pro víru nejvíc zanícenému a ohnivému Petrovi červený jaspis, mučedníkovi Bartoloměji barvu krve připomínající karneol, chladné a střízlivé povaze Matoušově odpovídal ametyst, pochybovačného Tomáše měl k prohlédnutí přivést beryl, dobrotivému Tadeášovi vždy ochotnému pomoci byl přisouzen chryzopras, přesnému, spolehlivému a korektnímu Matěji chryzolit, uvážlivému Filipovi sardonyx, trošku naivnímu Jakubovi staršímu chalcedon, Jakubovi mladšímu topas, prudkému a horlivému Šimonovi hyacint, zásadovému a ve víře pevnému a nepochybujícímu Ondřejovi safír, vyrovnanému Janovi nádherný smaragd.

V islámu, vycházejícímu ze základní teze „Není boha mimo Boha a jediným prorokem je Muhammad“, hrál nejvýznačnější roli jediný kámen, posvátný kámen muslimů. K němu do Ka'by, čtvercové svatyně v centru islámu v Mekce, se obracely tváře všech muslimů při modlitbách a každý z muslimů měl aspoň jednou za život podniknout pouť do Mekky, aby Ka'bu navštívil a na kámen sáhl nebo aspoň pohlédl. Původ a složení tohoto kamene nejsou však dosud známy, poněvadž petrologům, ani muslimským, na něj dosud nebylo dovoleno „sáhnout“. Podle vnějších znaků petrologové usuzují, že jde patrně o výlevnou horninu, nejspíš čedič, nebo chondritický meteorit. Meteority navíc často pro svůj nebeský původ skutečně sloužily jako kultovní předměty a v okolí Mekky jsou čediče skutečně dosti rozšířeny. Kámen v Ka'bě měl vyjadřovat pevnost a trvalost učení jediného Boha a jeho Proroka a měl sjednocovat a stmelovat jeho stoupence.

Jednotlivé domněnky o kouzelné moci kamenů se navzájem prolínaly a obohacovaly. Zvlášť ve středověku i v renesanci s rozvojem poznávání přírody a vesmíru vznikla celá řada astrologických teorií měsíčních kamenů, dávaných do souvislosti se zvěrokruhem a sluneční soustavou. V té době vznikla také iatrochemie, nauka o přípravě léků z nerostných látek, především kovů, ale i kamenů. Hlavně drahé kameny se roztloukaly na prášek a mísily se podle složitých receptur. Předpoklad o jejich

dobrých účincích patrně vyplynul z jejich vzácnosti a drahocennosti. Bylo to pracné a nákladné. Takové léčení papeže Klementa V. (papežem 1305–1314) stálo například papežskou pokladnu tolik dukátů, co odpovídalo ceně sto čtyřiceti kilogramů zlata v té době. Příčinou, proč léčba nepomohla, nebylo prý selhání kamenů a patrně ani nevhodný poměr jednotlivých složek, ale Boží vůle.

Přes spoustu bezcenných a chybných alchymistických domněnek a teorií, přineslo však toto experimentování řadu cenných poznatků o přírodě. Kámen měl pomoci našim předkům od životních strastí a starostí k radosti a nám dnes vypovídá o jejich přáních a tužbách, o tom co považovali za důležité. O jejich vnitřním světě se dovídáme nejen z archeologických nálezů a historických pramenů, ale také z pověr o kamenech. Přinášejí nám svědectví o tom, jaký důraz kladli na dobré vztahy a vzájemné porozumění, jak dobrou povahu, pomoc a přátelství považovali za důležité pro šťastný život.

*

I dnes, když máme krásný kamenný šperk nebo „obyčejný kámen“, máme z něj potěšení, dává nám pocit radosti, vlastní síly a sebevědomí, pocit úspěchu. Daří se nám.

Kámen nám pomohl.
Je součástí našeho života.
Je zdrojem nekonečné inspirace, s příslibem věčného trvání.

Člověk v kameni může hledat celý svůj svět – Miroslav Štěpánek tak činí:

„Kámen na mne promlouval od dětství a promlouvá dodnes. Svou krásou a tvarem kresby vzbuzuje u mne vzrušující očekávání, jak bude působit po konečném ztvárnění.

Mám rád černý turmalín, bělostný křišťál, záhnědy; tyto minerály byly se mnou od malička. Dalšími jsou lapis lazuli, onyx, chalcedon nebo malachit. Zvláštní jsou zkamenělá dřeva a fosilie, úžasně působící ve spojení s kovem.

Kámen si sám řekne, jak má vypadat architektura konkrétního šperku, které se pak zmocní oko – myšlenka – ruka.

Vlastně všechny minerály a horniny jsou zajímavé svojí kresbou a energií, kterou vyzařují. Pocity se snad ani nedají popsat – ‚to se žije, cítí‘. Vždyť i z kusu žuly, břidlice nebo oblázku z řeky se dá udělat šperk do výstavní síně a může soutěžit s klenotem osazeným diamantem. Proto také raději než ty drahé používám i ty ‚nejobyčejnější‘ kameny.

Žula. Ta mě obzvlášť fascinuje, přestože patří k nejrozšířenějším horninám. Všichni ji známe. U nás se většinou vyskytuje v nevýrazných světlešedých odstínech, ale jinde existují také namodralé, žlutavé nebo dokonce růžové a červené druhy (rapakivi). Jaké úžasné světy se objeví, můžeme-li polarizačním mikroskopem nahlédnout do ‚duše‘ tohoto kamene: uzříme všechny ty minerály, které jej tvoří – křemen, živce, biotit, muskovit, turmalín i granát v množství tvarů, vazeb a barev. Jako by šlo o živou bytost. Také žula na mikrofotografii ukazuje svůj barvitý život – jako by to byla kniha, v níž se dočteme mnohé o její minulosti i současnosti: velké šedé krystaly živců a křemene a barevné biotitu rostly pomalu a dlouho, malé pak ukazují, že tato hornina vznikala možná pod sopkou, jejíž výbuch způsobil, že místo nich se objevilo velké množství maličkých krystalů, které se vytvořily krátce po výbuchu. Bezpočet námětů k zamyšlení a výtvarné inspiraci…“

Mikrofotografie výbrusu žuly (granitu) v polarizovaném světle.
Photomicrograph of the Thin Section of Granite in Polarized Light.

V POHLEDU KOLEGŮ A PŘÁTEL

Kapitola „V pohledu kolegů a přátel“ je standardní součásti monografií Edice Osobnosti. Zpravidla jde o osobně laděné vzpomínky blízkých, kteří se s danou osobností sblížili umělecky a lidsky a dotvářejí tak její „antropologický profil“… Nejinak je tomu i v případě Miroslava Štěpánka, kde se vyslovují jeho pedagogičtí a umělečtí kolegové nebo výtvarníci, s nimiž se jako spoluautor „potkal“ v knihách Jaroslava Maliny: *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*, 2016, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞ (Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka)*, 2019, *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené slovy, malbami a sochami*, 2019 a *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky*, 2020.

Svérázně propojil šperkařství s uzancemi architektury

Jan Dočekal

Miroslav Štěpánek byl ve druhé polovici 70. let minulého století zručným řemeslníkem. Pak postupně pronikal do řádu sdružení řemesla a umění. Dělo se to zdokonalováním rukodělné dovednosti a posilováním kreativního důvtipu až do úrovně mistrovství. Věnuje se solitérním šperkům a sochám z kovových materiálů. Krásu, tu, na níž je jeho značka, nachází v souladu kovové hmoty (vyleštěné nebo matné) a optického detailu z polodrahokamu, skla nebo fragmentu fosilie. Umělecká hodnota náhrdelníků, náramků, brožích, spon, přívěsků, jehlic a prstenů ze Štěpánkova ateliéru vězí v důmyslné tvarové oproštěnosti, jež souzní s estetickým řádem konstruktivismu, nadevše akcentujícím technickou dokonalost a krásu hmoty. K tomu přičteme ohled na specifické potřeby užitnosti. O Štěpánkově tvorbě napsala Melanie Walkerová: „*… šperky, zmenšené stavby katedrál, oblouků či jako drobné miniaturky kovového nábytku, na který by se Mies van der Rohe určitě posadil rád…*“ Pro konstrukci šperků a sochařských artefaktů Štěpánek nachází originální estetické vazby. Jsou to podněty přepsané metodou shrnující miniaturizace. Pracuje na jedinečných komorních útvarech určených bytostem se svérázem, zejména ženám. Jsou to racionální a intuitivní propojení účelem vzdálených tvůrčích disciplín – architektury a šperkařství (sochy jsou monumentalizovanými šperky). *Estetické ručení* zde kotví v autorově smyslu pro modifikované proporce původních skladebných variant. Z nich sestává Štěpánkův svět čistých forem.

První kontakt a dlouhá cesta

Zdena Höhmová

„Netušil jsem, že se dají vystavovat i chirurgické nástroje…“, napsal prý kdysi někdo Mirkovi Štěpánkovi do knihy návštěv v brněnské Galerii mladých. Na této jeho autorské výstavě šperků z nerezové oceli jsme se v roce 1985 seznámili.

Už tehdy měl Mirek vyhraněný a exaktní názor na to, co chce a očekává od své tvorby a od šperků z nerezu, což bylo od poloviny osmdesátých let novum a pisatel to evidentně nestrávil.

Mirek postupem času svůj výtvarný názor doslova „vypiloval“ do obdivuhodné názorové čistoty a krásy.

Jeho exaktní a krásné šperky zdobily módní přehlídky na pražské Bertramce i jinde. Nejen krásu, ale i praktičnost navíc oceňují a vědí o tom své alergici.

I když má Mirek Štěpánek každodenní vazby na Vysočinu a já na Brno a Prahu, setkávali jsme se na výstavách v dnes už bohužel zaniklé Galerii Evropa u manželů Vosykových a dodnes v nádherném prostředí dvou galerií, v Galerii z ruky u Stáni a Zdeňka Macháčkových a v Náměšti nad Oslavou v Galerii12 u Lídy a Pavla Tasovských.

Spojuje nás také přátelství se Zdeňkem Šplíchalem a Antonínem Kantou, a tak se Mirek Štěpánek stal v roce 2018 členem Sdružení Q, které propojuje umělce nejen z Česka a Slovenska, ale napříč celou Evropou. Sice se nevídáme denně, ale vědět o sobě, vnímat vzájemně kvalitu tvorby a přátelství působí nemalou radost.

72 Zdena Höhmová, *Průnik*, 2009, olej a kombinovaná technika, plátno, 30x30 cm.
72 Zdena Höhmová, *Penetration*, 2009, oil and combined technique, canvas, 30x30 cm.

Šperkař

Josef Chalupa

Alena Křížová vřadila šperky Mirka Štěpánka ke konstruktivním tendencím ve šperkařské tvorbě, která se rozvíjí u několika autorů v naší republice od šedesátých let minulého století. Přes mnohé shodné znaky se Štěpánkova tvorba od zmiňovaných autorů výrazně odlišuje. Štěpánkovy šperky upoutají pozornost svým zdánlivě strohým geometrickým tvarem, oproštěným od filigránských jemností. Jejich tvar připomíná spíše než klasický šperk miniaturní architekturu. Přes svou komorní velikost dodává tato architektoničnost šperkům mimořádně monumentální dojem. Ten je podtržen lapidárností často hranatého tvaru a rafinovaným opracováním kovových hran v kontrastu se zbroušenými fasetami těla obroučky nebo brože. Plochy jsou vyleštěny do vysokého lesku, aby v protikladu se zkosenými matnými fasetami byl podtržen neobvyklý tvar. Doplňující kámen, ať již vltavín, prehistorické dřevo či polodrahokamy nebo nejčastěji jiný druh kovu, oblíbená měď nebo mosaz vkládaná do nerezu, jenž se stal nejobvyklejším Štěpánkovým materiálem, vytvářejí přirozenou součást náramků, broží, jehlic nebo prstenů. Ač se na první pohled mohou například hranaté prsteny jevit jako vyloženě ateliérový šperk, opak je pravdou. Štěpánkovy šperky se staly nedílnou součástí několika textilních kreací a jsou svým charakterem současným doplňkem pro mimořádné příležitosti – ať již budou zdobit krásnou dívku nebo zralou ženu či ruku církevního hodnostáře (sada prstenů pro opata). Na stejném principu, využívajícím pečlivého opracování zvoleného kovu, vytvořil Štěpánek i několik větších skulpturálních objektů, v nichž klade opětovně důraz na čistotu linií a ploch v kontrastu s vloženým sklem nebo kamennou drúzou. Štěpánkův cit pro architekturu se několikrát uplatnil při realizaci interiérové výzdoby obřadních síní i exteriérového řešení mříží a architektonických doplňků.

(Vernisáž výstavy Antonína Kanty a Miroslava Štěpánka *Fotografie, šperky, objekty*, Galeriezet, Nová Bystřice, 2014.)

Minimalistický maximalista

Antonín Kanta

Je to již mnoho let co mne s Miroslavem Štěpánkem seznámil malíř Jaroslav Vyskočil. Tehdy měl ještě Mirek svoji dílnu na chatě, která byla na kopci nad Velkým Meziříčím. Když jsem poprvé vstoupil do jeho dílny – tvořivého ráje, oči mně těkaly z jedné strany na druhou, od nářadí k materiálu. První rozhovor si již nepamatuji, ale z Mirka vyzařovalo nadšení pro krásu materiálu, kovu, minimalismu i tvořivé nasazení. Zde jsme se setkali ještě několikrát a vzniklo pár pracovních fotografií, než se přestěhoval na současné pracoviště.

O té doby se s Mirkem pravidelně setkáváme, společně vystavujeme. Jeho nadšení pro kov, zejména nerez, je stále větší, jakož i pro minimalismus, geometrii, architekturu.

Jeho díla vždy překvapují krásou, precizním zpracováním až do nejmenších podrobností. Nejedná se pouze o šperky, ale i o plastiky jak menších rozměrů, tak i těch velkých. Jako přidanou hodnotu k nerezu používá nerosty, fosilie, měď, mosaz i sklo, které rovněž zpracovává v minimalistickém tvaru s maximálně přesným zpracováním.

Jeho smysl pro preciznost detailu neušel pozornosti oděvním návrhářkám, pro které vytváří na míru různé spony, šperky i další oděvní doplňky.

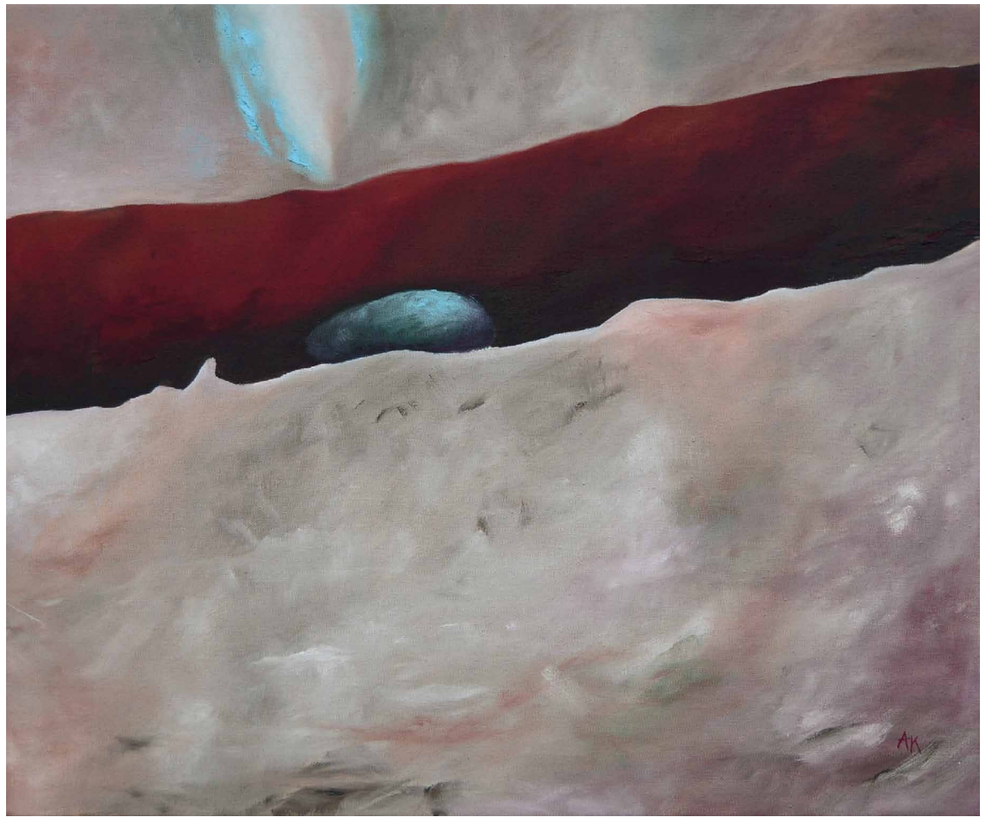
Jsou lidé, se kterými se stačí setkat jednou, a jsou jiní, se kterými se potkávám často a rád. Mezi takové, s nimiž se potkávám často a rád, náleží i Mirek. Tvorba Miroslava Štěpánka je výjimečná a naprosto nezaměnitelná. Stačí pár slov, pár gest mezi námi, neboť oba dobře víme, co si tím vlastně sdělujeme.

Mirkova tvorba je obohacující nejen pro mne, ale pro všechny, kteří vnímají „jednoduchou“ krásu, tak i jeho nesmírnou pracovitost a manuální zručnost. Není to „jen chladný kov“, do něhož je uzavřena lidskost, hřejivé srdce tvůrce, vlídné slovo, ale i pocit originality, noblesy, což potěší každého obdivovatele.

Ukryt

Alice Kopečková

„Kompozice inspirovaná ‚antropomorfizovanými útvary' skal
z rozmanitých lokalit.
Také ze Štěpánkova vysočinského kraje?
To se enigmaticky utajuje…“

73 Alice Kopečková, *Ukryt*, 2020, olej, plátno, 50x60 cm.
73 Alice Kopečková, *Hidden*, 2020, oil, canvas, 50x60 cm.

„Až bude mít moje dcera hranaté prsty, tak jí koupím takový prstýnek…“

(Názor návštěvníka výstavy v Moravské galerii v roce 1986)

Alena Křížová

V tvorbě Miroslava Štěpánka jsem vždy nejvíce obdivovala šperky, před čtyřmi desítkami let byly jako zjevení. Chladná ocel, zlatavá mosaz, červená měď a celá škála známých i neznámých kamenů vytvářely brože, jehlice, spony, náramky a zvláště prsteny. Právě do nich vtiskl esenci svého výtvarného názoru, který ovládá převážně vztah ke konstruktivním formám, ke geometrickým a stereometrickým tvarům, u nichž dochází k téměř nevyčerpatelným variacím. Speciálně vybroušené kameny do kvádrů, válců, kuželů a hranolů se podílejí na obrysu šperku, celku vládne střízlivý minimalismus, nezatěžkaný zbytečnou dekorativností. Umělecký směr, k němuž se autor oficiálně hlásí, však není výlučný. Tam, kde šperk přichází do kontaktu s lidským tělem, nebrání se organickým liniím, kámen ponechá v podobě přírodního krystalu nebo drúzy. Nositelnost šperku je pro autora bezvýhradnou podmínkou. A tak překvapivě zjišťujeme, že kvadratická obroučka prstenu perfektně obepne prst, aniž by bránila v jakékoli činnosti, že náramek ozdobený velkým a nepochybně těžkým kamenem se na zápěstí nepřetáčí, že náhrdelník se ovine kolem krku, aniž by překážel. Tím je vyjádřena nesmírná úcta k nositeli i pokora tvoření, jež není samoúčelné, i když každý kus obstojí současně jako atraktivní výstavní exponát, drobná plastika, solitér určený do vitríny pro pohled ze všech stran.

Miroslavovy šperky

Stanislava Macháčková

Šperky Miroslava Štěpánka mě před téměř třiceti lety naprosto ohromily! Poprve jsem držela v ruce „moderní šperk“, který jsem – v různých variantách – viděla občas jenom v cizích časopisech nebo sporadicky v Praze v galerii Díla… a najednou jsem si mohla zkusit ty báječné malé „objekty“. Připnout jehlu štíhlou, prohnutou, rovnou, zakončenou čtvercem, kroužkem. Zkusit prsten s vydutou plochou, ozdobenou jemnými proužky mědi. Protože jsem neměla ráda ty pseudobarokní šperky, které jediné se daly koupit, okamžitě jsem měla potřebu zdobit se právě těmi jednoduchými čistými tvary… a samozřejmě je vystavit v mé galerii. Takže od roku 1992 je Mirkova speciální vitrína zaplněna každoročně novými šperky.

Už si nepamatuji, koho jsem poznala dřív, jestli autora nebo jeho práce, ale v každém případě byli a jsou v harmonii. Mirek je skvělý! Je z těch zvláštních lidí, kteří, když opravdu potřebujete pomoc, jsou tady a pomohou. Laskavý, trpělivý, pracovitý, spolehlivý a klidný…, ale rozvášnit se umí, protože jeho tvorba-práce ho velice baví, stačí se zeptat, co právě dělá a při popisu právě vznikajícího objektu nebo nového nápadu se slova jen hrnou, doprovázena nadšeným výrazem. Předvádí návrhy, nákresy, různé varianty – je zanícený, je tvůrčí. Velice si ho vážím, určitě patří do kruhu mých oblíbenců.

Na závěr se musím přiznat, že patřím do okruhu jeho sběratelů (ale sbírka by mohla být větší!).

Petroarcheolog sochařící pro sochaře

Jaroslav Malina

Kdysi jsem býval petroarcheologem –
kámen byl mým osobním logem.

Konečně jsem ten obor zúročil, proč to neříci –
v sochách instalovaných pro TEBE, Mirku,
v lesní tišině u Velkého Meziříčí.

74 Jaroslav Malina, *Ani srdci z křemene neříkej ne!*, 2020, srdce (křemen), 40x40x20 cm, podstavec (smrkové dřevo), výška 100 cm; instalováno na lokalitě u Velkého Meziříčí.
74 Jaroslav Malina, *Never Say No! Even to a Heart of Stone*, 2020, heart (quartz), 40x40x20 cm, pedestal (spruce wood), height 100 cm; installed in a locality near Velké Meziříčí.

„Mé srdce láskou ztýrané,
puklinami zvrásněné –
vetkané nikoli do poddajného mramoru,
ale do skulptury z tvrdého křemene…“

Poznámka editora (I): Zmínkou o mramoru ve svém čtyřverší naráží JM zřejmě na Michelangelův sonet: „Ne, žádný mistr nikdy nevymyslí / tvar, jejž by neměl mramor už sám v sobě; / jedině k němu dojde v každé době / dlaň, jež se v práci řídí jasnou myslí.“ Patrně tím chtěl zdůraznit, že zvládnutí vzdorovitého a špatně štěpného křemene je pro sochaře mnohem tvrdším oříškem než práce v mramoru; to pak naplno vyjádřil v následujícím šestiverší:

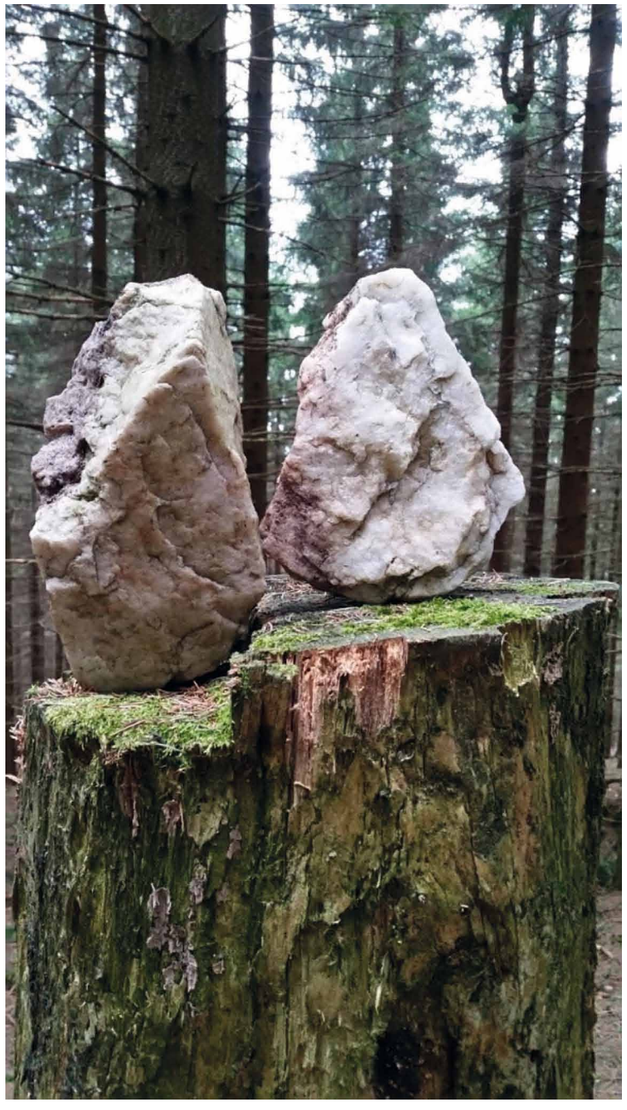
„Zhrzené lásky muka
snáze by vstřebala tvárná opuka;
mého citu k MŠ důstojný monument
však musí být z křemene a vážit víc než cent.
Když jsem z rána začal v lomu břímě vzpírat,
na smrkovém podstavci spočinul, až začalo se šírat…“

Poznámka editora (II): Socha představuje neobyčejně sofistikované multidimenzionální dílo. Na první pohled se jeví jako vypjatě subjektivní ztvárnění nejniternějších pocitů v hyperabstraktních symbolech. Ale prohlédneme-li si skulpturu pozorně ze všech stran, pak i my, kteří jsme neabsolvovali ani semestr anatomie a nikdy nepitvali lidské tělo, spatříme konkrétní skladbu lidského srdce: Srdeční stěna se skládá ze tří vrstev – endokardu, myokardu (srdeční svalovina) a perikardu (osrdečník). Uvnitř srdce objevíme dutinu, která je rozdělena podélnou přepážkou na pravou a levou část. Každá z těchto částí je dále členěna příčně uloženým septem na předsíň a komoru. Básník při čelním a zvláště pak při bočním pohledu spatří nikoli předsíň a komoru, ale mužské a ženské tělo nádherně vzepjaté v elegantním gotickém oblouku a v obapolné souhře se dobývající k závratné rozkoši, která se klene výš a výš, až třeskne o klenbu oblohy… Pokud bychom mohli procítit sochu hapticky, nepochybuji, že bychom zaznamenali naléhavý tlukot srdce a rodinovské uchopení ženské bytosti, jak je uvádí o plastice *Rodinovy ruky držící ženské torzo* (1917) Rainer Maria Rilke, básník a sochařův tajemník, který do Rodinova díla hluboko pronik': „Zdá se, že tvář ženy by Rodin nejraději cítil jako součást svého krásného těla; jako by chtěl, aby jeho oči a ústa byly očima a ústy jejího těla.“

Závěrečnými verši dává JM za pravdu anatomovi i básníkovi:

„Jako by plul po zpěněné řece vor,
tak chová se naše srdce – latinsky *cor*.

A kdepak se skrývá láska a zloba,
když srdce není prázdná nádoba?
Snad tísní se v předsíni či v komoře,
kdesi v koutě nebo u stropu nahoře.“

75 Jaroslav Malina, *JÁ a TY = MY*, 2020, muž z křemene (14x7x3,5 cm, váha 335 g), žena z křemene (12x6x3 cm, váha 325 g), podstavec ze smrkového dřeva (výška 100 cm); instalováno na lokalitě u Velkého Meziříčí.
75 Jaroslav Malina, *ME and YOU = US*, 2020, man from quartz (14x7x3,5 cm, weight 335 g), woman from quartz (12x6x3 cm, weight 325 g), pedestal from spruce wood, (height 100 cm); installed in a locality near Velké Meziříčí.

76 Paleolitický Anonymos, *Pěstní klín – Srdce – Ovoid*, kolem roku 500 000 př. n. l., starý paleolit, kultura acheuléenu, pazourek, 14x7x3,5 cm, váha 335 g, naleziště: Saint Acheul, Francie, uloženo: Moravské zemské muzeum v Brně. (Název díla je současný; původní „paleolitické pojmenování" neznáme.)
76 Paleolithic Anonymos, *Hand Axe – Heart – Ovoid*, around 500 000 BCE, Lower Paleolithic, Acheulean culture, flint, 14x7x3,5 cm, weight 335 g, site: Saint Acheul, France, deposited: Moravské zemské muzeum in Brno. (The name of the artefact is modern; original "paleolithic designation" is unknown.)

77 Jaroslav Malina, *Navždy spolu*, 2020, skulptura z křemene, 180x90x90 cm, podstavec ze smrkového dřeva, výška 180 cm; instalováno na lokalitě u Velkého Meziříčí.
77 Jaroslav Malina, *Together Forever*, 2020, quartz sculpture, 180x90x90 cm, pedestal from spruce wood, height 180 cm; installed in a locality near Velké Meziříčí.

Poznámka editora: JM tentokrát nechal své dílo bez komentáře, jako by nechtěl ovlivňovat objektivní soud autora encyklopedie *UMĚNÍ SVĚTA SLOVEM A OBRAZEM v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost* (https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/index.html). Moje hodnocení vyznívá jednoznačně: Malinovo sousoší je tvarem, rozměry a zřejmě i vnitřním obsahem takřka identické s paleolitickým *Pěstním klínem* (500 000 př. n. l.) a patří vedle staroegyptského *Sousoší trpaslíka Seneba a jeho rodiny* (2500 př. n. l.) a *Krále a královny* Henryho Moora (1952–1953) k nejpůsobivějším zobrazením muže či ženy v dějinách sochařství. Archetypálním pojetím obou postav v podobě pěstního klínu sklenul autor své dílo k samotnému prameni výtvarného umění, který vytryskl ve starší době kamenné! Paleolitický lovec jej vytvořil před půl milionem let trojrozměrně ve tvaru lidského srdce (u dospělého člověka je srdce veliké asi jako jeho pěst a váží 270 až 320 g) jako nástroj, ale zároveň jako symbol lásky, náklonnosti a přátelství; upoutá i obrys v podobě ovoidu, který je odpradávna symbolem zrodu a bytí. Nemožno nezmínit etické vyznění sofistikované kompozice působící celostně jako *Gesamtkunstwerk*: Konvenčně standardní zobrazení v našem civilizačním okruhu (muž je zpravidla vyššího vzrůstu než žena, zatímco ta k sobě podřízeně přichyluje příjmení svého manžela) překonal Malina tím, že mužskou postavu umístil do prohlubně podstavce, takže ve výsledku obě postavy harmonicky splývají.

Poznámka editora: Socha zřejmě završuje umělcovu triádu – obě bytosti zde splývají v jednu nedělitelnou androgynní bytost.

Vysvětlivky
petroarcheologie (z řeckého *petros*, „kámen“, *arché*, „počátek, původ, starobylost“ a *logos*, „věda, nauka“), obor zabývající se petrografickým výzkumem surovin kamenných artefaktů, což umožňuje sledovat výběr surovin, mapovat jejich zdroje v krajině a sledovat jejich osudy od místa těžby přes transport až po využití na sídlišti. Vedle hlavního kritéria, kterým je dostupnost zdroje a jeho vzdálenost od sídliště, vystupují další: kvalita či zbarvení kamene. Za pohyby kamene se skrývají vztahy populace k zdrojům (například vlastnické vztahy), periodické pohyby lidských skupin (výpravy za surovinami), ale i vztahy mezi těmito skupinami navzájem (dary, výměna a tedy snad i počátky obchodu). V našem prostředí začal být tento výzkumný směr pěstován na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (srov. Štelcl, Jindřich – Malina, Jaroslav, *Anwendung der Petrographie in der Archäologie*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1970; Štelcl, Jindřich – Malina, Jaroslav, *Základy petroarcheologie*, Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1975).

Pro Miroslava Štěpánka, niterného znalce Vysočiny, nebude těžké lokalitu se skulpturami objevit. Pro jistotu však připojuji dva orientační body. První tvoří balvan ortoruly, horniny vzniklé přeměnou původně porfyrického granitu proterozoického stáří, který byl během extenze při dělení kontinentů proniknut hustým rojem čedičových žil, z nichž se vytvořily tmavé amfibolitové pásky. Pochází z činného lomu v Křoví (kraj Vysočina) a nachází se 1 953 metrů (alegorie roku Mistrova narození) od okrsku se sochami. Druhý, umístěný ve vzdálenosti pouhých 71 metrů (jinotaj pro den a měsíc jeho příchodu na tento svět) od ‚místa činu‘, představuje jen lehce opracovaný sloup z granitu (žuly), monolit byl vylomen v Řásné (kraj Vysočina). Lze v něm vidět repliku pravěkého menhiru, popřípadě obelisku z mrákotínské žuly (výška 16 metrů), který se nachází na třetím nádvoří Pražského hradu. Menhiry byly v pravěku nositeli věčnosti, staroegyptské obelisky symbolizovaly nejmocnějšího boha Slunce.

Pocta Mirkovi

Jana Mikysková

Mirek Štěpánek je pro mě už po několik desetiletí velkou inspirací. Zpočátku jako výjimečný umělec a v posledních letech, kdy se z nás stali dobří přátelé, také jako skvělý člověk.

Postscriptum: Nerez pro „poctu“ mi nařezal sám Mistr Mirek.

78 Jana Mikysková, *Pocta Mirkovi*, 2020, kombinovaná technika, nerez, šamotová hlína, 120x60 cm.
78 Jana Mikysková, *Homage to Mirek*, 2020, combined technique, stainless steel, fireclay, 120x60 cm.

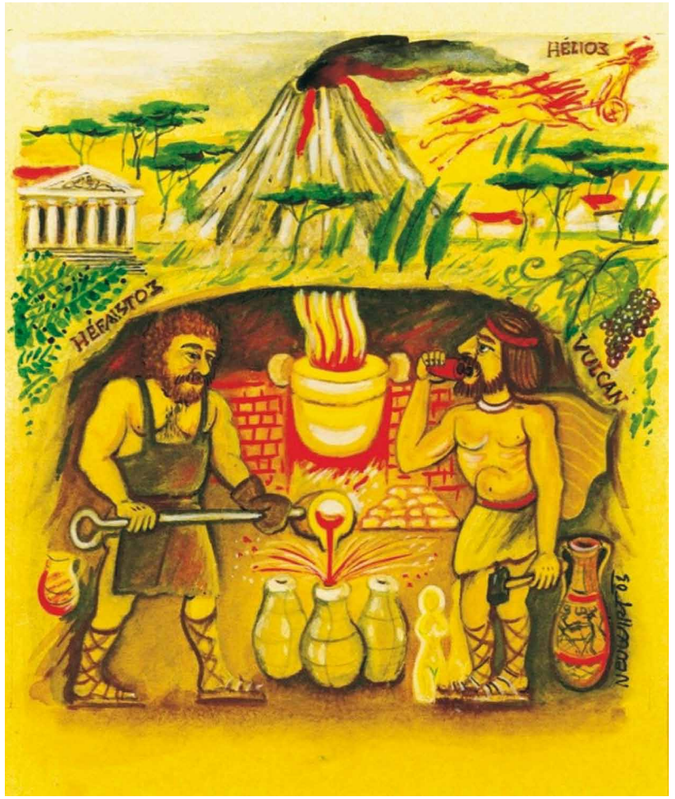
Héfaistos a Vulcanus

Jiří Neuwirt

Vážený Mistře pasířský:

Vzhledem k tomu, že vlastně mé první výtvarné kroky se odehrávaly okolo výhně a můžu říct, že železo starému čertu pořad voní, někdy nostalgicky vzpomínám na barvu ohně a žhavého železa.

Proto Vás odkazuji do ochrany kovářských bohů, řeckého Héfaista a římského Vulcana, a přeji, aby Vám železo nebylo nikdy těžké.

79 Jiří Neuwirt, *Héfaistos a Vulcanus*, 2019, kolorovaná kresba, 21x15 cm.
79 Jiří Neuwirt, *Héphaistos and Vulcan*, 2019, coloured drawing, 21x15 cm.

Alfa – Omega

Ivana Olšanová

80 Ivana Olšanová, *Alfa – Omega*, 2020, olej, kombinovaná technika, plátno, 70x70 cm.
80 Ivana Olšanová, *Alpha – Omega*, 2020, oil, combined technique, canvas, 70x70 cm.

Mistr řemesel & Mistr úsměvu

Alena Opletalová

Račte si povšimnout podobnosti v rysech sošného boha a jeho chráněnce Miroslava Štěpánka. Ať už barokní sochař Ignác František Platzer měl pro své dílo, umístěné v zámeckém parku v Lysé nad Labem, na mysli řeckého Héfaista nebo římského Vulcana či biblického Tulbakaina, jde v každém případě o ekvivalenty zdatných řemeslníků, o patrony kovářů, pasířů a možná i šperkařů. Tulbakain, první mistr zpracování kovů, zmiňovaný v knize *Genesis*, „kteryžto byl řemeslník všeho díla…“, s uspokojením pohlíží (nedohlíží, bedlivosti již netřeba) na svého kdysi učedníka Štěpánka, který též všelikého díla okusil – od železa přes bronz, měď, mosaz, nerez až ke šperkům. Jen zlatu se takřka vyhýbá. Někteří soudí, že pro muže skromného, jakým je Štěpánek, má ten třpytivý kov příchuť pýchy, potměšilí mají podezření, že si ho schraňuje na zlacení rukou. Toho mu však věru není zapotřebí. Ruce nemá pozlacené, nýbrž posvěcené. Vedle zmíněných bohů ohně to jistí jeho osobní svatý Rajmund z Peñafortu (svátek připadá na 7. 1.). A pokud jde o zlato, Mistr Štěpánek na ně nezanevřel, jen dává přednost konkurenci – nerezu. Rád se s tím houževnatým kovem potýká, rád přetváří hmotu podle svých představ.

81 Alena Opletalová, *Mistr řemesel, Mistr úsměvu*, 2020, koláž.
81 Alena Opletalová, *Master of Handicrafts, Master of Smile*, 2020, collage.

Souznění

Marta Pavelková

Mám ráda Štěpánkovy šperky – závěsy, náhrdelníky, spony, jehlice, náramky nebo prsteny. Vyznačují se dokonalostí v kompozici všech použitých materiálů, kamene i geometrického tvarování kovů, do nichž jsou kameny zasazeny. Dokonce takové, že svůj účinek vzájemně zdůrazňují. Jsou to ozdoby vynikající ladností tvarů, nevtíravou a o to působivější krásou. Miroslav přitom používá nejen drahokamy nebo polodrahokamy, ale také kameny, které kdokoli z nás může najít při cestě nebo na břehu řeky…

Vánoce

Bořivoj Pejchal

Svůj krátký příspěvek píši bohužel v nemocnici po mozkové příhodě. Mirka Štěpánka jsem poznal někdy v roce 1973 ve výtvarném kroužku ve Velkém Meziříčí vedeném v té době dr. Igorem Zhořem. Potom jsme se denně setkávali na obědě v závodní jídelně Kablo Velké Meziříčí, kde jsme oba pracovali – já jako projektant a Mirek coby zámečník. Z obědů se stal takový náš každodenní rituál, kde jsme řešili kumšt. Z těch setkání se stalo přátelství na pět desetiletí. Od té doby jsme měli již několik desítek společných autorských výstav od Mikulova přes Vysočinu až po Brandýs nad Labem.

U Mirka jsem od začátku obdivoval jeho preciznost, cílevědomost, pracovitost, profesionalitu, důslednost, spolehlivost, nápaditost, technickou zručnost, odbornost a zapálení pro kumšt. Hodně si cením všech našich společných schůzek v Meziříčí ještě s malířem Pavlem Hajným, Jaroslavem Vyskočilem a Helenou Berkovou, kdy jsme několik roků dělali společné výstavy naší skupiny HABEŠPE (Hajný, Berková, Štěpánek, Pejchal). Posledních deset roků se scházíme ještě s keramičkou Janou Mikyskovou, každý 24. den v měsíci. Mirek těmto potlachům dal pracovní název *Vánoce*.

Řemeslník i bytostný umělec…

Liběna Rochová

Tvorba Mirka Štěpánka mě přitahovala jednoduchostí s akcentem na detail a bravurním řemeslným zpracováním. Tyto objekty vyzařovaly energii, sílu i pokoru, autentičnost a sounáležitost s niterným světem…

Myslím si, že náš přístup k tvorbě má mnoho společného… Bylo tedy nasnadě prolnout naši tvorbu a spoluvytvářet oděv, kde šperk nebyl pouhým doplňkem, ale splynul s oděvní formou, často plnil i funkční stránku.

S Mirkem jsem se setkávala na „Bertramkách". Intenzivně jsme spolu začali tvořit počátkem devadesátých let.

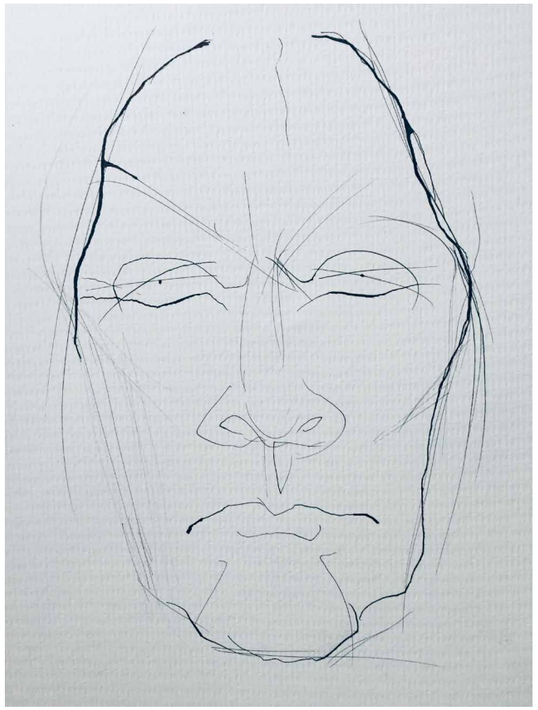
Vznikaly oděvní součásti (ne doplňky!) k oděvům pro Collection Première (Düsseldorf 1991–1995), kolekce objektů – korzetů pro výstavu v Sovových mlýnech…

Věštkyně

Jiřina Strýčková

Chvalozpěv

Věštců, věštkyň, proroků všeho druhu je víc než mravenců.
Chci zdůraznit, že se od řady z nich, hlavně těch žvanivých, vychloubavých a podvodných, odlišuji.
Nejsem falešná.
Vycházejíc z přesvědčení, že stromy se mají posuzovat podle plodů, vidím v případě Miroslava Štěpánka jasně, že je šlechticem svého stavu a zasluhuje nejvyššího uznání.

82 Jiřina Strýčková, *Věštkyně*, 2017, tuš, papír, 43x30 cm.
82 Jiřina Strýčková, *Sibyl*, 2017, China ink, paper, 43x30 cm.

Kamarád

Jaroslav Svoboda

Jsem rád, že mohu Mirka nazývat kamarádem.
Jeho svědomitost a hledání ve výtvarném a řemeslném zpracování kovů je inspirativní i pro sklo a často si při své práci na něj vzpomenu.
Přeji mu další tvůrčí úspěchy.

Mirek

Zdeněk Šplíchal

Na výzvu profesora Jaroslava Maliny se připojuji několika střípky do připravované publikace o Miroslavu Štěpánkovi.

Již si přesně nevzpomínám, kdy jsme se poprvé setkali. Je to již hodně dlouho, co se známe, a naše setkání, jak věřím, nám bylo souzeno a bylo pro nás jistě obohacující. Mirek je vzácný člověk, jeho úžasná píle, zručnost, cit pro umění a talent vyvážily jeho hendikep, že mu nebylo umožněno studovat na umělecké škole. Snažil jsem se mu tedy nějak pomoci existenčně, a když jsem organizoval v roce 2010 na naší Střední škole řemesel v Třebíči nový studijní obor Umělecký pasíř, tak jsem od začátku věděl, že to musí být Mirek, který zde v praktické výuce bude učit. Mirkovi se do toho zprvu nechtělo, měl obavu, že to nezvládne, ale po mnoha peripetiích a dlouhém přemlouvání se nechal nakonec zlomit. Dnes už je to úsměvné, ale byla to dobrá volba, Mirek se zhostil výuky navýsost výborně a jeho rukama prošlo již několik desítek absolventů zmíněného oboru. Myslím, že pro další umělecký vývoj to mělo pro Mirka zásadní význam, neboť se mu otevřely nové možnosti v souvislosti s výukou na škole. Nezanedbatelná byla jistě i existenční jistota a přítomnost v kolektivu mladých lidí, kterým ze sebe předával a předává to nejlepší. To jej zpětně naplňuje energií, optimismem a vytváří prostor pro jeho inspiraci.

S Mirkem jsem prožil mnohé, vystavovali jsme několikrát spolu, cestovali za uměním, sdružovali se ve výtvarných spolcích, pomáhal mi při realizaci některých mých objektů-plastik a podílel se na výtvarných sympoziích ve Stříteži u Třebíče (mimochodem, je výborný kuchař). No bylo toho hodně, co jsme společně prožili. Vážím si Mirka jako umělce a člověka, který nikoho nezarmoutí, je ke všem vstřícný a má lidi rád. Vzpomínám si, že nejlépe vykreslila osobnost Mirka jeho dcera Dita na výstavě v roce 2013, kterou zahajovala v Galerii 12 u Tasovských v Náměšti nad Oslavou, kde mluvila o otci věcně, ale s láskou. Takové vyznání od dcery jistě potěší a já to Mirkovi z celého srdce přeji.

Učitel

Jana Vlková

Miroslava Štěpánka jsem poznala již jako studentka na Střední škole řemesel v Třebíči. Patřila jsem k jeho prvním studentům oboru Umělecké pasířství. Díky Mirkovi jsem získala spoustu zkušeností nejen já, ale i mnoho dalších studentů, kterým předal své zkušenosti v oblasti umělecké tvorby. Od roku 2016 jsem měla tu čest, že jsem se stala Štěpánkovou kolegyní na Střední průmyslové škole v Třebíči a měla jsem tu příležitost s ním učit budoucí umělecké pasíře. Ráda vzpomínám na naše společné hodiny výuky, kde jsme vedli mnohé debaty o umění, umělecké tvorbě, ale i o běžných věcech všedního dne.

Mirka Štěpánka jsem si oblíbila nejen jako učitele, ale i jako úžasného člověka, dobrého přítele a vynikajícího umělce. Obdivuji jeho preciznost, vytříbený smysl pro detail a samozřejmě naši společnou lásku ke šperkům, kamenům a umění všeobecně.

Jeho tvorba byla, je a bude velkou inspirací v celé mé budoucí tvorbě. Je mi velkým vzorem a doufám, že jednou docílím stejné preciznosti a dokonalosti jako ON. Těším se na naši další spolupráci.

Táta

Dita Vomelová

Rozhodla jsem se napsat, jaký byl Mirek táta, ne umělec, protože to nedokážu posoudit s nadhledem, je pro mě totiž nejlepší. Dá se říct, že od malinka na něm obdivuji, že se o mě dokázal bezvadně postarat – nachystat snídani, uplést cop, uklidit, uvařit oběd, pohladit večer před spaním. Nejkrásnější chvilky byly, když jsme se něčemu smáli a nebralo to konce, to nás už bolelo břicho a nešlo přestat. Nejsilnější vzpomínka je ale na jeho pracovitost. Když ještě chodil do práce, přišel odpoledne a šel do chaty na kopci a tam zase pracoval – tvořil. Když nešel do chaty, odkryl desku stolu v kuchyni, pod kterou se skrývala malá dílna, a zase brousil a piloval nebo seděl v křesle a kreslil nápady do svého deníku. Přemýšlela jsem o tom, že malé děti někdy třeba nabíjí pohyb, skáčou přes švihadlo a mají více a více energie, mají radost. Myslím, že táta má něco podobného při práci s kovem, nabíjí ho to, je to jeho život.

ŽIVOTOPISNÁ DATA

1953 Miroslav Štěpánek se narodil 7. ledna 1953 ve Velkém Meziříčí jako syn Miroslava Štěpánka (29. 4. 1933–16. 5. 2018) a Anny Štěpánkové (21. 5. 1933–8. 1. 1983), rozené Švecové.
1968 V září 1968 nastoupil do učení v oboru strojní zámečník pro n. p. Kablo ve Velkém Meziříčí.
1973–1974 Absolvoval dvouletou vojenskou prezenční službu v Pohořelicích, kde se seznámil s výtvarníkem Jiřím Vašicou, absolventem brněnské Školy uměleckých řemesel; ten ho postupně zasvěcoval do dějin výtvarného umění.
1974–1989 Zaměstnán jako zámečník v národním podniku Kablo ve Velkém Meziříčí.
1980–1985 Intenzivně spolupracoval s textilními výtvarnicemi při výstavách na pražské Bertramce.
1977 Svatba s Milenou Vybíralovou 1. dubna 1977; 12. 10. narození dcery Dity.
1974–1993 Navštěvoval externě Školu výtvarného myšlení, kterou vedl historik a kritik výtvarného umění profesor Igor Zhoř.
1975 Absolvoval konzervátorský kurz v Brně.
1985 Byl přijat do Fondu výtvarných umělců.
1988 Stal se členem Krajského spolku při Fondu výtvarných umělců v Jihlavě.
1989 Opouští Kablo a stává se „svobodným umělcem"; vstoupil do Klubu výtvarných umělců Horácka ve Žďáru nad Sázavou; stal se členem Unie výtvarných umělců České republiky.
1991–2000 Byl členem TT klubu při Domu umění v Brně až do roku 2000, kdy klub zanikl.
1995 Spolupracoval se společností I.DE.A. Brno, dceřinou společností Mezinárodního centra I.DE.A. Schrems (Rakousko), vedenou prof. arch. Efthymosem Warlamisem.
2003 Se sochařem Jiřím Vašicou založil výtvarnou skupinu „Dva albatros".
2006 Narození vnuka Jakuba.
2008 Narození vnuka Matěje.
2010–2020 Působil jako učitel odborného výcviku v oboru pasíř na Střední škole řemesel v Třebíči.
2014 Stal se členem KK3 Klubu konkretistů.
2018 Stal se členem Sdružení Q Brno.

OBRAZOVÁ ČÁST

83 Miroslav Štěpánek et alii, *Revolver Smith & Wesson*, 1970, ocel, ořechové dřevo, 31x14 cm.
83 Miroslav Štěpánek et alii, *Revolver Smith & Wesson*, 1970, steel, walnut wood, 31x14 cm.

84 Miroslav Štěpánek, *Stojan na dýmky*, 1973, dřevo, 15x17 cm.
84 Miroslav Štěpánek, *Pipe stand*, 1973, wood, 15x17 cm.

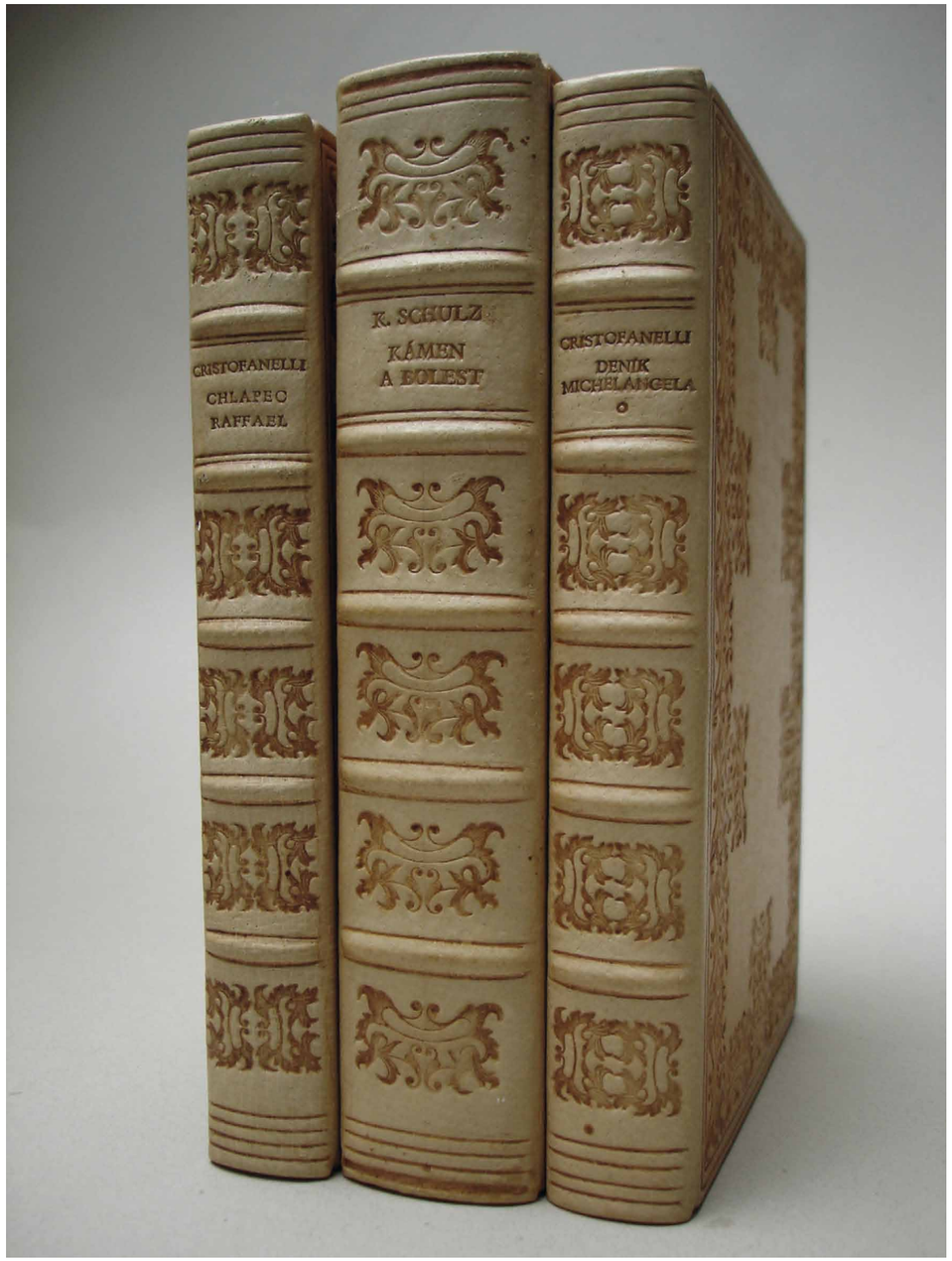

85 Miroslav Štěpánek, *Dýka typu chandžar*, 1976, ocel, mosaz, dural, ořechové dřevo, 35 cm.
85 Miroslav Štěpánek, *Khanjar-type dagger*, 1976, steel, brass, duralumin, walnut wood, 35 cm.

86 Miroslav Štěpánek, *Nůž na dopisy*, 1976, ocel, dural, dubové dřevo, délka 25 cm.
86 Miroslav Štěpánek, *Letter opener*, 1976, steel, duralumin, oak wood, length 25 cm.

87 Anna Štěpánková (matka Miroslava Štěpánka), *Francouzská knižní vazba*, 1981, kůže, 21x15x4 cm.
87 Anna Štěpánková (mother of Miroslav Štěpánek), *French Book Cover*, 1981, leather, 21x15x4 cm.

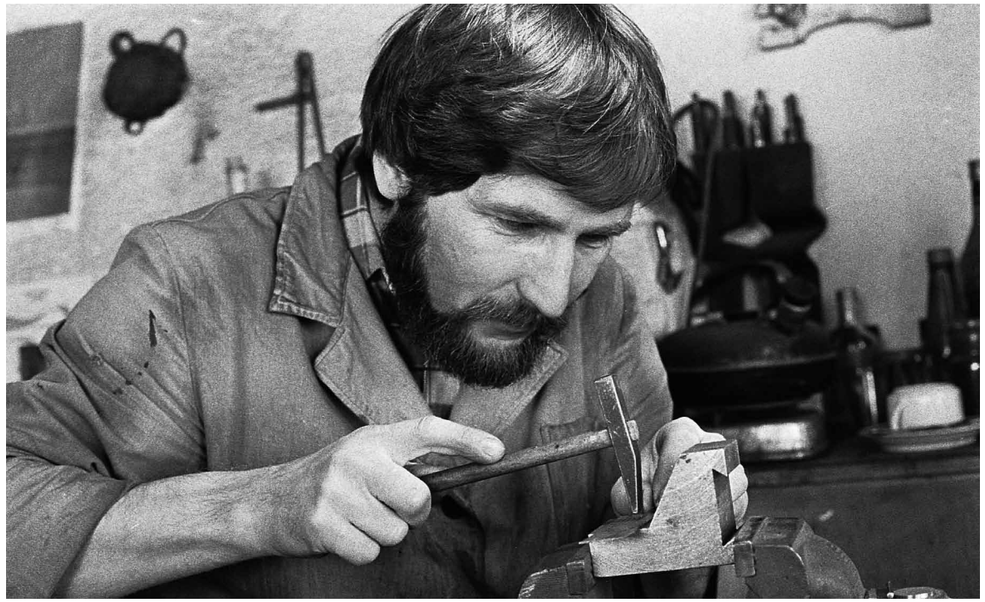

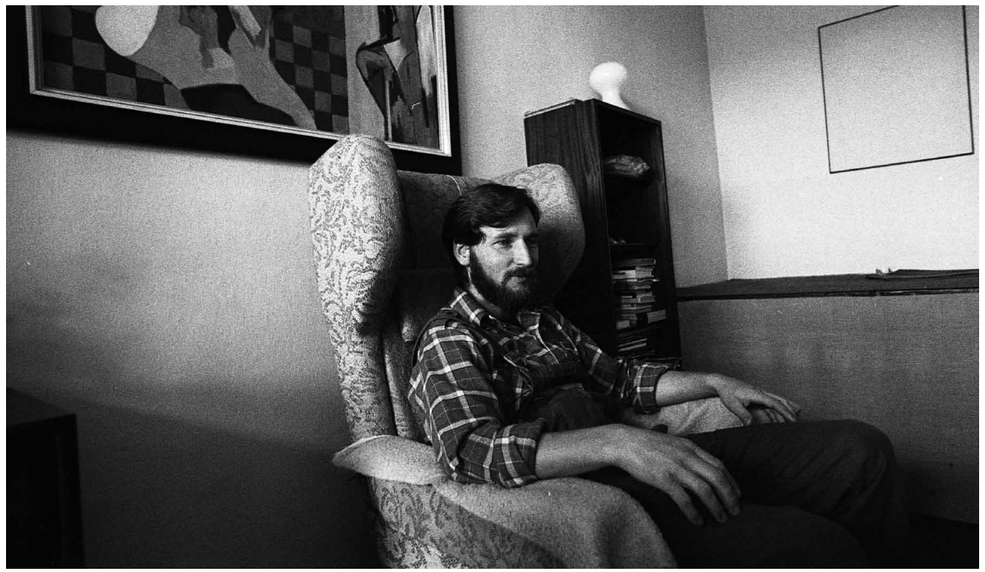
88 Chata-ateliér Miroslava Štěpánka na Fajtově kopci u Velkého Meziříčí v roce 1988.
88 Cottage-studio of Miroslav Štěpánek on the Fajt Hill near Velké Meziříčí in 1988.

89 Chata-ateliér Miroslava Štěpánka na Fajtově kopci u Velkého Meziříčí v roce 1988; s malířem Jaroslavem Vyskočilem.
89 Cottage-studio of Miroslav Štěpánek on the Fajta Hill near Velké Meziříčí in 1988; together with the painter Jaroslav Vyskočil.

90 Miroslav Štěpánek v roce 1989.
90 Miroslav Štěpánek in 1989.

91 Miroslav Štěpánek v bytě na Krškově ulici ve Velkém Meziříčí v roce 1989.
91 Miroslav Štěpánek in his flat on Krškova Street in Velké Meziříčí in 1989.

92 Miroslav Štěpánek s manželkou Milenou a dcerou Ditou v bytě na Krškově ulici ve Velkém Meziříčí v roce 1989.
92 Miroslav Štěpánek with his wife Milena and daughter Dita in their flat on Krškova Street in Velké Meziříčí in 1989.

93 Miroslav Štěpánek v ateliéru v rodinném domě na Bezděkově ve Velkém Meziříčí v roce 2002.
93 Miroslav Štěpánek in his studio in the family house at Bezděkov in Velké Meziříčí in 2002.

94 Miroslav Štěpánek v Galerii z ruky v Křížovicích u příležitosti své výstavy v roce 2000.
94 Miroslav Štěpánek in the Galerie z ruky (Out of Hand Gallery) at Křížovice on the occasion of his exhibition in 2000.

95 Miroslav Štěpánek v ateliéru v rodinném domě na Bezděkově ve Velkém Meziříčí v roce 2003.
95 Miroslav Štěpánek in his studio in the family house at Bezděkov in Velké Meziříčí in 2003.

96 Výstava *Ve znamení kovu a kamene* (2003), Horácká galerie, Nové Město na Moravě; Jiří Vašica, Renáta Vašicová, Miroslav Štěpánek.
96 Exhibition *Under the Sign of Metal and Stone* (2003), Horácká galerie, Nové Město na Moravě; Jiří Vašica, Renáta Vašicová, Miroslav Štěpánek.

97 Miroslav Štěpánek na výstavě *Setkání* v Galerii 12 v Náměšti nad Oslavou, 2009.
97 Miroslav Štěpánek at the exhibition *Gathering* in the Gallery 12 in Náměšť nad Oslavou, 2009.

98 Výtvarné sympozium Střítež 2010; Miroslav Štěpánek vaří oběd.
98 Visual Arts Symposium Střítež 2010; Miroslav Štěpánek cooking lunch.

99 Miroslav Štěpánek na členské schůzi Klubu výtvarných umělců Horácka v roce 2011.
99 Miroslav Štěpánek attending a general meeting of the Klub výtvarných umělců Horácka (Horácko Visual Artists Club), in 2011.

100 Výtvarné sympozium Střítež 2012; stojící zleva: Antonín Kanta, Miroslav Štěpánek, Milan Nestrojil, sedící zleva: Jiří Valoch, Zdeněk Šplíchal.
100 Visual Arts Symposium Střítež 2012; standing from the left: Antonín Kanta, Miroslav Štěpánek, Milan Nestrojil, sitting from the left: Jiří Valoch, Zdeněk Šplíchal.

101 Vernisáž výstavy *60 60+* v Galerii 12 v Náměšti nad Oslavou dne 12. května 2013 u příležitosti šedesátin Miroslava Štěpánka (symbolicky vystaveno 60 prstenů). Dita Vomelová chválící otce.
101 Opening Day of the Exhibition *60 60+* in the Gallery 12 in Náměšť nad Oslavou, 12 May 2013, on the occasion of the sixtieth birthday anniversary of Miroslav Štěpánek (symbolized by 60 exhibited rings). Dita Vomelová delivering a laudatio for her father.

102 Vernisáž výstavy *60+60* v Galerii 12 v Náměšti nad Oslavou dne 12. května 2013 u příležitosti šedesátin Miroslava Štěpánka. Jaroslav Malina oznamující rozhodnutí o vydání monografie *Miroslav Štěpánek*.
102 Opening Day of the Exhibition *60 60+* in the Gallery 12 in Náměšť nad Oslavou, 12 May 2013, on the occasion of the sixtieth birthday anniversary of Miroslav Štěpánek. Jaroslav Malina announcing the decision to publish the monograph *Miroslav Štěpánek*.

103 Vernisáž výstavy a uvedení knihy Jaroslava Maliny *Tři muži v automobilu: Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek* v Galerii z ruky v Křížovicích dne 1. září 2013. Jaroslav Malina při projevu.
103 Opening Day of the Exhibition and Launching the book *Three Men in an Automobile: Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek* by Jaroslav Malina in the Galerie z ruky (Out of Hand Gallery) at Křížovice, 1 September 2013. Jaroslav Malina delivering his speech.

104 Vernisáž výstavy a uvedení knihy Jaroslava Maliny *Tři muži v automobilu: Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek* v Galerii z ruky v Křížovicích dne 1. září 2013. Miroslav Štěpánek, Zdeněk Macháček, Jaroslav Malina, Jaroslav Svoboda.
104 Opening Day of the Exhibition and Launching the book *Three Men in an Automobile: Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek* by Jaroslav Malina in the Galerie z ruky (Out of Hand Gallery) at Křížovice, 1 September 2013. Miroslav Štěpánek, Zdeněk Macháček, Jaroslav Malina, Jaroslav Svoboda.

105 *Cestou Santiniho*, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie UVUO Olomouc, 2013; Miroslav Štěpánek.
105 *Following Santini*, exhibition of the Klub výtvarných umělců Horácka (Horácko Visual Artists Club), Galerie UVUO Olomouc (Gallery of the Union of Visual Artists of Olomouc), 2013; Miroslav Štěpánek.

106 *Cestou Santiniho*, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie UVUO Olomouc, 2013; spodní řada: Miroslav Štěpánek, Jana Zabloudilová, Antonín Kanta, Oskar Brůža, horní řada: Jaroslav Svoboda, Zdeněk Šplíchal, Monika Vosyková.
106 *Following Santini*, exhibition of the Klub výtvarných umělců Horácka (Horácko Visual Artists Club), Galerie UVUO Olomouc (Gallery of the Union of Visual Artists of Olomouc), 2013; lower row: Miroslav Štěpánek, Jana Zabloudilová, Antonín Kanta, Oskar Brůža, upper row: Jaroslav Svoboda, Zdeněk Šplíchal, Monika Vosyková. Photo Antonín Kanta.

107 *Cestou Santiniho*, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie UVUO Olomouc, 2013; Miroslav Štěpánek, Antonín Kanta.
107 *Following Santini*, exhibition of the Klub výtvarných umělců Horácka (Horácko Visual Artists Club), Galerie UVUO Olomouc (Gallery of the Union of Visual Artists of Olomouc), 2013; Miroslav Štěpánek, Antonín Kanta.

108 Městské muzeum a galerie Dačice (výstava s Bořivojem Pejchalem), 2013; Bořivoj Pejchal, Miroslav Štěpánek, Jan Dočekal.
108 City Museum and Gallery Dačice (exhibition with Bořivoj Pejchal), 2013; Bořivoj Pejchal, Miroslav Štěpánek, Jan Dočekal.

109 Výtvarné sympozium Střítež 2015; zleva: Petr Benda, Zdeněk Šplíchal, Miroslav Štěpánek, Milan Nestrojil, Antonín Kanta, vpředu společná plastika.
109 Visual Arts Symposium Střítež 2015; from the left: Petr Benda, Zdeněk Šplíchal, Miroslav Štěpánek, Milan Nestrojil, Antonín Kanta, a common sculpture in front.

110 Výtvarné sympozium Střítež 2015; Miroslav Štěpánek při kreslení.
110 Visual Arts Symposium Střítež 2015; Miroslav Štěpánek drawing.

DOKUMENTACE DÍLA

Samostatné výstavy

1982
Kulturní dům, Bystřice nad Perštejnem.
Kulturní dům, Měřín.

1983
Radnice, Žďár nad Sázavou.
Městský národní výbor, Bory.
Kulturní dům, Dolní Rožínka.

1984
Kulturní dům, Nové Veselí.
Galerie Karolína, Praha.
Kulturní dům, Měřín.
Kulturní dům, Ostrov nad Oslavou.

1985
Galerie mladých, Brno.
*Kameny Českomoravské vrchoviny ve šperc*ích, Městské muzeum, Velké Meziříčí.
Skupinová výstava, Uherské Hradiště.

1989
Galerie Dílo, Brno (s Vladimírou Sedlákovou).

1990
Art galerie Aleny Zezulové, Žďár nad Sázavou (s Jaroslavem Wasserbauerem a Vladimírou Sedlákovou).
Galerie z ruky, Křížovice.
Art & Fashion Gallery I. Follové, Praha.

1993
Galerie z ruky, Křížovice (s Jaroslavem Wasserbauerem a Jaroslavem Vyskočilem).
Galerie M&K, Jihlava (s Jaroslavem Vyskočilem).

1995
Galerie Marie Kramer, Amorbach (Německo).
Galerie Ateliér Kateřiny Dostálové, Olomouc (s Kateřinou Pittlovou a Olgou Šternberskou-Holubářovou).

1997
Galerie Synagoga, Velké Meziříčí (s Janem Dočekalem, Bořivojem Pejchalem a Jaroslavem Vyskočilem).

1998
Besinnung im Aufbruch, Eferding, Atelier Kornelia Wallisch (Rakousko) (s Janem Dočekalem a Jaroslavem Vyskočilem).
Kunst ohne Grenzen, Galerie beim Büldhauer, Aigen (Rakousko) (s Janem Dočekalem a Jaroslavem Vyskočilem).
Bilder und Schmuck, Lékařské centrum Dr. H. Huber a Dr. T. Narovec, Linec, Rakousko (s Janem Dočekalem a Jaroslavem Vyskočilem).

2000
Galerie z ruky, Křížovce.

2002
Nádoby 2002 Kov – Kůže, Galerie z ruky, Křížovice (s Kateřinou Pittlovou).
Galerie V.E.G., Třebíč.
Galerie Malovaný dům, Třebíč (s Rostislavem Košťálem).

2003
Trojí řeč, Zadní synagoga, Třebíč (s Jiřím Vašicou a Bořivojem Pejchalem).
Ve znamení kovu a kamene, Horácká galerie, Nové Město na Moravě (s Jiřím Vašicou).
Galerie Jiřího Skácelíka, Olomouc.

2004
Tvar a prostor kovu, Galerie U Prstenu, Praha.
Ve znamení kovu a kamene, Galerie U Dobrého pastýře, Brno (s Jiřím Vašicou).

2007
Ve znamení kovu a kamene, Galerie 12, Námešť nad Oslavou (spolu s Jiřím Vašicou).
Galerie Rozehnal, Praha.

2008
Zamyšlení, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou (se Zdeňkem Šplíchalem).
Současný šperk, Nová radnice v Brně (s Rostislavem Košťálem).

2009
Autorský šperk Miroslava Štěpánka, obrazy Bořivoje Pejchala. Dietrichsteinská hrobka, Mikulov.
Autorský šperk Miroslava Štěpánka, obrazy Bořivoje Pejchala, DUHA – Kulturní klub u hradeb, Prostějov.

2010
Autorský šperk, Galerie Habermann, Ybbsitz, Rakousko.
Kovové šperky a doplňky Miroslav Štěpánek, modely Silvia Škrášková, Galerie KusKovu, Praha.

2011
Setkání se šperkem, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou (s Tomášem Procházkou a Pavlem Tasovským).

2012
Šperky a objekty Miroslava Štěpánka, obrazy Bořivoje Pejchala, Oblastní muzeum Praha-východ, Brandýs nad Labem.
Kresby – objekty, se Zdeňkem Šplíchalem, Bazilika sv. Prokopa, Třebíč.

2013
60+60 prsteny, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou.
Šperky šperky šperky, Galerie z ruky (spolu s Alenou Kojdlovou a Jolanou Novákovou).
Tři muži v automoilu, Galerie z ruky (spolu se Zdeňkem Macháčkem a Jaroslavem Svobodou).
Městské muzeum a galerie Dačice (s Bořivojem Pejchalem).
Tři z klubu, Stará radnice, Žďár nad Sázavou (s Janou Zabloudilovou a Bořivojem Pejchalem).

2014
Fotografie, šperky, objekty, Galeriezet, Nová Bystřice (s Antonínem Kantou).
Šperk, sklo, Galerie TAKO Brno (s Jaroslavem Svobodou, Michaelou Gorcovou).

2015
Dva z Horácka – šperky, objekty a obrazy, Galerie Havlíčkův Brod (s Bořivojem Pejchalem).

2017
XXVIII Festival Forfest Czech Republic 2017, Kroměříž (se Zdeňkem Šplíchalem).

2018
Stará radnice, Žďár nad Sázavou (s Janou Zabloudilovou, Bořivojem Pejchalem).

2019
Luteránské gymnázium, Velké Meziříčí (s Janou Mikyskovou, Bořivojem Pejchalem).

Kolektivní výstavy

1978
Zenit, Brněnské veletrhy a výstavy, Brno.

1980
6. setkání na Bertramce, Bertramka, Praha.

1981
Drahé kameny ČSSR, Praha.

1982
8. setkání na Bertramce, Bertramka, Praha.
Drahé kameny ČSSR, Drážďany, Idar-Oberstein (NDR).
Celostátní přehlídka zájmové umělecké činnosti ČSSR, Lipsko (NDR).
Krajská přehlídka zájmové umělecké činnosti, Znojmo.

1983
Drahé kameny ČSSR, Vídeň (Rakousko).
9. setkání na Bertramce, Bertramka, Praha.

1984
Oděv – šperk, Farská zahrada, Ostrava.

1985
Netradiční a ozdobné kameny ČSSR ve šperku, Muzeum Podkrkonoší, Trutnov.
10. setkání na Bertramce, Bertramka, Praha.
III. bienále tvorby mladých výtvarníků Jihomoravského kraje, Brno
Celonárodní přehlídka zájmové umělecké činnosti, Šumperk.
Krajská přehlídka zájmové umělecké činnosti, Znojmo.

1986
Bonsai a české drahokamy, Ústřední ústav geologický, Praha.
Babí léto, Maltézská zahrada, Praha.

1987
IV. bienále mladých do 35 let, Dům umění, Brno.
Moravský šperk, Moravská galerie, Brno.
Mezinárodní výstava bižuterie, Muzeum skla a bižuterie a Výstaviště, Jablonec nad Nisou.
Užité umění autorů do 35 let, Mánes, Praha.

1988
Veletrh uměleckých řemesel, Mnichov (Spolková republika Německo).

1989
Horácký salon, Dům kultury, Žďár nad Sázavou.

1990
Kov – šperk, Galerie Václava Špály, Praha.

1991
Řeč věcí, TT club, Oblastní galerie Vysočiny, Jihlava.

1992
Glasschmuck, putovní výstava, Agentur und Galerie M. Borward (Spolková republika Německo).
Aura, výstava drobnej plastiky, umeleckého šperku a odevného doplnku, Galéria města Bratislavy, Bratislava (Slovensko).
Horácký salon, Stará radnice, Žďár nad Sázavou a Jupiter Club, Velké Meziříčí.

1993
Kov – šperk, Středočeské muzeum, Roztoky u Prahy.

1994
Kov – šperk, Středoevropská galerie, Praha.
Kunst und Handwerk, Galerie Schaller, Norimberk (Spolková republika Německo).
Individuální šperk – komorní plastika, Muzeum skla a bižuterie, Jablonec nad Nisou; Pardubice.

1995
New Czech Jewellery, Barbican Centre, Londýn (Velká Británie).
Tvorba 95, Horácká galerie, Nové Město na Moravě.

1996
Výstava sedmi členů Klubu výtvarných umělců Horácka, Muzeum Brno-venkov, Předklášteří u Tišnova.

1997
Galerie Synagoga, Velké Meziříčí.
Výstava sedmi členů Klubu výtvarných umělců Horácka (pořadatel M&K Galerie), státní zámek Telč.
Výstava šesti členů Klubu výtvarných umělců Horácka, Jupiter club, Velké Meziříčí.

1998
IV. členská výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Horácká galerie, Nové Město na Moravě.
Šest výtvarníků z Vysočiny, Městské muzeum a galerie, Dačice.
Sdružení v šesti, Stará radnice, Žďár nad Sázavou.

2001
Malovaný dům, Třebíč.
Výtvarná Vysočina, Oblastní galerie Vysočiny, Jihlava.

2002
Výtvarná Vysočina, zámek, Třebíč.
Výtvarná Vysočina, Horácká galerie, Nové Město na Moravě.
Veletrh umění a řemesel, Mnichov (Spolková republika Německo).
Odkrývání vrstev, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka k 750. výročí založení cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou.
Místo činu – design 20. století, Moravská galerie, Brno.

2003
Český šperk 1950–2000, Císařská konírna, Pražský hrad.
Znaky vzdálených příbuzností, výstava KVUH, Žďár nad Sázavou.

2004
Zřetelné přibližování, Galerie města Blanska.

2005
Český design 1990–2005, Národní galerie, Veletržní palác, Praha.
Osa nesouměrnosti – Hommage à Miroslav Roštínský, výstava členů Klubu výtvarných umělců Horácka a hosta, Žďár nad Sázavou.

2006
Patnáctiletý, výstava k 15. výročí trvání Galerie Evropa, Žďár nad Sázavou.
Setkání, 3. letní mezinárodní setkání výtvarníků, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou.
Struktury, český šperk, Pražský dům, Brusel, Belgie.

2008
Struktury, český šperk, Galerie U Prstenu, Praha.
Návraty, Galerie synagoga, Velké Meziříčí.
Výtvarná Vysočina, Oblastní galerie Vysočiny, Jihlava.

2009
Setkání, 4. Letní mezinárodní setkání výtvarníků, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou.
Skupina 4 a hosté (Výsledky výtvarného sympozia „Střítež 2009"), Galerie Chodba v Katolickém gymnáziu, Třebíč.
Vánoce v Galerii 12, Náměšť nad Oslavou.

2010
Cestou Santiniho, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka a hostů, výstavní síň Divadla Karla Pippicha, Chrudim.
Vánoce v Galerii 12, Náměšť nad Oslavou.

2011
Cestou Santiniho, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie Mlejn, Ostrava.
Setkání, 5. letní mezinárodní setkání výtvarníků, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou.
Cestou Santiniho, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Slavnosti jeřabin, Žďár nad Sázavou.
Zdeněk Šplíchal a hosté – Antonín Kanta, Miroslav Štěpánek, Městské muzeum a galerie Dačice.

2012
Cestou Santiniho, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Slavnosti jeřabin, Žďár nad Sázavou.
Umění srozumitelně, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Kavárna Evropa, Žďár nad Sázavou.

2013
Cestou Santiniho, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie UVUO Olomouc.
Výtvarná Vysočina, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka a Sdružení výtvarných umělců Vysočiny, Oblastní galerie v Jihlavě.
Výtvarná Vysočina, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka a Sdružení výtvarných umělců Vysočiny, Horácká galerie v Novém Městě na Moravě.
Umění srozumitelně, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, kavárna Evropa ve Žďáru nad Sázavou.
Otevřené ateliéry, Galerie v podloubí, Velké Meziříčí.
Člověk Auto / Auto Člověk, výstava v Galerii při ruce Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
6. Mezinárodní, setkání výtvarníků a výstava plastik, areál zámku a Galerie 12 v Náměšti nad Oslavou.
Konkrétní podzim, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.

2014
Prostor a čas, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka k 7. ročníku Filozofického festivalu, výstavní síň Muzea Velké Meziříčí.
Výtvarná Vysočina, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka a Sdružení výtvarných umělců Vysočiny, Galerie Havlíčkův Brod.
Konkrétní podzim, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.
Výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, výstavní síň Senátu Parlamentu České republiky.

2015
Prostor a čas, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie v Novém Jičíně.
7. Mezinárodní setkání výtvarníků a výstava plastik, areál zámku a v Galerii 12 v Náměšti na Oslavou.
Konkrétní podzim, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.

2016
Ctnosti a Neřesti / Radosti a Strasti, Galerie 12, Náměšť nad Oslavou.
Proti času, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, pocta již nežijícím členům, 25. výročí založení Klubu, Žďár nad Sázavou.
Konkrétní podzim, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.

2017
Zhořování / Škola výtvarného myšlení III / k poctě Igora Zhoře, Půdní galerie muzea v Bystřici nad Pernštejnem.
Zastavení, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Galerie výtvarného umění v Hodoníně.

2018
Slavnosti jeřabin, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Žďár nad Sázavou.
První představení studia BEKANEŠŠ, Muzeum Vysočiny, Jihlava.

Konkrétní podzim 2018, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.
Slavnosti jeřabin, výstava Klubu výtvarných umělců Horácka, Žďár nad Sázavou.
První představení studia BEKANEŠŠ, Muzeum Vysočiny, Jihlava.

2019
Chronos, Horácká galerie v Novém Městě na Moravě.
Konkrétní podzim 2019, výstava Klubu konkretistů, KK3, Hradec Králové.

Realizace

1982
Plastika *Kabel* (ocel, měď), vstup do firmy Kablo ve Velkém Meziříčí.

1983
Náhrobek profesora Minaříka (žula, ocel, měď).
Náhrobek Anny Štěpánkové (žula, ocel).

1987
Reliéf *Vysočina* (ocel, měď, žula), autocamp Jestřábec, Velké Meziříčí.

1988
Pamětní deska (písmo sekané do mědi), stanice metra Dukelská, Praha.

1989
Reliéf *XX. století* (ocel, měď), návrh Vladimíra Sedláková, Jaderná elektrárna v Dukovanech.

1990
Art galerie A. Zezulové, Žďár nad Sázavou.

1991
Mříže (ocel, měď), Moravská galerie (Místodržitelský palác), Brno.

1992
Vstupní brána (ocel), židovský hřbitov, Velké Meziříčí.

1993
Pamětní deska německým exulantům 1933–1939 v Brně (měď, sekané písmo), kino Scala, Brno.

1996
Pamětní deska Titu Krškovi (měď, ručně sekané písmo), Velké Meziříčí.
Železné mříže, Stará synagoga, Velké Meziříčí.
Velká cena pro 17. bienále grafického designu (ocel, měď), Brno.
Návrh loga, Stará synagoga, Velké Meziříčí

1997
Spoluautor projektu a realizace projektu expozice Brněnský pokoj, Design centrum Brno.

1998
Medaile a Velká cena pro 18. bienále grafického designu (ocel, měď, mosaz), Brno.

1999
Pamětní deska obětem Velkomeziříčské tragédie (měď, ručně sekané písmo), radnice Velké Meziříčí.

2002
Objekt (ocel, kámen-porcelanit), cena primátora města Brna pro 20. Bienále grafického designu, Brno.

2004
Náhrobek Václavu Večeřovi (žula, měď), Městský hřbitov, Velké Meziříčí,

2005
Náhrobek dirigenta Viléma Tauského (žula, ocel), Ústřední hřbitov, Brno.

2006
Liběna Rochová pro UNICEF, Realizace kovových částí k textilním objektům.
Muzeum kampa, Sovovy mlýny, Praha a Český národní dům, New York (USA).

2013
Plastika *Kovolij*, nerez, bronz, 250x27 cm. Před budovou Divize přesného lití, První brněnská strojírna, Velká Bíteš.

Zastoupení ve sbírkách

Moravská galerie, Brno.
Uměleckoprůmyslové muzeum, Praha.
Muzeum skla a bižuterie, Jablonec nad Nisou.
Soukromá sbírka prstenů Alice a Louis Koch (Švýcarsko).
Galerie V.E.G. Třebíč.
Soukromá sbírka galerie Bašta, Velké Meziříčí.
Horácká galerie, Nové Město na Moravě.
Soukromá sbírka Stanislavy Macháčkové.

Ilustrace v knihách a encyklopediích

Malina, Jaroslav (2011–): *ČLOVĚK-AUTO-ENCYKLOPEDIE: První mezinárodní interaktivní encyklopedie o vztahu člověka a automobilu* – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html
Malina, Jaroslav (2013): *Tři muži v automobilu – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 57, 59–67, 69–73.
Malina, Jaroslav (2016): *Ctnosti a Neřesti – Radosti a Strasti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 228.
Malina, Jaroslav (2018–): *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost* – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html
Malina, Jaroslav (2019): *ÚVOD DO CAPUTOLOGIE. Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 9, 19, 119, 145, 217, 337, 373, 391, 407, 462, 463, 479.
Malina, Jaroslav (2019): *HVĚZDOPRAVNÉ NEBE ZVĚROKRUHU NAD NÁMI, provázené slovy, malbami a sochami*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 2, 420, 422–433.
Malina, Jaroslav (v tisku): *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav – Filipský, Jan – Pernica, Jaroslav (2013): *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku. Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens. Antropologické hledisko*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, str. 68, 69, 76, 77, 83, 84.

LITERATURA A PRAMENY

Borgward, Monika (1992): Glasschmuck. *Goldschmiede- und Uhrmacherzeitung*, 1992, č. 6, s. 18.
Brauner, Vladimír (2002): Šperky a fotografie. *Horácké noviny*, roč. 13, 22. 10. 2002, č. 84.
Brůža, Oskar (2008): U výtvarníků se hranice mezi uměním a neuměním rozostřila. *Jihlavské listy*, 17. 10. 2008, s. 14.
Březinová, Drahomíra (1986–1987): Netradiční a ozdobné kameny ČSSR. *Čtení pro ženy*, zima 1986–1987, s. 40–47.
Cíglerová, Jana (2006): New York tleskal české módě. *Dnes*, 2. 12. 2006.
Dočekal, Jan (1997): Šperky, které se obešly bez povrchní zdobnosti. *Velkomeziříčsko*, 23. 7. 1997, č 27, s. 3.
Dočekal, Jan (1998): Štěpánkovo nacházení rozměru opravdové krásy. *Vysočina*, 8. 10. 1998, s. 5.
Dočekal, Jan (2000): *Miroslav Štěpánek* (katalog výstavy). Křížovice: Galerie z ruky 2000.
Dočekal, Jan (2001): Díla jsou zrcadla, ve kterých umělci zobrazují též sami sebe. *Rovnost*, roč. 11, 30. 1. 2001, č. 25.
Dočekal, Jan (2002): Šperkaře inspiruje i moderní architektura. *Vysočina – regionální týdeník*, roč. 42, 31. 10. 2002, č. 43.
Dočekal, Jan (2002): Šperky a akty v souznění čistoty. *Mladá fronta Dnes* (Vysočina), 22. 10. 2002, A / 2.
Dočekal, Jan (2003): Životní jubileum je předělem, říká Štěpánek. *Vysočina – regionální týdeník*, roč. 43, 6. 3. 2003, č. 10.
Dočekal, Jan (2006): Mírně v tradici, hlavně odlišně. *Literární noviny*, roč. 17, 18. 12. 2006.
Dočekal, Jan (2006): Štěpánek: Inspiruji se architekturou. Autorský šperk nosí jedna žena ze dvou set. Se šperkařem o jeho tvorbě i jiných věcech. *Vysočina*, 18. 5. 2006, s. 12.
Dočekal, Jan (2007): Klub umělců Horácka oslavil patnáct let. *Týdeník* (Třebíč), 1. 2. 2007, s 17.
Dočekal, Jan (2011): Mezinárodní setkání výtvarníků v neděli skončí. Provázel je zájem. *Třebíčský deník*, 18. 8. 2011.
Dočekal, Jan (2012): Někdejší Galerie Evropa krátce ožila uměním. *Třebíčský deník*, 20. 6. 2012, s 10.
Dočekal, Jan (2012): V bazilice je poprvé vystaveno soudobé umění. *Třebíčský deník*, 14. 9. 2012, s 14.
Dočekal, Jan (2013): Od prstenů přes kovové sochy k učitelství. *Týdeník* (Třebíč), 17. 1. 2013, s 13.
Dočekal, Jan (2013): Inspirací šperkaře se stala architektura. *Třebíčský deník*, 17. 6. 2013, s 10.
Dočekal, Jan (2017): Na návštěvě u šperkaře a sochaře Miroslava Štěpánka. *Literární noviny*, 27. 10. 2017.

Havlíková, Jana (1985): *Kameny Českomoravské vysočiny ve špercích M. H. Štěpánka* (katalog výstavy). Velké Meziříčí.
Havlíková, Jana (1985): *Miroslav H. Štěpánek – Šperky* (katalog výstavy). Brno: Galerie mladých při Městském kulturním středisku S. K. Neumanna.
Holešovská, Lea (1988): K výstavě Moravský šperk. *Bulletin Moravské galerie*, 1988, č. 43, s. 75–76.
Holešovský, Karel a kolektiv (1993): *Mezi tradicí a postmodernou. Přírůstky Moravské galerie v letech 1981–1992* (katalog výstavy). Brno: Moravská galerie.
Horáček, Radek (2017): *Zhořování. Škola výtvarného myšlení III. K poctě Igora Zhoře*. Bystřice nad Pernštejnem: Městské muzeum.
Katalogy Klubu konkretistů KK3 k výstavám Konkrétní podzim, v letech 2014, 2015, 2016, 2018. Hradec Králové.
Kroutvor, Josef (1989): Manekýn a módní fotografie. *Umění a řemesla*, 1989, č. 1, s. 17–22.
Křížová, Alena (1987): Miroslav H. Štěpánek. *Umění a řemesla*, 1987, č. 1, s. 44.
Křížová, Alena (1987): *Moravský šperk* (katalog výstavy). Brno: Moravská galerie.
Křížová, Alena (1987): Současný moravský šperk. *Umění a řemesla*, 1987, č. 3, s. 44–48.
Křížová, Alena (1993): *Kov – šperk 1993* (katalog výstavy). Brno 1993.
Křížová, Alena (1995): Aktuální moravský šperk. *Bulletin Moravské galerie*, 1995, č. 51, s. 92–94.
Křížová, Alena (2002): *Proměny českého šperku na konci 20. století*. Praha: Academia.
Křížová, Alena (2014): *Miroslav Štěpánek*. Mohelnice: Tiskárna Václav Křupka.
Křížová, Alena (2015): *Šperk od antiky po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
Kukal, Zdeněk – Malina, Jaroslav – Malinová, Renata – Tesařová, Helena (1989): *Člověk a kámen*. Praha: Vydal Ústřední ústav geologický v Academii, nakladatelství Československé akademie věd.
Malina, Jaroslav (1991): *Kámen a hlína jako ekofakt a artefakt ve vývoji životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita.
Malina, Jaroslav (2011–∞): *Člověk-Auto-Encyklopedie. První mezinárodní interaktivní encyklopedie o vztahu člověka a automobilu* – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html
Malina, Jaroslav (2011–∞): *Encyklopedie antropologie: První interaktivní mezinárodní encyklopedie antropologie* – https://is.muni.cz/ do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html
Malina, Jaroslav (2012–∞): *Encyklopedie sexuality, erotiky a lásky všech kultur světa* – https://is.muni.cz/do/sci/ UAntrBiol/el/encykl-sexuality/index.html
Malina, Jaroslav (2013): *Tři muži v automobilu – Zdeněk Macháček – Jaroslav Svoboda – Miroslav Štěpánek*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (2016): *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (2018–∞): *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost* – https://is.muni.cz/ do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html).

Malina, Jaroslav (2019): *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (2019): *Zvěrokruh: Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav (2020): *Tenis humorně i vážně aneb z Česka do Wimbledonu a zase zpátky*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Malina, Jaroslav – Filipský, Jan – Pernica, Jaroslav (2013): *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku. Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens. Antropologické hledisko*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
Mátl, Václav (1996): Pikrolit – netradiční šperkový kámen. *Minerál – svět nerostů a drahých kamenů*, 1996, č. 6, s. 409.
Mátl, Václav (1997): Stébelnatá rula – netradiční šperkový kámen. *Minerál – svět nerostů a drahých kamenů*, 1997, č. 5, s. 12.
Mátl, Václav (2003): K padesátinám výtvarníka Miroslava Štěpánka. *Minerál – svět nerostů a drahých kamenů*, 2003, roč. 11, 2003, č. 5, s. 8.
Mrázek, Ivan (2014): *Drahé kameny starověkých civilizací*. Brno: Masarykova univerzita.
Mrázek, Ivan (2017): *Drahé kameny Moravy a Slezska od renesance po secesi*. Brno: Masarykova univerzita.
Mrázek, Ivan – Rejl, Luboš (1991): *Drahé kameny Českomoravské vrchoviny*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, Třebíč: Západomoravské muzeum.
Mertlík, Vladimír (2008): *Evropský autorský šperk*. Praha: Agency Prague Cherry.
Pacola, Arnošt (2013): Prsten může být zároveň i sochou. *Zpravodaj – příloha časopisu pro obyvatele regionu Jaderné elektrárny Dukovany*, roč. 20, 2013, č. 3, s. 12.
Pacola, Arnošt (2014): Auto – vražedný i milovaný symptom doby. *Horácké noviny*, 21. 3. 2014, s. 5.
Pacola, Arnošt (2014): Umění? A na jaderce?! Také to může být pravda. *Horácké noviny*, 4. 2. 2014, s. 5.
Pacola, Arnošt (2017): Horáci a Podhoráci vystavují na Slovácku. *Horácké noviny*, 19. 9. 2017, s. 5.
Pacola, Arnošt (2018): Studio BEKANEŠŠ se představuje. *Horácké noviny*, 24. 8. 2018, s. 5.
Rochová, Liběna – Bílá, Lucie (2005): *Móda / Fashion*. Praha: Tate International.
Rysová, Hana – Vokolek, Václav (2013): *Svět kamenů*. Praha: Malvern.
Schrammová, Agneša (ed.) (1992): *Aura. Výstava drobnej plastiky, umeleckého šperku a odevného doplnku* (katalog výstavy). Bratislava: Slovenská výtvarná únia.
Slovník českých a slovenských výtvarných umělců, 17. díl, 1950–2006 (ŠTE–Tich). Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2006.
Szymanská, Olga (1994): *Individuální šperk – komorní plastika* (katalog výstavy). Jablonec nad Nisou 1994.
Štelcl, Jindřich – Malina, Jaroslav (1970): *Anwendung der Petrographie in der Archäologie*. Brno: Universita J. E. Purkyně.

Štelcl, Jindřich – Malina, Jaroslav (1975): *Základy petroarcheologie*. Brno: Universita J. E. Purkyně.
Vítková, Martina (2015): Jak je důležité míti konkretisty. *Ateliér*, č. 21–22, s. 12.
Vokáčová, Věra (1982): Známé i neznámé drahokamy Československa. *Domov*, 1982, č. 5, s. 23–26.
Vokáčová, Věra (1990): *Kov a šperk* (katalog výstavy). Praha 1990.
Vokáčová, Věra (1990): Kov a šperk. *Ateliér*, 1990, č. 24, s. 3.
Vokáčová, Věra (1993): Kov – šperk v Roztokách u Prahy. *Ateliér*, 1993, č. 1, s. 4.
*
Archiv Miroslava Štěpánka, Velké Meziříčí.
Archiv Nadace Universitas, Brno.

AUTOŘI KNIHY

Dočekal, Jan (12. 7. 1943, Třebíč), výtvarník, historik umění, výtvarný publicista. Vyučil se frézařem, absolvoval střední školu pro pracující (z jazyka českého maturita u prof. Ladislava Nováka), odpolední studium absolventů středních škol na průmyslové škole strojnické, měl soukromé lekce z dějin umění a výtvarné teorie u Vladimíra Lavického, dálkově studoval dějiny umění a estetiky. Byl dělníkem, technologem, pracoval v technické propagaci, byl učitelem výtvarné výchovy. Autor surrealistických koláží, kreseb a maleb na pomezí expresionismu a abstrakce, člen moravské surrealistické skupiny Stir Up. Kurátor řady výtvarných výstav, komisař sochařského Prvního národního bienále Mladá tvorba Žďár nad Sázavou. Autor textů katalogů výstav a recenzí. Publikace: *O grafice* (Městské muzeum a galerie Dačice, 2001), *Grafika Maxe Švabinského* (Městské muzeum a galerie Dačice, 2001), *Všední věci – Za prahem umění* (Amaprint-Kerndl, Třebíč, 2005), *Klub výtvarných umělců Horácka* (KVUH, 1999), *Klub výtvarných umělců Horácka v roce 2000* (KVUH, 2000), *Recenze, texty, rozhovory* (Amaprint-Kerndl, Třebíč, 2005), *Rozhovory* (Amaprint-Kerndl Třebíč, 2013), in: Stanislava Macháčková: *Galerie z* ruky, str. 247–266 (Akademické nakladatelství Cerm, Brno, 2015), *Proti času* (Amaprint-Kerndl, 2016). Spoluautor *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců* (Výtvarné centrem Chagall, Ostrava, 1998–2014), editor publikace Vlastimil Toman: *Životní cesta* (Amaprint-Kerndl, Třebíč, 2015). Od roku 2018 autorsky spolupracuje s brazilsko-portugalským webovým magazínem *Agulha Revista de Cultura*. Uskutečnil tři desítky autorských výstav, zúčastnil se mezinárodních surrealistických výstav v Belgii, Spolkové republice Německo, Portugalsku, Chile a Kostarice.

Höhmová, Zdena (4. 10. 1955, Brno), malířka, grafička, ilustrátorka a pedagožka. Vystudovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně (1971–1975) a Akademii výtvarných umění v Praze (1975–1981), po studiích působila na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, později na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně. Rozhodla se však pro svobodné povolání, ve kterém působí dodnes. Tvorbu Zdeny Höhmové charakterizuje osobitá volba témat a výtvarných prostředků. Pro její výtvarný projev je typická kombinace různých výtvarných technik, propojení olejomalby s kresbou uhlem nebo frotáží v hladké i strukturální malbě nebo práce s otisky barevných pigmentů, písků a grafitu, které tak spojují dva důležité a konstantní rysy její malířské tvorby – smysl pro experiment a cit pro zachování vnitřní kontinuity. Umělecký projev Zdeny Höhmové není jednostranný, tíhne k lyrické intonaci i k expresivně vyhrocenému, symbolickými významy obtíženému tvaru. Barevně vypjaté

obrazy a kresby i monochromy jsou potvrzením autorčina neustálého hledání smyslu života, jsou výpovědí, hledáním a otevíráním nových cest a možností vyjádření, jsou reflexí a sebereflexí prožitého. Od roku 1981 uspořádala přes devadesát autorských výstav a zúčastnila se kolem sto šedesáti společných výstav a dalších prezentací u nás a v zahraničí. Je členkou multioborového Sdružení Q v Brně, jehož Výtvarnou sekci devět let vedla, členkou Sdružení pražských malířů, volného spolku výtvarníků FF 16 a Jednoty umělců výtvarných v Praze. V roce 2001 vyšla monografie *Zdena Höhmová* (14. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas Masarykiana v Brně) autorů Jiřího Hlušičky a Jaroslava Maliny. Za svoji tvorbu obdržela ocenění u nás a v zahraničí, byla jí udělena Cena města Brna v oboru výtvarné umění pro rok 2012. Její díla jsou zastoupena ve veřejných a soukromých sbírkách v České republice (výběr): Národní galerie Praha, Moravská galerie Brno, Muzeum města Brna a v zahraničí (USA, Belgie, Francie, Rakousko).

Chalupa, Josef (9. 2. 1952, Kyjov), historik umění; ředitel Horácké galerie v Novém Městě na Moravě. Je autorem odborných uměnovědných prací a publikací z oboru divadelní a filmové vědy.

Kanta, Antonín (26. 11. 1952, Žďár nad Sázavou), fotograf a grafik; člen Unie výtvarných umělců České republiky, Klubu výtvarných umělců Horácka, Sdružení Q, Klubu konkretistů KK3 a Studia BEKANEŠŠ. Vystudoval Institut výtvarné fotografie v Praze. Od počátku výtvarné činnosti se věnoval reportážní fotografii, ale postupně zjišťoval, že se jeho tvorba musí ubírat jiným směrem. Stále častěji se objevovalo užívání geometrie vedle aktů a abstraktní fotografie. Ve fotografii se objevují různé struktury, velké detaily na pokraji makrofotografie. Užívá toho nejbližšího a nejobyčejnějšího materiálu, se kterým každý přichází do styku. V současné době se vedle fotografie věnuje hlavně kresbě, koláži i grafice se zaměřením na geometrii a abstrakci. Uspořádal více nž padesát samostatných výstav, na sto kolektivních výstav v České republice a devět kolektivních výstav v zahraničí. Jeho dílo je zastoupeno ve státních i v soukromých sbírkách a galeriích (Moravská galerie v Brně, Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě, Národní muzeum fotografie v Jindřichově Hradci, Galerie výtvarných umění v Náchodě, Horácká galerie v Novém Městě na Moravě aj.).

Kopečková, Alice (8. 10. 1969, Plzeň), malířka, grafička a pedagožka. Vystudovala Střední průmyslovou školu grafickou v Praze a Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni, obor český jazyk – výtvarná výchova. Je členkou Unie výtvarných umělců Plzeň. Její tvorba (malba, linoryt, aradekor) se vyznačuje smyslem pro rytmizaci plochy a citem pro volbu specifických grafických prostředků. Charakterizuje ji neiluzivní pojetí obrazového prostoru. Dává přednost nehlubokému obrazovému prostoru; plošné projekci objemů se však vyhýbá, a zdůrazňuje reliéfní modelaci. Počítá při tom s imaginárním světlem, které na objemy nedopadá, nýbrž jako by z nich vyzařovalo. Její moderní malířská řeč osciluje mezi figurativním a abstraktním výtvarným názorem. Jakkoliv převládajícím tématem malířčiny tvorby je ženské tělo, nelze přehlédnout, že i její figurální kompozice v sobě zahrnují obsáhlejší pohled. Křivky a objemy ženského korpusu mohou díky její metaforické optice navodit představu krajiny stejně tak jako v různých tělesných zákoutích odhalit jakási svérázná, veskrze intimní zátiší. O sklonu k integraci různých malířských žánrů vypovídají též díla vysloveně krajinářská nebo ta, která se inspirovala motivy přírodními a popřípadě i architektonickými. Fascinují zvláštním tajemstvím, vztahem skladebných dominant vnuknou dialog lidských bytostí. Malířčino vidění světa se vymyká zmatení hodnot, jež charakterizuje dnešní dosti chaotickou výtvarnou produkci; její antropomorfní sklon projevující se v prolínání žánrů představuje přínos současné výtvarné kultuře. Uspořádala kolem dvaceti samostatných výstav a zúčastnila se více než třiceti výstav kolektivních. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách. V roce 2019 byla vydána monografie *Alice Kopečková* (27. svazek Edice Osobnosti Nadace Universitas v Brně) Jaroslava Maliny, Jiřího Hlušičky a Václava Maliny.

Křížová, Alena (17. 6. 1956, Brno), historička a etnoložka; profesorka Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Vystudovala dějiny umění, historii a etnologii na Filozofické fakultě brněnské univerzity. V letech 1985–2000 pracovala jako kurátorka sbírky drahých a obecných kovů v uměleckoprůmyslovém oddělení Moravské galerie v Brně, specializovala se na šperky 19. a 20. století. Připravila několik desítek výstav současného šperku, kromě mnoha katalogů vydala publikaci *Proměny českého šperku na konci 20. století* (Academia, 2002) a historický přehled *Šperk od antiky po současnost* (Nakladatelství Lidové noviny, 2015). Od roku 2000 působí v Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a zaměřuje se na lidovou výtvarnou kulturu a lidový oděv a šperk.

Macháčková, Stanislava (9. 5. 1941, Hradec Králové), herečka a galeristka. V roce 1992 v Křížovicích u Doubravníka založila a vede Galerii z ruky, která se během krátké doby zařadila mezi prestižní a vyhledávané galerie. Představila zde tvorbu několika desítek výtvarných umělců z celé České republiky i ze zahraničí, například Marie Filippovové, Zdeny Höhmové, Marie Kojdlové, Vladimíra Komárka, Zdeňka Macháčka, Veroniky Palečkové, Vladimíra Preclíka, Boženy Rossí, Jana Svobody, Jaroslava Svobody, Vladimíra Svobody, Miroslava Štěpánka nebo Miroslava Štolfy. Vernisáže těchto výstav jsou obvykle spjaty s komponovanými hudebními a literárními pořady vysoké umělecké úrovně.

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Vrdy [Dolní Bučice]), antropolog, archeolog, spisovatel, básník, editor; spoluzakladatel, profesor a první ředitel Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel a předseda správní rady Nadace Universitas. Vedle úctyhodné řádky vědeckých a vědecko-naučných prací má v jeho tvůrčích aktivitách významné místo tvorba beletristická. Ve svém díle uplatňuje bohaté

životní zkušenosti, aniž pozbývá mladého zaujetí pro hledání pravdy o člověku. Jeho texty, zdařile dotvářející poetický komentář k naší realitě, propojují tvorbu vědeckou a básnickou. Výsledný celek snoubí funkci didaktickou, společenskou i estetickou, a tím autora právem pasuje na zakladatele originální „kognitivní poezie“ (viz zejména *Anti-Encyklopedie Anti-Antropologie*, 2013, *Světoví géniové v chajjámovských čtyřverších*, 2014, *Ctnosti a Neřesti, Radosti a Strasti*, 2016, *Hlava v makarónské poezii*, 2017, *Hlava XXXI: Hlava v originálních úslovích a obrazech od A do Ž*, 2017, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka*, 2019, *Hvězdopravné nebe zvěrokruhu nad námi, provázené originálními texty, malbami a sochami*, 2019). Inspirativní je také jeho činnost encyklopedická (viz studenty i širší veřejností vydatně užívané elektronické encyklopedie: *Encyklopedie antropologie: První interaktivní mezinárodní encyklopedie antropologie*, 2011 – https://is.muni.cz/ do/sci/ UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html; *Člověk-Auto-Encyklopedie*, 2011 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/clovek-auto/index.html; *Encyklopedie sexuality, erotiky a lásky všech kultur světa*, 2012 – https://is.muni.cz/do/sci/ UAntrBiol/el/encykl-sexuality/index.html; *Umění světa slovem a obrazem v antropologickém kontextu od paleolitu po současnost*, 2018 – https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/umeni_sveta/encyklopedie.html). Dlouhodobě spolupracuje s významnými výtvarníky, jejichž díla reprodukuje ve svých knihách a jako kurátor prezentuje na výstavách a v katalozích. Významné jsou též jeho aktivity editorské a organizační v oblasti vědy a umění. V rámci Nadace Universitas, jejímž je předsedou, založil knižnice Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia a Scintilla, kde bylo pod jeho editorským vedením publikováno na sto padesát svazků. V letech 1993 až 2005 vydával časopis *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace Universitas*. V roce 2010 založil oborový časopis *Anthropologia Integra – Časopis pro obecnou antropologii a příbuzné obory* a v návaznosti na zmíněné periodikum edici *Anthropologia Integra – Series Monographica*; oba tituly vycházejí dodnes. Malinovy vědecké, vědecko-naučné a beletristické knihy vyšly u nás i v zahraničí v počtu přesahujícím dva miliony výtisků a získaly řadu ocenění.

Mikysková, Jana (19. 10. 1969, Velké Meziříčí), sochařka, keramička, malířka a pedagožka; členka Klubu výtvarných umělců Horácka a Unie výtvarníků České republiky. V letech 1991–1994 absolvovala keramická studia v Kunštátu na Moravě, poté se věnovala výuce výtvarného oboru na základní umělecké škole; od roku 1996 provozuje soukromý ateliér. V keramické a malířské tvorbě, která se často vyznačuje stylizovanou nadsázkou a humorným nadhledem, kombinuje různé techniky i materiály (včetně dřeva, skla nebo kovu). Tematicky se inspiruje příběhy z mytologie, historie i každodenního života. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Neuwirt, Jiří (27. 2. 1948, Ostrava), grafik, malíř, ilustrátor, pedagog. V letech 1963–1967 vystudoval Střední školu uměleckých řemesel v Brně. Po absolvování školy se zabýval uměleckým kovářstvím a medailérstvím. Postupně se jeho zájem zaměřoval stále více na grafiku (užitou i volnou). Aktivní zájem o literaturu ho přivedl k ilustracím a úpravám knih. Souběžně rozvíjel i tvorbu ex libris, za kterou obdržel několik mezinárodních ocenění. Je členem ostravské Skupiny 4 a členem výtvarného spolku Nová věc, který je součástí Unie výtvarných umělců; rovněž je členem Združenia výtvarných umelcov západného Slovenska. Sedmnáct let působil jako pedagog na oddělení grafiky Střední umělecké školy v Ostravě a posléze učil na soukromé škole AVE Art v Ostravě grafické techniky a knižní tvorbu. Uskutečnil přes padesát samostatných výstav a zúčastnil se mnoha výstav společných. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Olšanová, Ivana (13. 1. 1963, Kyjov), malířka. Absolvovala ekonomické vzdělání v Brně a výtvarné školení v ateliéru Studánka u Tomáše Vrány při výtvarném sdružení Pátečníci a obor Arteterapie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Aktivně se výtvarné tvorbě věnuje od roku 2000. Námětem jí jsou ženské a mužské postavy zasazené do sofistikované kompozice a reflektující vztah mezi mužem a ženou, ten věčný protiklad, věčný svár. Její obrazový svět zahrnuje i krajiny, přírodní fenomény nebo sny. Při své tvorbě naslouchá vnitřním pocitům a inspiraci nachází v nekonečné dokonalosti přírody a vesmíru. Věří, že „vše podléhá stejnému univerzálnímu rytmu, univerzálnímu dechu, jako je příliv a odliv, pohyb hvězd, živí a mrtví se spojují v energii, která ovládá pozemské i vesmírné dění“. Její dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Opletalová, Alena (17. 11. 1941, Kunčice pod Ondřejníkem), absolventka jazykových oborů na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně; germanistka, bohemistka, překladatelka, tlumočnice a pedagožka. Z němčiny překládá kromě beletrie (13 titulů v nakladatelství MOBA) i literaturu faktu (Reinhold Messner: *Už nikdy*, Mladá fronta, 1997) a odborné publikace (Detlef Brandes: *Exil v Londýně 1939–1943*, s Markem Nekulou, Karolinum, 2003). Podílela se na řadě publikačních projektů realizovaných v rámci Nadace Universitas a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Náruživá cestovatelka se v poslední době věnuje též fotografii a tvorbě koláží.

Pavelková, Marta (narozena ve znamení *Blížence*), inženýrka, sportovkyně, mecenáška.

Pejchal, Bořivoj (28. 12. 1953, Velké Meziříčí), stavební inženýr, malíř, sochař a fotograf; člen Unie výtvarných umělců České republiky a Klubu výtvarných umělců Horácka. Absolvoval studia na Stavební fakultě Vysokého učení technického v Brně (1973–1978) a Školu výtvarného myšlení prof. Igora Zhoře (1986–1989, 1994). V jeho malířském i sochařském díle dominuje inspirace přírodou a architekturou rodného kraje i jižní Moravy, kterou vyjadřuje osobitým tvaroslovným jazykem vyznačujícím se exaktností, lapidárností i smyslem pro detail. Pejchalovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Rochová, Liběna (21. 9. 1951, Brno), oděvní designérka a pedagožka; profesorka a vedoucí Ateliéru design oděvu a obuvi na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Strýčková, Jiřina (8. 12. 1946, Brno), textilní výtvarnice, malířka, pedagožka. Absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (ateliér textilní tvorby). Mezi léty 1973 a 2015 vyučovala kresbu figury a oděvní návrhářství na současné Vyšší odborné škole oděvního designu a managementu a Střední uměleckoprůmyslové škole textilní v Brně. V rámci volné tvorby v sedmdesátých a osmdesátých letech tkala rozměrné autorské gobelíny, v devadesátých a desátych letech navrhovala oděvní modely z ručně tkaných látek. Celoživotně se věnuje figurální kresbě, která je charakteristická minimalismem a laskavou nadsázkou. Její práce jsou zastoupeny v muzeích a galeriích i v soukromých sbírkách.

Svoboda, Jaroslav (9. 2. 1938, Sokoleč u Poděbrad), sklářský výtvarník. V letech 1953–1957 absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě, v letech 1966–1970 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1990 založil vlastní sklárnu v Karlově u Žďáru nad Sázavou. Svobodova tvorba koresponduje s vývojem skleněné plastiky posledních desetiletí. Jeho dílo je výtvarně a technologicky vyvážené, plastiky jsou na pomezí mezi racionálním a lyrickým vnímáním a zpracováním materiálu. Zkoumá vztah hmoty, tektoniky tvaru, prostoru a světla. Výrazným znakem jeho tvorby je důraz na světlo, průsvitnost, průhlednost, barevnost, kontrast broušených a nebroušených částí povrchu. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Šplíchal, Zdeněk (20. 11. 1948, Třebíč), malíř, grafik, pedagog a kurátor; člen Skupiny 4, TT klub Brno, Spolku výtvarných umělců Vysočiny, Unie výtvarných umělců ČR, Klubu konkretistů 2 a 3 ČR, Klubu výtvarných umělců Horácka, Sdružení Q Brno a Studia BEKANEŠŠ. Vystudoval Teologickou fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (obor etika a výtvarná kultura) a Školu výtvarného myšlení Igora Zhoře. Byl žákem a přítelem třebíčského básníka a výtvarníka Ladislava Nováka a spolupracoval často s brněnským teoretikem a výtvarníkem Jiřím Valochem, který mu zahajoval výstavy. Tvorba Zdeňka Šplíchala zahrnuje oblast kresby, malby, grafiky, textilu, tvoří objekty-plastiky a zabývá se konceptuální a minimalistickou experimentální tvorbou. Prošel cestou od krajinářské tvorby přes novou figuraci a geometrickou abstrakci k svébytné současné poloze tvorby. Od roku 2003 pořádá letní výtvarná Sympozia ve Stříteži u Třebíče v duchu Školy výtvarného myšlení Igora Zhoře. Od roku 2012 je kurátorem výstav v bazilice sv. Prokopa a P. Marie v Třebíči, památce UNESCO. Uspořádal více než padesát samostatných výstav v galeriích v České republice a zúčastnil se sedmdesáti kolektivních výstav u nás a v zahraničí. Také je činný publikačně, vydává katalogy a publikace o umění. K jeho nejznámějším realizacím patří plastika „Trnová koruna“ a „Církev“ v bazilice sv. Prokopa a P. Marie v Třebíči a dále „Památník ThDr. Josefa Zvěřiny“ ve Stříteži u Třebíče. Šplíchalovo dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Štěpánek, Miroslav (7. 1. 1953, Velké Meziříčí), šperkař, umělecký pasíř, sochař a pedagog. Vyučil se v oboru tváření kovů, umělecké řemeslo studoval soukromě. Ve vlastní výtvarné tvorbě je mu nejbližší úsporné a minimalistické tvarosloví kubismu a funkcionalismu. Pracuje s nerez ocelí v kombinaci s drahými kovy, sklem a kamenem. Osobitost a výjimečnost jeho artefaktů umocňuje dokonalé řemeslné zpracování. Kromě šperků se věnuje návrhům a realizacím kovových prací v architektuře a kovovým předmětům pro prezentaci různých institucí a společností. Realizoval i několik pamětních desek ručně sekaných do mědi (replikováním techniky užívané v gotickém období). Navrhuje a sestavuje kovový nábytek s použitím nerostů a fosilií. Jeho dílo je zastoupeno v našich a zahraničních galeriích a sbírkách.

Vlková, Jana (22. 10. 1993, Třebíč), šperkařka, umělecká pasířka a pedagožka. Vystudovala Střední školu řemesel v Třebíči, obor Uměleckořemeslné zpracování kovů – práce pasířské a Mendelovu univerzitu v Brně, obor Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku. Od roku 2016 pracuje jako učitelka odborného výcviku na Střední průmyslové škole v Třebíči. V současné době je na mateřské dovolené a věnuje se vlastní tvorbě, zejména výrobě šperků, fotografii a kresbě – zatím však jen do šuplíku.

Vomelová, Dita (12. 10. 1977, Velké Meziříčí), pedagožka. Vystudovala Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obor výtvarná výchova a speciální pedagogika pro střední školy. Vyučovala výtvarnou výchovu na prvním, druhém i třetím stupni. Od roku 2012 pracuje jako učitelka na prvním stupni a částečně jako učitelka výtvarné výchovy na druhém stupni základní školy v Třebíči. V roce 2018 absolvovala rozšiřující studium pro první stupeň na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. V současné době se začíná věnovat i vlastní tvorbě – kresbě a malbě, zatím jen do šuplíku.

Autoři fotografií

Archiv Nadace Universitas, 72, 73, 78–80, 101–104.
Archiv Miroslava Štěpánka, 1–9, 12, 19, 20.
Kanta, Antonín, 88–93, 96–100, 105–110.
Malina, Jaroslav, 3, 36–49, 51–69, 74–77.
Michlíček, Jiří, str. 4, 21–25, 27, 28.
Šimánek, Dušan, 10, 11.
Štěpánek Miroslav, 13–18, 26, 29–35, 50, 70, 71.

SUMMARY

The monograph by Jaroslav Malina and other authors, devoted to the life and work of the sculptor, jeweller and artistic girdler Miroslav Štěpánek, traces the artist's career from the days of his youth. Miroslav Štěpánek was born on 7 January 1953 in Velké Meziříčí. He got his training in metal forming, later mastered the craft on his own; nowadays he works as a teacher in the Secondary Trade School (Střední škola řemesel) in Třebíč.

In his own plastic arts output he mainly concentrates on jewelry, sculptural objects, realizations in architecture and creating representative works of art. He works with stainless steel and other metals in combination with glass, stone, and other materials; as materials he often uses rock and minerals from Českomoravská vrchovina, reflecting as they do the *genius loci* of his native soil. "The rock has appealed to me from my childhood and keeps on doing so up to this day. By its beauty and form and pattern it arouses in me an exciting expectation of how it would look like in its final shape. In stone, one can discover his whole world," says Miroslav Štěpánek in a similar way Michelangelo Buonarrotti once spoke about marble. Using various kinds of minerals and rock, whitish stainless steel, red copper, golden brass Štěpánek shapes broaches, pins, clasps, bangles, and especially rings. Even the last ones bear the imprint of the essence of his artistic belief, which is for the most part dominated by his affinity to constructive forms, to geometric and stereometric shapes, that offer almost inexhaustible variations. The stones specially cut into cuboids, cylinders, cones, and prisms share in the outline of the jewel, the whole being dominated by sober minimalism uncluttered by superfluous embellishments. However, the art movement the author officially espouses is not exclusive. Wherever the jewel comes into contact with the body, he does not oppose organic contours, leaving the stone in the form of a natural crystal or druse. The wearability of the jewel is for the author a *condicio sine qua non*. And therefore we find out in surprise that the quadratic hoop of the ring snugly fits around the finger without hindering any activity, that the bracelet decorated with a large and doubtless heavy stone does not turn around the wrist, that the necklace coils itself around the neck and is comfortable to wear. Profound respect to the wearer is expressed thereby as well as the humility of artistic creativity; for the artist, art is not an end in itself, even though every artefact can hold its ground as an attractive exhibition showpiece, small sculpture, solitaire designed for showcases to be viewed from all sides.

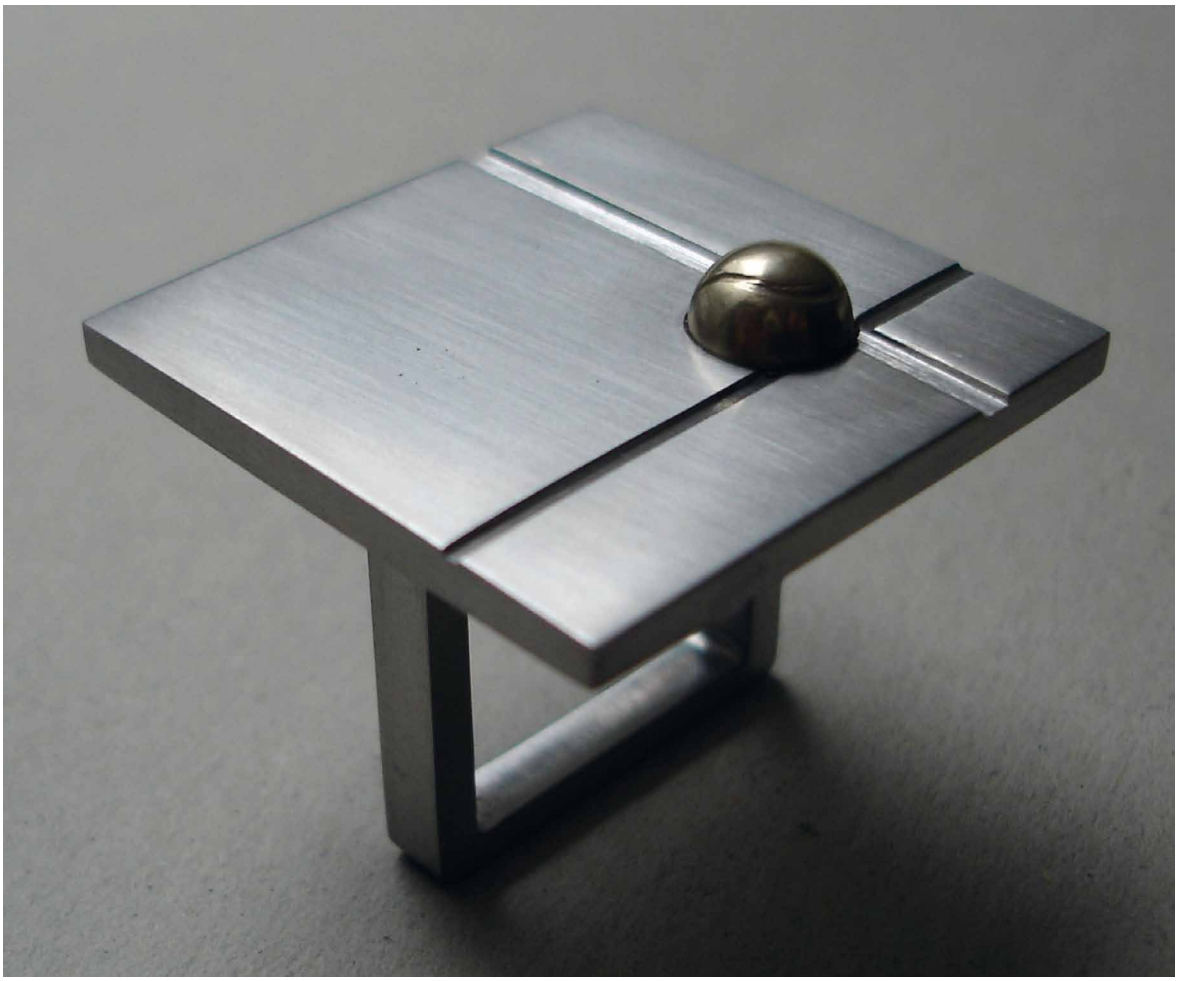
The materials are shaped by Štěpánek in an original manner derived from the austere and minimalist morphology of Cubism and Functionalism; but sometimes he draws inspiration from archetypal forms and techniques of the primaeval and medieval times, but also from the morphology of ancient cultures, as well as modernism or postmodernism. This approach he uses in all abovementioned fields of artistic creation.

He is aware that these artefacts have accompanied humans from as early as the Lower Paleolithic, and that then as well as now they fulfilled similar roles. He is fascinated, like the man in the past, especially by the symbolism of a circle (and the shapes included therein – rectangle and triangle), and the ring. The circle is for him, as well as for our predecessors, the symbol of universe, closing, eternity without beginning or end, recurring nature of cosmic events… As a symbol of eternal existence it appears in various shapings perhaps in all world cultures from times immemorial: as early as 30 000 years ago small circular decorative objects carved from mammoth tusk, two stone discs and a unique statue of male figure depicted with phallus were interred as ritual grave gifts of a male in today's Brno area. The ring – a circular, quadrangular, triangular, decorated or undecorated shape without beginning and end – symbolized infinity, exclusiveness and social standing…

In the second decade of our century, in six plastic art cycles *The Circle of the Ring*, *Automobiles*, *Virtues and Vices*, *Heads*, *The Zodiac* and *Tennis*, inspired by projects conceived at Masaryk University, apart from the characteristic features – formal finesse, nobleness, esprit, together with kindness and cosiness – one can discover in Štěpánek's output delicate humour, suggesting an implicit philosophic base and ethical mission underneath. Moreover, the author wittily and innovatively employs *ready-mades*, everyday objects designed for daily use Marcel Duchamp presented as art at the beginning of the last century: a broken racket *(Trounced Tennis Player's Head)*, rubber stamps *(Grey Clerk's Head)*, skeletal remains and archeological finds *(Anthropologist)* or toy car models *(Race Driver's Head)*.

The distinctiveness and uniqueness of Štěpánek's artefacts are intensified by perfect craftsmanship. His sculptures, jewels, statuettes, realizations in architecture or decorative as well as representative objects distinguish themselves by harmony and subtle contrast between the perfectly moulded supporting metal material and optical detail.

By his life and output, Miroslav Štěpánek espouses *personalism*, a school of thought laying stress on the importance of a one and only, unique human being (person) as the bearer of human relations, values of conscience, feelings of guilt, etc., oftentimes in connection with the Christian and Jewish conception of man, but also with Oriental teachings of Taoism and Buddhism.

Miroslav Štěpánek, *Prsten tenisového šampiona JM*, 2020, nerez, mosaz.
Miroslav Štěpánek, *JM Tennis Champion Ring*, 2020, stainless steel, brass.